ARGEȘ

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă
■ Anul XXII (LVI) ■ Nr. 3 (477) ■ Martie 2022 ■ 5 lei ■

SIMON CANTEMIR HAUSI (reproducere publicată cu acordul Galeriei Barbara Thumm, Berlin, Germania)

Leonid Dragomir

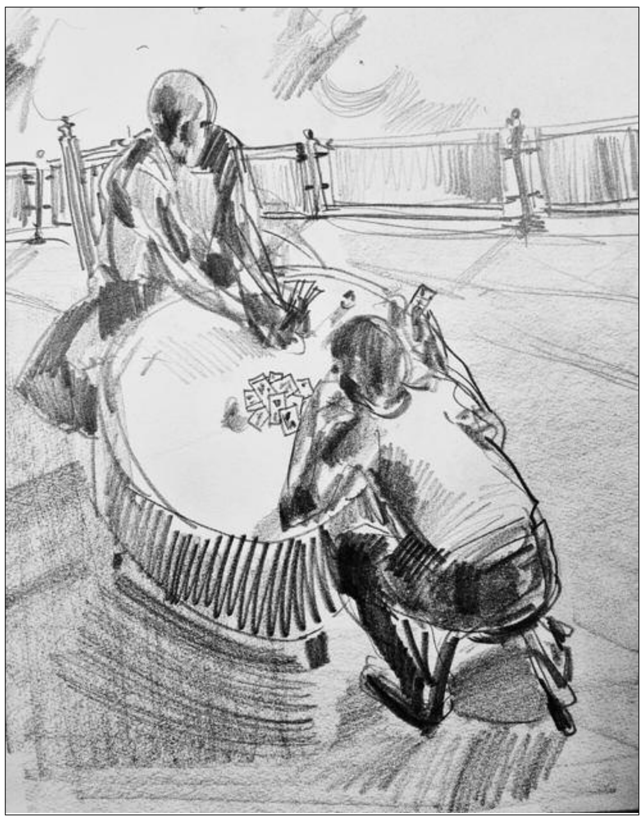

Generația mea?

De mai mulți ani s-a pus întrebarea dacă a mai apărut o nouă generație scriitoricească după 1990. Așa-numiții nouăzeciști, douămiiști sunt de fapt, din câte îmi dau seama, promoții care continuă spiritul generației '80. Ba chiar unii dintre scriitorii lansați în anii '90 ai secolului trecut au fost asimilați optzecismului. Nu-mi propun și nici nu sunt în măsură să dau un răspuns la această problemă. Îl va da cu siguranță un istoric literar peste ceva vreme. Totuși, cred că e evident că există actualmente scriitori care nu se integrează nici cronologic, nici stilistic, nici tematic în cadrele așa-numitei generații '80 sau ale promoțiilor amintite și care au anumite note comune. În domeniul eseisticii de idei pe care-l cunosc mai bine se poate constata, spre exemplu, o propensiune spre chestiuni metafizice, de teologie sau spre asumarea existențială a dramelor personale și incertitudinilor sociale de toate felurile. Și în alte genuri scrisul lor pare a fi mai puțin marcat de tehnicitate, ludic, ironie ș.a. decât al predecesorilor. Din păcate, deși au beneficiat de libertatea cucerită și prin jertfele celor din generația lor, au fost privați atât de atenția criticilor, cât și de oblăduirea unor maeștri. Unii dintre ei au urmat facultăți umaniste, din idealism și negăsindu-și prea bine locul în noile mecanisme socio-profesionale au continuat să-și cultive pasiunile culturale sau de alt fel. Cel puțin așa îi văd eu pe cei pe care-i cunosc și așa mă văd și pe mine. Chiar admițând că, poate, nu alcătuim o generație, ne-am format prin intermediul cărții, al cuvântului, ceea ce ne diferențiază de cei care vin după noi, pe care impactul noilor tehnologii i-a prins chiar în perioadele de formare. E greu de spus cum vor arăta poezia, proza, filosofia peste câteva decenii.

La revista "Argeș", am spus-o de mai multe ori, în scris sau în discuții, încercăm o îmbinare per întâlnire între generații. Sunt prezenți atât reprezentanți ai generației '80, dar și mai de demult, cât și cei care în ultimii aproape 33 de ani au continuat să cultive spiritul. Sper ca măcar din când în când revista noastră să ofere imaginea unei frumoase armonii a contrariilor.

Simon Cantemir Hausi
(reproducere publicată cu acordul Galeriei Barbara Thumm, Berlin, Germania)

SIMON CANTEMIR HAUSI

19.09.1976, Baia Mare. Trăiește și lucrează în Cluj.

Studii: 1992-1996 - Colegiul de Arte, Baia Mare. 1998-2003 - Universitatea de Grafică și Design, Cluj-Napoca.

Expoziții personale: 2018 "Selbstvermessung" ("Cartografierea sinelui") Galeria Barbara Thumm, Berlin; 2014/15 "Die Flötenjungs", Galeria Barbara Thumm, Berlin; 2013 "What Do You See?" ("Ce vezi?") Galeria Barbara Thumm, Berlin; 2011 "Waiting for the Perfect Days", ("Așteptând zilele perfecte") Galeria Barbara Thumm, Berlin; 2010 "The Artist and his Suporters", ("Artistul și susținătorii lui") Tajan, Paris; 2009 "The Answer with No Question" (Răspunsul fără de întrebare) Faye Fleming / Arquebuse, Geneva; 2009 Plan B, Cluj; 2007 "I used to like the city", ("Cândva îmi plăcea orasul") Art Museum, Cluj; 2006 "One day exhibition" ("Expoziție de o zi") Casa Matei Gallery, Cluj; 2002 De Muse Gallery, Ghent (Belgia); 2001 Atlas Gallery, Cluj.

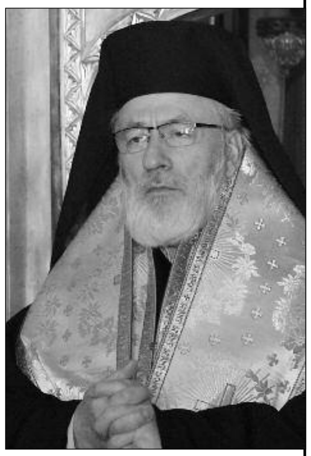
A apărut, la Editura **Eikon**, volumul **Poezia optzecistă,** de Mircea Bârsilă, 774 de pagini, format 17 x 24 cm. Volumul cuprinde texte critice despre poezia următorilor autori: Adrian Alui Gheorghe, Liviu Antonesei, Paul Aretzu, Romulus Bucur, Eugen Bunaru, Radu Cange, Mircea Cărtărescu, Ion Chichere, Gabriel Chifu, Dumitru Chioaru, Magda Cârneci, Mariana Codruț, Daniel Corbu, Traian T. Coșovei, Ion Cristofor, Nichita Danilov, Adrian Derlea, Ioana Dinulescu, Octavian Doclin, Gellu Dorian, Marian Drăghici, Rodian Drăgoi, Aurelian Titu Dumitrescu, Ioan Flora, Adrian Frățilă, Bogdan Ghiu, Remus Valeriu Giorgioni, Florin Iaru, Petru Ilieșu, Ion Tudor Iovian, Gheorghe Izbășescu, Ioan Lascu, George Lână, Marin Lupșanu, Mariana Marin, Gheorghe Mocuța, Ioan Moldovan, Ion Monoran, Vasile Morar, Ioan Morar, Ion Mureșan, Viorel Mureșan, Alexandru Mușina, Viorel Padina, Aurel Pantea, Mircea Petean, Marta Petreu, Petruț Pârvescu, Spiridon Popescu, Gheorghe Pruncuț, Petru Romoșan, Nicolae Sava, Lucian Scurtu, Aurel Sibiceanu, Octavian Soviany, Mircea Stâncel, Cassian Maria Spiridon, George Stanca, Gabriel Stănescu, Liviu Ioan Stoiciu, Ion Stratan, Arcadie Suceveanu, Eugen Suciu, Maria Șleahtițki, Traian Ștef, Elena Ștefoi, Pavel Șușară, Marcel Tolcea, Lucian Vasiliu, Paul Vinicius, Matei Vișniec, Călin Vlasie, Ilie Vodăian, George Vulturescu, Andrei Zanca, Ion Zubașcu și, respectiv, Ion Bogdan Lefter, Emil Hurezeanu, Patrel Berceanu, Ileana Zubașcu, Dan David, Traian Furnea și Nicolae Mircea Ben.

litere

Calinic Argeșeanul

Din frumusețea lumii văzute

Prioritatea cea dintâi a laicatului, ca implicare în viața Bisericii și a societății, prin prisma învățăturii creștine și pentru care ar trebui să se mobilizeze mirenii, este de a lucra activ la viața duhovnicească a Bisericii prin participarea la viața liturgică și caritativă.

Noi suntem mereu grăbiți, dar este de folos ca în viața noastră să avem o grabă aparte, graba de a cunoaște Legea lui Dumnezeu și a ne întoarce de pe drumurile rătăcite. Și nu numai atât, a ne întoarce spre noi înșine, ci trebuie să priveghem și la întoarcerea aproapelui nostru. Să stăruim și noi așadar să alegem suflete în Împărăția lui Dumnezeu.

De cele mai multe ori, cam toți procedăm așa, ne trâmbițăm faptele bune, făcute din mila lui Dumnezeu. Rămânem, astfel, cu plata de la oameni: lauda lor! Dar sperăm să primim și ceva plată, ca părinții din Pateric. Dumnezeu ne judecă și după vremurile în care trăim, având alte măsuri.

Istoria spirituală a lumii ne stă mărturie neclintită și azi, mai mult ca oricând, că noianul de ispite care vin cu viteză asupra noastră prin toate mass-media și nu numai, este un semn apocaliptic.

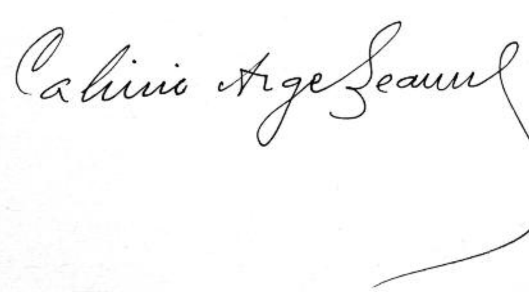
Suntem porniți toți să ne tânguim de puținătatea fericirii ce ne este dată pe pământ. Personal, admir din răsputeri entuziasmul și optimismul oamenilor de a răzbi, de a învinge, de a ajunge acolo unde li se pare lor că ar fi o culme a fericirii și mi-am zis: Dacă așa ne-am străduit să-L urmăm pe Dumnezeu, ar fi cea mai mare biruință a noastră și bucuria ar fi eternă!

N-aș dori ca la judecata din urmă, noi, cei cu Dumnezeu în sân și care-l predicăm, să vedem pe creștinii contemporani nouă că se mântuiesc și se bucură de fața Sfintei Treimi, iar noi să ne rușinăm de privirea lor, cum se înspăimântă și turma văzându-și păstorul mâncat de lupi. Să nu fie aceasta, niciodată.

Cât privește evlavia și credința întrupate în fapte, le-am spus-o mereu teologilor noștri, că sunt mai pregătiți creștinii care vin la slujbă cu fior sfânt, decât noi, cei chemați special să avem o trăire exemplară.

Aberațiile sexuale sunt o boală pentru că sunt deviații de la rânduiala biblică, duhovnicească, morală și bunul simț elementar, mai ales. Biserica privește, sfătuiește și îndeamnă la stăruință în lupta ce trebuie să o ducem cu noi înșine. Să ne învingem apucăturile urâte și să eliminăm în fiecare zi câte un păcat care ne chinuiește.

Suntem păcătoși, dar a ne trâmbița păcatele este deja o problemă psihică. Sunt păcătoși ascunși, iar alții bat toba, lăudându-se că sunt păcătoși. Unii păcătuiesc din neputință și cer ajutorul lui Dumnezeu, oamenilor și duhovnicilor iscusiți, doctori de suflet. Până la urmă, ni se arată Dumnezeu și ne apucă rușinea de păcatele săvârșite.

Gheorghe Grigurcu

„Iubești dureros un animal”

■ Nădăjduind a produce constant impresia de „inteligență”, X nu pregetă a se da în spectacol. Histrionismul pe care înțelege a-l implica în imaginea omului inteligent.

■ Visul pornește din identitatea ființei, certificând-o. Ideea, din alteritatea posibilă a ființei.

■ Răstignit pe o glorie falsă. Răstignit pur și simplu pe glorie.

■ „Pentru mine e ciudat și mă uimește întotdeauna faptul că-mi dau seama că anumite lucruri le pot face în liniște, că nimeni nu mă oprește sau *grudges*, că nu e interzis de-a găsi o plăcere într-un gest în loc de a-l face automat. Iată deci explicația capacității mele poetice: plecând de la o stare de împietrire să experimentezi voluptatea de a te topi, de a te înmuia – voluptate care va dura îndelung, până cînd nu voi fi volatilizat tot ce este dur în copilăria mea” (Cesare Pavese).

■ Iubești dureros un animal pentru că e în mai mare măsură *ființă* decât tine. Superioritatea sa inconștientă, una majoră întrucât răspunde în inocența primară a Creației.

■ Erosul aidoma unui fluture oprit pe o floare, confidentul său. Frenetica asociere a efemerului cu sine însuși.

■ Scriptor. Nu scrii, te sacrifici. Scrii, te sacrifici așijderea.

■ „Căci acela care are în fața ochilor un prieten adevărat are în fața lui parcă propria-i imagine ideală. Din acea clipă cei absenți devin prezenți, cei săraci bogați, cei slabi puternici, și, ceea ce este mai dificil de spus, cei morți sunt vii; într-atât inspiră ei stimă, amintiri, regrete prietenilor săi. Astfel, unii par să fi găsit fericirea în moarte, iar ceilalți într-o viață demnă de laude” (Cicero).

■ Libertatea: o condiție a existenței, la care ne împotrivim voluntar sau involuntar.

■ Ochi în care se adună tăcerea pe care gura n-are putere de-a o conserva.

■ Și încă un cuvânt și încă unul și câteva încă spre a aproxima distanța fatală față de Cuvântul intangibil.

■ „Dostoievski plănuia să mai scrie până în 1882 un epilog al **Fraților Karamazov** și apoi o viață a lui Hristos. Pesemne că Dumnezeu n-a vrut să mai existe o a cincea evanghelie” (N. Steinhardt).

■ „Toate astea nu sunt decât căutări livrești, baliverne. Sunt pe alături! Nu știu ce spun. Spun vorbe. Ca să afli misterul, trebuie o experiență vie. Îmi trebuie experiența vie; și asta e o vorbă. Bergson, cred, și împreună cu el Jean Baruzi, credea că experiența mistică este inteligibilă, comprehensibilă, putând fi comunicată. Mă îndoiesc foarte. De vreme ce nu resimți, nu înțelegi. Ceea ce știu totuși sau ceea ce cred e că *asta există*. Dar înțelegerea Spiritualului nu se poate face decât printr-un alt soi de comunicare, în insondabil” (Eugène Ionesco).

■ A.E.: „Poți iubi doar dacă într-un fel sau altul te împotrivești lumii”.

■ Mistic te naști. Ortodox poți deveni.

■ Visurile au o fluență de la sine aidoma râurilor. Ideile: țărmurile lor pe care apa curgătoare le invadează nu o dată, cu drepturile unui mister.

■ „Ironie este orice act în care substituim unei mișcări primare alta secundară și în loc să spunem ce gândim, ne prefacem că gândim ce spunem” (Ortega y Gasset).

■ „Mânăstirea Lainici, numită și «Mireasa din defileu», este o mânăstire ortodoxă de călugări, situată în defileul Jiului, județul Gorj, cu hramul «Intrarea în Biserică a Maicii Domnului». A fost construită între anii 1812 și 1847 de boierii din regiune, pe un deal care domină Valea Jiului. (...) În interiorul bisericii se află icoana Maicii Domnului «Grabnic Ascultătoare», unică în țara noastră, adusă de la Muntele Athos. Icoana făcătoare de minuni este neobișnuită prin dimensiunile sale, fiind pictată pe lemn de santal și acoperită cu o mantie grea de argint aurit. În fața altarului o casetă aurită revarsă puterea multor sfinți ai Răsăritului, cu prezență în România, printre care Sfinții Ignatie Brianceaninov, Serafim de Sarov, Dimitrie al Rostovului” (**Lumea misterelor**, 2021).

■ Porumbei grași la fereastră, ipostaze carnale ale cerului.

■ Ape adânci parcă pentru a contrabalansa imaginea feerică a lui Narcis de pe suprafața lor.

■ Comedianții regretului, ai suspinului, ai tăcerii...

■ „Cine este modern? De fapt, există două discursuri despre modernitate. Unul spune: «am intrat în modernitate atunci cînd critica a fost opusă tradiției și convenției», este conceptul de modernitate al lui Habermas. Celălalt discurs afirmă: «modernitatea înseamnă credința în progres, credința că rațiunea poate crea o lume mai bună. Or, istoria crudă a secolului XX ne-a arătat eșecul acestei poziții!» Aceasta este opțiunea lui Adorno, după care rațiunea instrumentală a ucis rațiunea; resturile lăsate de năruirea proiectului Luminilor ne conduce la a căuta forme pulverizate de gândire pe care le vom numi «postmoderne»” (Paul Ricoeur).

■ O victorie de atâtea ori repetată, încât îți devine indiferentă.

■ Scriptor. „Paradisurile artificiale” își îngăduie comunicarea cu existența în afara textului, nu o dată împiedicând textul. Ca și cum, pentru a sta de vorbă cu o entitate puțin cunoscută (existența e pururi insuficient cunoscută), n-ai mai avea nevoie de limbaj.

■ „Ironia e o minciună înconjurată din două părți de adevăr” (Sf. Toma d' Aquino).

■ A suferi în afara lui Dumnezeu, a suferi în Dumnezeu. Răul e același în ambele cazuri, dar în cel de-al doilea ne oferă șansa redempțiunii. Scrie Luigi Pareyson: „Dumnezeu se încarcă de păcatul comis de om și suferă ca un nevinovat; răul pe care l-a înfrânt și l-a cunoscut numai ca posibilitate, și pe care îl păstrează în sine numai ca pe o posibilitate, odată realizat de om, și-l asumă ca fiind într-adevăr real, iar suferința rezervată omului, ca păcătos, el o ia asupra sa, până la sacrificiul suprem”. Dar îndoiala, ne putem întreba. Nu amenință teribil credința? Paradoxal, îndoiala reprezintă un stimul al credinței. Însuși Mântuitorul crucificat n-a încercat un simțământ al abandonului? ”Mântuitorul parcurge itinerarul profund al durerii, de la mizeria omenească la părăsirea lui Dumnezeu, de la patima la strigătul de pe cruce, în cea mai desăvârșită singurătate și abandonare, până la simțirea mâniei divine și a gustului morții și infernului”. Răul, parte indisociabilă a omului și a lui Dumnezeu, garant al dramaticei lor comuniuni: „Este foarte adevărat că această suferință și plânsul lui Dumnezeu intră ca parte importantă, chiar preponderentă în răul universal, multiplicând într-un mod cutremurător și nemaiîntâlnit caracterul său scandalos”. O revelație a binelui și a răului în același fascicul de tragică lumină...

■ „Dacă religia a dat naștere la tot ce este esențial în societate, este pentru că ideea de societate este sufletul religiei” (Emile Durkheim).

■ Scriptor. Soluția optimă; a-și căuta expresia cu simțământul că ar fi găsit-o cu o clipă înainte. A o căuta deja într-un fel dispunând de ea.

■ Scriptor. În unele împrejurări, continuitatea e o frână. În altele, o eliberare. Depinde de cota proprie pe care o putem investi în raportul cu ceea ce ne precede.

■ Disprețul față de vorbele de spirit – de reținut – al unui francez: „a trage cu pușca în idei” (Benjamin Constant).

■ Privit astă-seară pe boltă o lună exsangvă, fantomatică. O previziune?

■ „La urma urmei, bunătatea nu e decât forma cea mai subtilă și cea mai suplă a dreptății” (Monseniorul Ghica).

■ „Acea neobosită, bolnavă sau turbată pisică, pe care nimeni și nimic n-o poate face să-și înceteze tânguiala, ceasuri fără număr – căci începe înainte de apusul soarelui și continuă toată noaptea, până spre ziuă – pisica aceasta nevăzută, ascunsă undeva în *Piazza SS Apostoli*, mi-a dat o lecție de călugărie azi-noapte. (În fond, de ce n-aș accepta semne și îndrumări spirituale și din partea animalelor? Toată istoria religiilor – cuprinzând și tradițiile creștine – mărturisește în acest sens.) (...) Când am izbutit nu numai să mă împac cu tânguiala sinistră, otrăvită, rea, dar am reușit să-mi imaginez pisica, și s-o iubesc așa cum era ea – rea, haină, sălbatică – m-am trezit pe neașteptate un altul” (Mircea Eliade).

■ O caracteristică a reflecției postmoderne ar fi frica de utopie, postmodernismul înclinând spre evitarea oricărei schimbări radicale a contextului cultural-social (v. Fredric Jameson). Îmbătrânim...

■ Expresia marginală adecvată unui fond esențial. „Centrul” poate dispune astfel de o companie simpatic comunicativă, devenind cordial.

■ Conștiință obosită cum o pată de cerneală peste rândurile tale pe care le recitești, derutându-ți judecata.

■ „Gaudeamus Igitur... Asta a cîntat Bil Gossett, la 97 de ani, în ziua cea mare a absolvirii facultății. Bătrânul din statul american Illinois a fost nevoit să renunțe la facultate pentru a lupta în al Doilea Război Mondial. Abia în 2019 a reușit să se reînscrie și la finele lui mai 2021 a absolvit facultatea. (...) A absolvit-o cu brio și și-a luat licența în Litere. La ceremonie a purtat togă, la fel ca studenții de 22-24 de ani și a cântat laolaltă cu ei” (**Click**, 2021).

■ Senectute. O punte șubredă peste apele tot mai învolburate. Dar nu e Lethe, ci doar râul din proximitate.

■ Duminica precum o greu suportabilă după-amiază ce pare a nu mai ajunge niciodată la crepuscul.

■ „Îi aparții libertății ajunsă pe punctul în care ea accede la cea mai înaltă conștiință de sine, faptul de a se elibera într-un fel de ea însăși, vreau să spun prin asta de dispoziția sa perversă în a-și afirma propria suficiență, iar această eliberare nu este altceva decât actul de umilință prin care ea se sacrifică în fața harului” (Gabriel Marcel).

■ Finețea: o limită delicată. Finețurile morale: cele mai delicate limite.

■ O dimineață cu audiție muzicală: Mozart. Fluxul muzicii aidoma celui al unei ape curgătoare care treptat se evaporă ajungând în cer.

■ „Cred că celor care proslăvesc frumusețea trupească pe care o vedem limpede la femeile din ziua de astăzi le este foarte greu să-și imagineze frumusețea fantomică a femeilor de atunci. Și mai sunt aceia care susțin că, dacă frumusețea trebuie să-și ascundă slăbiciunile în întuneric, înseamnă că nu este cu adevărat frumusețe. Dar (...) noi, orientalii, creăm umbre în locuri nebănuite și dăm naștere frumuseții lor. «Adună uscăturile și se vor face colibă, împrăștii-le și se vor face câmp la loc» spune un cântec vechi. La fel este și felul nostru de a gândi: frumusețea nu se află în obiectul însuși, ci în profunzimea umbrelor dintre obiecte, în jocul dintre întuneric și lumină” (Jun' ichiro Tanizacki).

■ X tolerant cu ceea ce poate fi, inclement cu ceea ce nu poate fi. Y inclement cu ceea ce poate fi, tolerant cu ceea ce nu poate fi.

■ Norii cum ugere generoase ale cerului.

■ Posibilul efect pozitiv al erorii: „Până și desele noastre erori păstrează meritul de-a ne deprinde până la urmă cu credința că totul ar putea fi altfel decât ne închipuim noi” (Lichtenberg).

■ Cu timpul reții din experiența ta cotidiană, ca și din lecturile tale, ceea ce te „interesează” în conformitate cu cel care ai devenit. Într-o exprimare francă, îți însușești ceea ce știi (ai intuit) deja.

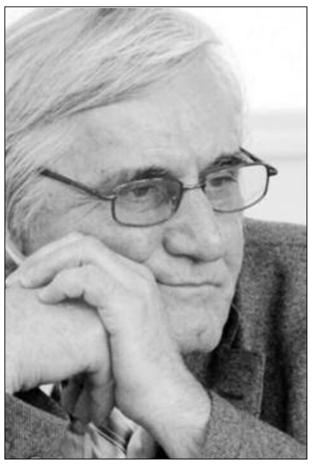
■ Doar lucrurile de care te desparți pentru totdeauna îți pot da realmente gustul vieții.

■ „Cercetătorii au emis o ipoteză șocantă: pinguinii sunt extratereștrii veniți de pe Venus? Cercetătorii britanici de la Imperial College din Londra, coordonați de dr. Dave Clements, nu își explică modul în care a ajuns în corpul pinguinilor substanța numită fustină, care poate fi întâlnită pe Venus. Această substanță a fost detectată în materiile fecale ale pinguinilor și e produsă de o bacterie anaerobă. Substanța provine de la 50 de milioane de kilometri distanță, de pe planeta Venus, ipoteza a prins contur după ce la finele anului trecut a fost descoperit un strat de fustină în jurul planetei Venus, care are o atmosferă similară celei de pe Terra” (**Click**, 2021).

■ Un universitar între două vîrste, la un post tv.: „Am scris destul de perfect”.

„Paradisurile artificiale” își îngăduie comunicarea cu existența în afara textului, nu o dată împiedicând textul. Ca și cum, pentru a sta de vorbă cu o entitate puțin cunoscută (existența e pururi insuficient cunoscută), n-ai mai avea nevoie de limbaj.

Nicolae Oprea

În *Insula Prosta* memorialul lui Ion Ghica cu susţinere imaginară se transformă, fără avertisment, într-un eseu pe teme social-economice-morale. Din punct de vedere valoric, este limpede că materialul scrisorii trebuia împărţit în două părţi distincte. Oricum, rămâne semnificativă utopia insulară a „proştilor”.

Restituiri istorico-literare

Ion Ghica şi viziunea utopică dintr-o „scrisoare”

După un deceniu de la publicarea utopiilor negative ale lui Ion Luca Caragiale, contemporanul său Ion Ghica, scriitor din generaţia paşoptistă deschide ciclul scrisorilor adresate lui Vasile Alecsandri care apar periodic în *Convorbiri literare*. Primul său volum de literatură epistolară a fost editat în 1884 cu titlul *Scrisori către V. Alecsandri* şi cuprindea 16 episoade. Spirit inventiv şi implicat în viaţa politică a vremii, fostul guvernator al Insulei Samos concepe în formula epistolară o utopie socială sub titlul cu rezonanţe satirice *Insula Prosta*. Dar utopia lui, datată în 30 mai 1885, va apare în ediţia a II-a a culegerii epistolare din 1887 şi va fi omisă în ediţiile postbelice. *Insula Prosta*, având o compoziţie hibridă şi dimensiunile unui roman-eseu, este o povestire în care se descrie detaliat existenţa preafericită a locuitorilor harnici, denumiţi prin deviere etimologică *proşti*, din ţinutul mirific al insulei imaginare cu denumire simbolică. Dacă această proză epistolară a lui Ion Ghica este comparabilă ideatic cu *Utopia* lui Thomas Morus, prozele lui I.L. Caragiale se apropie de distopia lui George Orwell din *O mie nouă sute optzeci şi patru*.

*

Spre deosebire de I.L. Caragiale, care se vădeşte un călător ficţional în prozele impregnate de utopism, Ion Ghica este un călător pasionat, împins de simţământul cunoaşterii să străbată meridianele lumii. Pasiunea călătoriei şi cunoaşterea constituie, în fapt, impulsul creator în cazul scrisorilor literare către Vasile Alecsandri. În 1885, a trimis de la Londra prietenului său din Mirceşti scrisoarea cu numărul XXIV – rememorând evenimente din 1884 -, în care conturează o utopie socială sub titlul provocator *Insula Prosta*. Este cea mai amplă naraţiune epistolară – urmată, la distanţă, de: *Din timpul Zaverii, Teodor Diamant*, *Căpitanul Laurent* şi *Nicu Bălcescu* -, cum deducem din ediţia critică integrală îngrijită de Radu Gârmacea: *Scrisori către V. Alecsandri*, Editura Humanitas, 2014.

Toposul utopiei este fixat într-o mică insulă cu climă tropicală, locuită de 90.000 de suflete, plugari, marinari, pescari, meseriaşi şi comercianţi”, numiţi *proşteni* sau de-a dreptul *proşti*. Uzând de un gen de ironie echivocă, Ion Ghica denumeşte ţinutul ficţional „Prosta”, portul în care debarcă – „Vaca”, iar hotelul unde se cazează – „Braţele deschise”. Deşi coborâse întâmplător pe ţărmul insulei (din cauza răcelii), personajul cu alură de turist cultivat va fi cucerit de frumuseţea şi armonia locului: „La tot pasul admiram frumuseţea caselor şi a grădinilor, varietatea de arhitectură de bun-gust şi starea de curăţenie a stradelor; în tot de-a lungul uliţei mă aflam între două grădini, d-a dreapta şi d-a stânga; casele, nici una ridicată mai sus de două caturi; simţeai bine că aerul şi razele soarelui se plimbau liber printr-însele; faţadele cele mai multe erau acoperite, până la streaşină, cu plante suitoare: trandafiri, glicină, iederă, pasifloră, bigonii şi iasomii, cari încadrau ferestrele şi uşa de la scară de păreau nişte tabouri.”

Văzând bunăstarea din jurul său, călătorul se arată interesat să viziteze casa unui cultivator („eram doritori d-a cunoaşte cum trăiesc în această insulă oamenii de la ţară”) şi va fi primit cu ospitalitate de unul dintre fermieri. Acesta îl iniţiază pe vizitatorul curios în mecanismele sistemului social-economic aplicat în insulă, menţionând: „Sistemul nostru, al proştilor cultivatori, este de a nu lepăda nimic şi d-a nu scoate din cuprinsul nostru, al fiecăruia, decât ceea ce putem duce la târg, adică producte curate şi vite bune.” Din acest moment, naraţiunea epistolară se întemeiază pe dialogul dintre străin şi băştinaş. Agricultorul Paul (denumit astfel în finalul dialogului), răspunzând punctual la întrebările iscoditoare, prezintă pe îndelete modul original de asociaţie rurală. Începând cu detalii despre creşterea animalelor de rasă indigenă ameliorată şi cultivarea câmpiei care devine mănoasă prin drenarea pământului („nu găseşti în Prosta o palmă de pământ nestrăpuns, d-a lungul şi d-a curmezişului, de olane... ”) Explică, apoi, particularităţile de viaţă şi muncă în comunitate, vorbind despre: compoziţia populaţiei şi meseriile celor fără lot agricol; comerţ şi dările vamale; întreţinerea căilor de comunicaţie; banca rurală şi sistemul juridic; şcoala şi educaţia etc.

Modalitatea de organizare a muncii şi a vieţii sociale este preluată, după toate indiciile, din ideologia socialismului utopic promovat de Charles Fourier. „Proştenii” lui Ghica alcătuiesc o asociaţie de producţie asemenea unui falanster, în cadrul căruia oamenii muncesc şi trăiesc în strânsă comunitate. Deloc întâmplător scriitorul paşoptist a fost iniaţiatorul unui falanster românesc, împreună cu Dimitrie Ralet şi Costache Negri. În prefaţa volumului de scrisori, *Iată-ne cu iarna în ţară*, Vasile Alecsandri îi reaminteşte autorului despre *falansterul de la Pera*: „Împrospătează în minte-mi un alt tablou de un caracter mai prozaic, acela al falansterului nostru la Pera, în timpul războiului nostru de la Crâm; şefii acelui falanster eraţi tu, Negri şi Ralet...”

În partea, să-i spunem, a doua a scrisorii (deşi nu e marcată grafic), autorul apelează la alt interlocutor, cooperatistul domn Peter, funcţionar la „Cooperative Store” din oraşul Vacile. Pornind de la premisa că două puteri se disting în realizarea unui produs finit, „impiegatul” bine documentat evidenţiază rolul determinant al asocierii prin interes a forţelor divergente (patroni, meşteri versus muncitori, calfe): „Dar când lucrătorii participă şi ei la beneficiul realizat, cînd treaba este înjghebată aşa că, deosebit de salariu, munca să aibă şi ea parte în câştigurile ce patronul a putut realiza, aceasta se numeşte *cooperaţiune*, adică *cointeresarea muncei în capital*, combinarea sau contopirea interesului capitalului cu interesul muncei.” Exemplele concrete sunt luate din „Englitera” (de unde este expediată scrisoarea spre Alecsandri), dar şi din ţările dezvoltate ale Europei din secolul XIX (Franţa, Germania, Olanda ş.a.). Bun cunoscător al fenomenului social-economic al epocii, Peter recapitulează istoricul reformelor sociale şi al teoriilor socialiste până la Karl Marx inclusiv. Dar, la finalul excursului este nevoit să recunoască eşecul *utopiei*: „Astfel a fost de exemplu societatea saint-simoniană, fourieristă cu phalansterele şi altele, cari au apărut lucrând pe faţă în Franţa, îndată după revoluţiunea din 1830, sisteme cari nu ţineau seamă nici de familie, nici de proprietate, nici măcar de religie, *utopii* cari nu puteau să aibă o viaţă lungă şi care au dispărut lăsând numai un suvenir istoric.” (*s.n.*)

Avertizând de la început că prezintă ideile lui Peter „în rezumat”, Ion Ghica preia, de fapt, şirul naraţiunii descriptive şi ideologice, ca un veritabil specialist în domeniu. De altfel, el îşi demonstrase specializarea în economie social-politică în broşurile de *Convorbiri economice* publicate în anii 1865-1875. Astfel că vocea auctorială se confundă cu vocea naratorului din interiorul fenomenului descris. Într-un pasaj este divulgată (involuntar!?) această convergenţă, de unde transpare şi concepţia morală ce diriguieşte *scrierile economice* ale scriitorului: „Partea cea mare a poporului consumă puţin nu pentru că nu are trebuinţe, dar pentru că n-are ce da în schimb, nu are cu ce cumpăra. Este o vorbă a românului: ‹Posteşte robul lui Dumnezeu pentru că nu are ce mânca›”. În *Insula Prosta* memorialul lui Ion Ghica cu susţinere imaginară se transformă, fără avertisment, într-un eseu pe teme social-economice-morale. Din punct de vedere valoric, este limpede că materialul scrisorii trebuia împărţit în două părţi distincte. Oricum, rămâne semnificativă utopia insulară a „proştilor”.

Biblioraftul cronicarului

***, *Ion Vartic în joc de oglinzi*, volum coordonat şi revizuit de Marta Petreu şi Anca Haţiegan, Ed. Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2021;

Mircea Petean, *Lumea lui Fa şi Pi, Poveşti, povestiri, prevestiri*, Ed. Limes, Floreşti - Cluj, 2021;

Florin Logreşteanu, *Keti, prinţesa siameză şi alte povestiri*, Ed. Eikon, Bucureşti, 2021;

Petre Gheorghe Bârlea, *Adevărul din călimară, Studii de literatură comparată*, Ed. TracusArte, Bucureşti, 2019;

Ana Luduşan, *Fata din copaci*, roman, Ed. Limes, Floreşti - Cluj, 2021;

Lucian Costache, *Mihai Eminescu/ Luceafărul înainte de şi după „Luceafărul”*, Ed. Magic Print, Oneşti, 2021; idem, *Urmuz sau despre paradox*, vol. I-II, Ed. Zodia Fecioarei, Piteşti, 2020;

Savian Mur, *O femeie dezmeticită*, roman, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2022;

George S. Vidreanu, *Cercul infinit*, prefaţă de Aurel Rău, Ed. Creator, Braşov, 2021; idem, *Recitindu-l pe La Fontaine// En relisant La Fontaine*, ediţie bilingvă, prefaţă şi traducere de Jean-Louis Courriol, Ed. Eikon, Bucureşti, 2021;

Alexia Ema Burneci, *Cu ochii la steaua Kajam*, versuri, Ed. Brumar, Timişoara, 2020

Gelu Ungureanu, *Tainică aniversare. Învălurate flăcări*, Ed. Eikon, Bucureşti, 2021; idem, *Pe unde calci, noroc să ai*, Ed. Eikon, Bucureşti, 2021;

George Nina Elian, *Timpul din afara ceasurilor*, poezii, Ed. Hoffman, Bucureşti, 2021; idem, *Verdele ceai al miezului de noapte/ Scrisori de dragoste*, versuri, Ed. Alana, Bucureşti, 2021.

Adrian Alui Gheorghe

Hai-hui

La Ploiești
străzile au
o teribilă poftă
de a trăi,
le văd cum
se zbat
sub picioarele femeilor.

Stop cadru. Ploiești, decembrie 1984

În anul 1984, în decembrie,
am venit la Ploiești să iau premiul Nichita Stănescu
pentru debut în poezie,
pe atunci eram tineri și veseli
- și Nino Srtatan și Dan David
și Nicolae Alexandru-Vest -
două zile ne-am turnat unul altuia
clipe de viață și poezie
și am băut cu înghițituri mari
ca într-un ritual păgân
poezia era sângele lui Nichita Stănescu
se înțelege
ne rămâneau stropi roșii, roșii
pe buze, pe haine, pe mâini,
pe atunci trăiam fără plasă de siguranță
pe atunci viața ne îngâna la ureche
tot ce îi ceream printr-o pocnitură din degete,
iar Premiul Nichita Stănescu
primit ca o cuminecătură
a fost chiar tinerețea
pe care eram îndemnat să o cheltui
fără nicio precauție,
fără să las vreun rest nimicniciei
clipa? să pocnească în dinți
ca o sămânță doldora de viață,
ora? să se cutremure
când izbim ușile zilei de perete.

Ca și tine, Nichita,
an după an am iubit, am cârtit, am hulit,
dar când văd acum că
laureații Nobel au început să fie
mai tineri decât tine, decât mine,
îmi dau seama
că amândoi am îmbătrânit.

Într-o limbă uitată

Motto:”*Intră în scenă Alonso, rege al Neapolului*
Intră Sebastian, fratele său
Intră Prospero, ducele ales al Milanului
Intră Ion, intră Adrian, și Francesco, lorzi ...”
Ion Stratan

Am venit cu toții pe pământ cu un bilet de intrare
la un spectacol în care spectatorii și actorii
par să aibă o înțelegere pe care uneori o respectă,
pe care, în destul de multe momente, o neglijează

mulți pământeni pierd biletul de intrare în lume și toată viața
rămân pe dinafară, spectacolul se desfășoară fără ei,
mulți pământeni nu știu că sunt pământeni
și visează cu ochii duși spre planete care nu există

mulți oameni nu se mai simt oameni
mulți oameni descoperă că au mai văzut spectacolul
și cer despăgubiri de la instanțe care nici nu se sinchisesc
de ei, ba mai mult, le fac și semne obscene de pe avanscenă,
lucru care îi enervează foarte tare,

mulți oameni se înfășoară în drapele greșite
mulți oameni nu răspund la telefon când sunt singuri
mulți oameni se recuză din calitatea de martor
mulți pământeni nu cred că luna poate fi locuită
mulți pământeni cred că luna este deja locuită
mulți oameni au profil pe internet și se simt imponderabili

mulți oameni nu au profil pe internet și se simt mizerabil
mulți oameni se vaccinează împotriva virușilor de sezon
nu mulți oameni mor accidentați de meteoriți dar totuși
foarte foarte foarte mulți oameni mor de invidie
mulți oameni își propun să călătorească în spațiu
mulți pământeni au circumstanțe atenuante și profită de ele
mulți oameni cred că dacă iubesc știu ce trebuie să facă
mulți oameni iubesc și habar nu au ce trebuie să mai facă
foarte foarte foarte mulți oameni sunt murdari de tristețe
mulți oameni au călătorit la Paris cu diverse ocazii
mulți oameni au călătorit la Viena ca să înghită șnițele
mulți pământeni au păreri împărțite dar ferme
mulți pământeni nu sunt români și pare să nu le pese
mulți oameni scormonesc prin lada de gunoi a istoriei
mulți oameni nu mai au răbdare

și în timp ce consemnez
fără vreo motivație superioară
lucrurile acestea
aud cum Dumnezeu îmi vorbește
într-o limbă demult uitată,
doar sonoritatea
îmi este oarecum familiară.

Muzeul Ceasului

La Muzeul Ceasului este greva timpului
care nu vrea să mai treacă
clipele, zilele, anii, veacurile
s-au oprit din zbor,
totul a încremenit

ca și cum moartea și-ar face bilanțul
pierderile și câștigurile
nimic pe plus
nimic pe minus
totul e zădărnicie

arhitectura universului este în pericol
să se prăbușească,

în golul din mine
nu știu cât poate să mai încapă,

sunt o mulțime de lucruri trăite
pe care mă străduiesc să le uit
ca să fac și mai mult loc,

numai lucrurile visate
nu pot să le șterg.

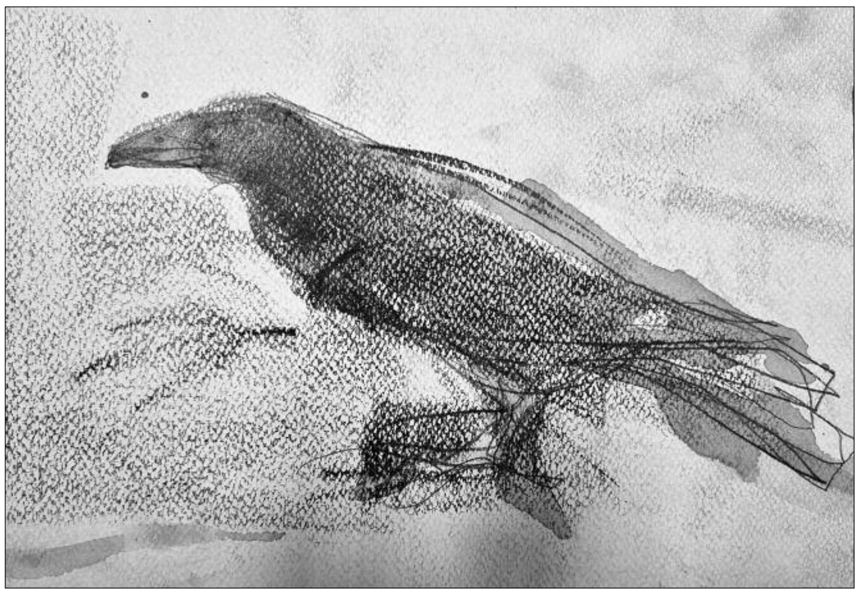
La Muzeul Ceasului este greva timpului
care nu vrea să mai treacă
clipele, zilele, anii, veacurile
s-au oprit din zbor,
totul a încremenit

lumea, ah, lumea:
miliarde de fetuși
lunecând fără țintă
prin lichidul memoriei.

Apa cu licorne

Am băut întuneric din palma ta
și brusc m-am întunecat cu totul înăuntru
umblu prin mine ca un orb,
mă lovesc de propriul trup
fără speranță să găsesc vreo cale de ieșire
și tu mă îmboldești: taci și bea;

și sunt însetat, foarte însetat, sunt lupul bătrân
care-și amintește pe unde erau izvoarele
la care veneau licornele să se oglindească,
sângele lor dacă l-am băut nu mai știu
tremurul rotitor al apei făcea totul târziu;

am băut moarte de pe sânul tău
amăgindu-mă că asta este dragostea,
era amară și era fierbinte,
mi-a ars buzele, mi-a ars inima,
viața mi se scurge acum prin toți porii
dar tu mă îndemni mai departe:
taci și bea
taci și bea
taci și ...

Poeme scrise în cadrul
Taberei de creație ”Ion Stratan”, ediția I,
Ploiești, 6 -11 decembrie 2021

Ca și tine, Nichita, an după an am iubit, am cârtit, am hulit, dar când văd acum că laureații Nobel au început să fie mai tineri decât tine, decât mine, îmi dau seama că amândoi am îmbătrânit.

Simon Cantemir Hausi
(reproduceri publicate cu acordul Galeriei Barbara Thumm, Berlin, Germania)

poesis

Sorin Lavric

Cronica ideilor

Reacționarul blajin

Nicolás Gómez Dávila, *Marginalii la un text implicit*, traducere din spaniolă de Ioan Milea, Editura *Limes,* Florești-Cluj, 2020, 198 pag.

Născut în 1913 la Bogotá, într-o înstărită familie de negustori columbieni, a căror avuție l-a scutit de ipocrizia de a le dovedi semenilor cît de mult îi îndrăgește, Nicolás Gómez Dávila a fost un mizantrop sadea, a cărui aplecare spre singurătate s-a potrivit mănușă peste încăpățînarea de a crede pînă la moarte în Dumnezeu. Să-ți detești semenii în aceeași măsură în care, plin de evlavie, te închini catapetesmelor catolice, nu e semn de incoerență, ci un indiciu limpede de sinceritate nudă. Prea deștept spre a mai crede în iluziile epocii, prea lucid spre a-și mai dărui sufletul altcuiva decît cărților, dar mai ales prea profund spre a mai lua în serios „progresul omenirii", Nicolás Gómez Dávila s-a numărat printre conservatorii fără aplomb social, dornici de a se retrage din lume pînă la pragul anonimatului. În plus, încredințat că a intra în dialog cu contemporanii e crasă pierdere de vreme, filosoful a ocolit polemicile, s-a ferit de gazetărie, a refuzat funcții diplomatice, a fugit de corvezi didactice și, drept concluzie a mefienței suverane față de demagogi, i-a tratat cu dispreț pe politicieni.

În Europa numele lui Dávila este cvasi-necunoscut, singura țară în care, în urma traducerilor, volumele de scolii s-au bucurat de binecuvîntare a lecturii, a fost Germania...

Ca să atingi un asemenea grad de neîncredere în regnul uman, nu trebuie să înduri cine știe ce dezamăgiri, trebuie doar să gîndești prea mult. Iar Nicolás Gómez Dávila a făcut-o cu predilecție, de-a lungul a 91 de ani de viață. Cu excepția tinereții petrecute la Paris, unde a urmat studii umaniste într-un colegiu de călugări benedictini, Dávila nu și-a părăsit decît rareori țara natală. De la vîrsta de 23 de ani pînă în anul morții, 1994, a trăit în Columbia, în mijlocul unei biblioteci de 30 000 de volume, pe care le-a savurat în greacă, latină, franceză, engleză, germană, spaniolă și portugheză.

Ce este surprinzător în cazul acestui anahoret cu apucături de aristocrat calofil e că n-a absolvit nici o facultate, întreruperea studiilor punînd-o pe seama unei grave boli de plămîni, pe care a contractat-o în adolescență, cu toate că, dată fiind înclinația claustrofilă pe care a arătat-o de timpuriu, n-ar fi de mirare ca refuzul studiilor superioare să-i fi venit din aversiunea drastică față de forfota mediilor numeroase. Oricum, autodidact împingînd erudiția pînă la patimă enciclopedică, Dávila nu a dat doi bani pe recunoașterea publică, de unde lipsa de notorietate în rîndul filosofilor. Căci, sub unghiul temperamentului, Nicolás Gómez Dávila a fost negreșit un filosof, adică un apucat cufundîndu-se în sine spre a prefira nuanțe de suflet, pe care le-a prins în formule scurte, de o lapidarie izbitoare. Nimic nu e mai străin de Nicolás Gómez Dávila decît jargonul sec al abstracțiilor înșirate ca mărgelele pe abac. Toate cărțile lui, scrise într-o limbă neaoșă fără gărgăuni stilistici, sînt analecte de fragmente cu iz aforistic, cărora gînditorul le spune mereu *escolios*, așadar „scolii" în accepția de mici însemnări în marginea unei babilonii de teme pestrițe. Chiar volumul de față poartă titlul de *Scolii la un text implicit*, dar traducătorul a ales varianta mai puțin vetustă de „marginalii".

Ca orice gînditor de vocație patentă, Dávila se învîrte în jurul cozii, nuanțîndu-și pînă la sațietate obsesiile, de unde impresia că se învîrte în cerc, revenind cu stăruință asupra acelorași teme. Iată mărturisirea lui: „Singura pretenție pe care o am e de a nu fi scris o carte liniară, ci o carte concentrică." (p.25) Și are dreptate, căci aforismele sînt rotocoalele pe care o pasăre de pradă le taie prin aerul din jurul țintei: cercuri concentrice din ce în ce mai mici, conturînd tot mai precis aversiunea pe care o simte față de contemporani, politică, democrație, liberalism, progresul artelor, evoluția științei, suveranitatea poporului, și multe altele. Cu o vorbă a cărei concizie îi rezumă esența gîndirii: „Cine nu întoarce spatele lumii de azi se dezonorează." (p. 49)

Nicolás Gómez Dávila e un creștin atipic, inapt de a simți iubire pentru aproapele, în care vede o lepădătură pe care o privește cu un dispreț superior, a cărui cruzime știe însă s-o ascundă în spatele unei mine politicoase. Creștinul acesta superior urmărește cu groază declinul omenirii, și pentru că nu i se poate împotrivi de-a dreptul, prin acte de frondă fățișă, alege să se opună în gînd. De aceea în mizantropul din Bogotá găsim un reacționar sarcastic din sufletul căruia orice urmă de iluzie a dispărut, afară de premisa, cu neputință de pus la îndoială, a existenței lui Dumnezeu. Dar de îndată ce își mută privirea de la divinitatea hristică, pe Dávila îl apucă tristețea, căci, contemplînd halul de depravare la care a ajuns lumea, pe reacționar îl copleșește amărăciunea. Oriunde deschizi cartea dai peste meditații precum: „Omenirea vede cu groază că progresul o face incurabilă." (p. 26) Sau: „Omul modern tratează universul ca un dement pe un idiot." (p.) Sau: „Cu cît întîrzie în a pedepsi delictele săvîrșite împotriva ei, cu atît mai crudă e răzbunarea naturii. (p. 24) Sau: „Amurgul lumii moderne interesează doar ca dezlegarea unei intrigi sordide într-un roman prost scris." (p. 176)

De la un asemenea dezabuzat te-ai fi așteptat la o perorație plină de venin, un soi de diatribă otrăvită înfierînd absurdul vieții, alături de neputința Dumnezeirii de a da istoriei un sens benign. Cînd colo, ținta imprecațiilor sînt oamenii, în nici un caz biserica, dogmele sau stihia divină. Dávila e opusul lui Cioran: deplînge josnicia speciei umane, dar laudă slava divină, fără de al cărei reazem s-ar duce la fund, într-o vrie a disperării fără leac. De aceea tonul lui nu are acea maliție țepoasă, de mușcătură sarcastică, care definește maniera în care Cioran joacă tontoroiul pe grumazul omenirii. Dávila e mai delicat, are eleganță în expresie, un fel de pudoare în descrierea eșecului planetar. E un nobil care nu se răstește, ci dojenește în chip prevenitor. Critica lui e admonestare blîndă, o constatare politicoasă a unei catastrofe de neînlăturat: „pînă mai ieri societatea avea notabili; astăzi are doar notorii" (p. 158) Sau: „infernul nu pare o pedeapsă chiar atît de mare după ce te uiți un pic în jur." (p. 170)

Dávila seamănă mai degrabă cu Baltazar Gracian, atîta doar că nu are tenta moralistă a spaniolului, ale cărui reflecții au ceva din dăscăleala etică a unui iezuit uns cu toate alifiile. Ca să fi dat lecții de etică, Dávila ar fi trebuit să creadă în putința omului de a se îmbunătăți lăuntric, posibilitate ce nu încape în socotelile mizantropului. În ochii lui, paragina din jur e fără leac: în moravuri, în arte, în politică, în științe. Pe gînditor îl supără totul, de la degradarea valorilor la distrugerea naturii, de la industrializarea masivă la pervertirea gusturilor: „Relativismul axiologic e reflexul defensiv al epocilor care își bănuiesc josnicicia." (p. 180). Despre democrație, liberalism sau presă are numai vorbe de ocară: „A greși e omenește, a minți, democratic" (p. 48) Sau: „Sufragiul universal nu cere ca interesele majorității să triumfe, ci ca majoritatea să o creadă." (p. 69) Sau: „Se apropie vremurile în care va putea supraviețui doar cel ce se tîrăște." (p. 13)

Despre sine Dávila vorbește ca despre un reacționar aflat în dezacord total cu progresistul liberal, ale cărui superstiții privind rațiunea, libertatea, necesitatea, istoria sau drepturile omului îl scot din pepeni, atîta doar că, fire mansuetă fiind, nu dă glas stenahoriei decît sub forma unor glose curtenitoare. Despre reacționar: „Reacționarul e un simplu patolog. Definește boala și sănătatea. Dar singurul terapeut e Dumnezeu." (p. 49) Sau despre libertate: „Astăzi poporul nu se simte liber decît atunci cînd se simte îndreptățit să nu respecte nimic." (p. 51) Sau: „Liberalismul proclamă dreptul omului de a se înjosi, cu condiția ca înjosirea lui să nu împiedice înjosirea vecinului." (p. 51)

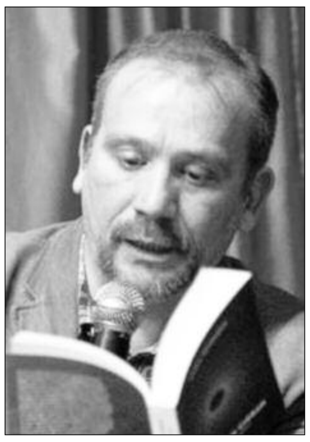

Simon Cantemir Hausi (reproducere publicată cu acordul Galeriei Barbara Thumm, Berlin, Germania)

În Europa numele lui Dávila este cvasi-necunoscut, singura țară în care, în urma traducerilor, volumele de scolii s-au bucurat de binecuvîntarea lecturii, a fost Germania, unde autori precum Botho Strauss, Martin Mosebach, Kaltenbrunner sau Richard Wagner (ultimii doi fiind sași din România emigrați în Germania) au scris elogios despre sunetul precis, profund și direct al aforismelor conservatorului columbian.

Marginalii la un text implicit este prima traducere în românește a unei cărți de Dávila. Însuși titlul are un subtil accent metafizic: orice gînd presupune explicitarea unor distincții latente, aflate în zona subsidiară a adevărurilor vechi de cînd lumea. Această zona subsidiară este chiar textul implicit, filonul subînțeles de înțelepciune ancestrală, pe care fiecare generație îl scoate la iveală prin comentarii, polemici, dialoguri sau cărți. *Marginalii la un text implicit* e cartea concentrică pe care autorul a avut pretenția de a o scrie. Lectura ei o poți începe de la orice pagină, citind-o pe sărite sau străbătînd-o de la sfîrșit spre început. Sensul îi rămîne neschimbat, întrucît scoliile sînt așchii din trunchiul aceluiași sentiment: decepția cu care un intelectual contemplă colapsul omenirii.

Horia Vicențiu Pătrașcu

Fericirea: raza sub care timpul se dișterne (II)

Doar confundarea eternității cu perpetuitatea a făcut ca definirea fericirii ca „bun ce nu poate fi niciodată pierdut” să fie atât de rău înțeleasă, consecința fiind excluderea ei din câmpul experiențelor posibile, căci ce bun este acela care, omenește vorbind, nu poate fi pierdut? Dacă însă gândim eternitatea ca fiind *non-temporală*, atunci putem integra „experiențele” nemuririi, ale eternității, în câmpul unei vieți limitate în timp, muritoare. Viața însăși poate fi gândită ca o asemenea eternitate limitată în timp – căci conform lui Epicur, maestrul vieții fericite – câtă vreme sunt, moartea nu este, când moartea este, eu nu mai sunt. Așadar, cele două noțiuni, viața și moartea, fiind contradictorii, nu ajung să se întâlnească niciodată – deci viața – atâta vreme cât este – este eternă, este *imortală*. Într-o asemenea perspectivă omul e întru totul asemenea zeilor, doar că – așa cum se spunea în vechime – este un *zeu muritor*, ceea ce revine la a spune că beneficiază de o eternitate limitată în timp.

Cât de nefericiți ne face acea fericire concepută ca o orgie perpetuă, ca existență neîntreruptă în grădinile desfătării! O asemenea fericire – nu doar că nu e de găsit, dar nu e nici măcar de dorit, ne-ar plictisi, ne-ar lehămetisi. Fericirea este mai întâi de toate rezultatul unui act de creație personală, produsul unui act de imaginație; ea implică o „artă” a gustului, o „știință” a savorii, un „simț” al aprecierii. Pentru care sunt necesari ani de zile de pregătire, de primenire, de „formare”. Înainte de a fi o trăire, fericirea este un concept, înainte de a fi un semnificant, fericirea este o semnificație. De aceea, papilele gustative ale spiritului nostru trebuie să fie educate pentru a o simți, olfacția pregătită pentru a o recunoaște, tactilitatea învățată să-i distingă tipul specific de vaporozitate, vederea pentru a-i surprinde tonurile crepusculare, auzul pentru a-i înțelege murmurul. S-a spus despre fericire că dobândirea ei este floare la ureche de îndată ce știi ce te face fericit. Într-adevăr, cei mai mulți suntem nefericiți pentru că nu știm ce ne-ar putea face fericiți. Nu mai puțin adevărat este că o asemenea știință presupune un efort îndelungat, o consecventă investire într-un „obiect” inițial fantasmatic, așa cum este de pildă credința – pentru un om religios, dorința de a scrie – pentru un scriitor, dorul – pentru îndrăgostit. Dumnezeu nu se arată decât credinciosului, un roman precum *În căutarea timpului pierdut* doar celui care și-a trăit toată viața în marginea gândului de a-l scrie, Beatrice doar celui care a trecut prin infernul și purgatoriul căutării ei. Fericirile de mai sus sunt descinderi sau ascensiuni într-o lume ideală, mentală, construită cu cărămizile așteptării și ale visării. Măsurate cu măsurile ceasului ele sunt vremelnice, închise în anumite intervale orare, dar cine este nebunul care să cronometreze durata unui extaz mistic? În cele câteva secunde misticul depășește și triumfă asupra timpului acestei lumi, așa cum îndrăgostitul cunoaște eternitatea într-o „oră de iubire”, ori așa cum scriitorul petrece cu veșnicia într-o dimineață inspirată, sau cum cititorul uită de sine savurând, pe fotoliul dintre două ferestre, o carte frumoasă.

Sub asemenea raze ale „gândului etern” *se dișterne* viața omului fericit.

Cât de nefericiți ne face acea fericire concepută ca o orgie perpetuă, ca existență neîntreruptă în grădinile desfătării!

C. Voinescu

DIN VORBĂ-N VORBĂ

A CĂDEA DRAG

Semănătorul printre brazde lăsa sămânța lui să cadă – zice Macedonski, păstrând verbului ***a cădea***, moștenit din latinescul *cadere*, sensul său propriu de deplasare de sus în jos a unui obiect, prin propria greutate (a se lăsa în jos, la pământ, a pica). Eminescu – la o privire fugară prin opera sa – îi deplasează noima spre figurativ, înlocuind obiectul cu un fenomen meteorologic, în *Strigoii*, de pildă: *De când căzu un trăsnet în dom... de-atunci în somn,/ Ca plumbul surd și rece, el doarme ziua toată* sau în *Scrisoarea IV*: *Ah! E-atât de albă noaptea, parc-ar fi căzut zăpadă...* În *Sărmanul Dionis*, soarele nu scăpăta, ci *cădea la vale și părea pe vârful bradului singuratec ca o frunte în raze pe umeri negri...*, iar în elegia *Mai am un singur dor*, nici izvoarele nu curg, ci ***cad*** și ele: *Pe când cu zgomot cad/ Izvoarele-ntruna,/ Alunece luna/ Prin vârfuri lungi de brad.* Eminescu preferă, în *Dorința*, verbul ***a cădea***, pentru a sugera scuturarea frunzelor: *Adormind de armonia/ Codrului bătut de gânduri,/ Flori de tei deasupra noastră/ Or să cadă rânduri-rânduri.* În *Luceafărul*, sub imperiul aceleiași tainice simțiri: *Miroase florile-argintii/ Și cad, o dulce ploaie,/ Pe creștetele-a doi copii/ cu plete lungi, bălaie.* Uneori, gestual, doar capul induce tandrețe: *Capu-i cade pe-a lui umăr*, precum în *Povestea teiului*, alteori, verbul ***a cădea*** sugerează chiar îmbrățișarea: *În brațele-mi întinse/ Să alergi, pe piept/ să-mi cazi,/ Să-ți desprind din creștet vălul,/ Să-l ridic de pe obraz.* Și tot de iubire își leagă vorba tâlcul în expresia ***a-i cădea cuiva drag***, preluată de Eminescu în *Luceafărul*: *El iar privind de săptămâni, îi cade dragă fata.*

BĂCAN

În didascalia de început a comediei *Take, Ianke și Kadâr*, Victor Ion Popa scrie că în prăvăliile lor, *Take și Ianke țin mărfuri la fel, coloniale, un pic de fierărie și mărunțișuri de marchitanie. Numai Kadâr are specialitatea nației lui: cafea, rahat și tot felul de dulciuri.* Delicatese deci, **COLONIALE ȘI DELICATESE**, cum și scria pe firmele băcăniilor, azi pe cale de dispariție, ce vindeau cu amănuntul mărfuri aduse din colonii: cafea, ceai, rahat și alte dulciuri, ulei de măsline, ghiuden, mirodenii, fructe exotice etc. Turcescul *bakkal*, păstrat și în neogreacă, și în albaneză (*bakalj*), și în bulgară (*bakkal*), l-a înlocuit în română pe *l* final cu *n*, rezultând ***BĂCAN***, așa cum îl întâlnim la Anton Pann: *Na, ține asta și mergi colea la băcan,/ Să-ți dea mezelicuri, pâine și o carafă de vin*, dar și la Caragiale căruia nu-i scăpau din vedere mușterii petrecăreți: *Toată noaptea a fost masă mare la băcanul din colț.* **COLONIALELE** au obârșie germană în *Kolonialwaren*, după unii, dar și în franceză, după alții: (*denrées*) *coloniales*, **MARCHITANUL**, negustorul ambulant de mărunțișuri –, vine din polonezul *markietan*, rusescul *markitant*, iar **PRĂVĂLIE** rămâne cu etimon necunoscut, spre deosebire de **DUGHEANĂ**, vorbă născută pe mal de Bosfor: *dükkan.* Zice Sadoveanu: *Eu, nevastă, țin dugheană, crâșmă și han la Călugăreni.*

CHIMIR

Refăcând drumul de la cardul bancar la **CHIMIR**, am trecut prin dreptul *portmoneului* (franțuzescul *porte-monnaie*), al *portofelului* (rusescul *portfel*, franțuzescul *porte-feuille*), al *teșcherelei* (turcescul *tezkere*) și al *punguței*... cu doi bani, a lui Creangă: *Și cum mergea el pe un drum, numai iaca găsește o punguță cu doi bani.* **CHIMIRUL** – brâul lat din piele (uneori împodobit), cu buzunare, în care țăranii își țin banii și diferite obiecte mărunte – are origini turcești: *kemer*, întâlnindu-l, de pildă, la Sadoveanu: *Trupu-i nalt ședea încovoiat asupra chimirului lat de piele roșcată lustruită, în care bătaia razelor trezea scânteieri.* Ardeleanul Slavici îi zice **ȘERPAR**, de la șarpe (latinescul *serpes, -is*): *Toader atunci bagă mâna stângă în șerpar, scoate un pumn de bani, îi aruncă lăutarului și strigă: «Acum una pe pofta mea!».* **PUNGA**, cu etimon necunoscut, ne-a pricopsit cu **PUNGAȘII**, din scrierile lui Delavrancea: *Iertai pe ucenici, pe simbriași și pe pungașii ăia de calfe*, iar **BUZUNAR** (neogrecescul *buzunára*) – cu a **BUZUNĂRI**, după cum ne încredințează Eusebiu Camilar: *Îi buzunărea, luându-le portofelele, inelele, ceasornicele.*

ORT

Citându-l pe Iorga, August Scriban precizează că *la 1715 un ort valora în Moldova o vadră de vin*, înțelegând prin **ORT** moneda de valoare mică, egală cu a patra parte dintr-un leu vechi (sau dintr-un taler). O taxă specială plătită unui staroste în acea vreme, în Moldova și în Țara Românească, pentru vinul vândut în târguri, se numea chiar așa, **ORTUL STAROSTESC** sau **VĂTĂȘESC**. La rându-i, Șăineanu aduce lămuriri suplimentare despre ort: *aluziune la paraua de argint ce se pune mortului în degetul cel mic dela mâna dreaptă, ca s'aibă cu ce plăti spre a trece vămile văzduhului*, iar Coșbuc exemplifică liric: *Vine-o fată, pune ortul/ Mortului pe piept.* Într-o vreme, când cea mai mică monedă în circulație era turcescul **MANGÂR**, cu care erau plătiți preoții la înmormântarea cuiva, a apărut expresia *a dat mangârul popii* – a murit deci. După ce **MANGÂRUL** a ieșit din uz, locul i-a fost luat de **ORT**, polonezul *ort*, germanul *Ort*, atât pe piața monetară de atunci, cât și în expresia eufemistică, a muri. Zice Hasdeu: *Și-n urmă, dând ortul popei, o voi duce și-n mormânt.*

CIUBUC

Din același trunchi lexical comun, turcescul *çubuk* a dezvoltat în limba română trei cuvinte diferite ca înțeles, dar aidoma ca înveliș fonetic. Despre acea arhaică pipă (orientală) cu țeava lungă vorbește Ghica în scrierile sale: *Sorbiră din cafea, traseră de două-trei ori din* ***CIUBUC***, în vreme ce Caragiale se referă la elementele decorative, în relief, cu un profil dreptunghiular sau curbat, care înconjură marginile unei perete sau ale unei ferestre: *Pe dinafară, șase ferestre mari, CIUBUCE și ornamente monumentale.* Pentru al treilea **CIUBUC** am ales definiția dată în 1957 de *DLRC*, care precizează că acest nărav este propriu doar societăților burgheze (sic!): *avantaj (material, adesea bănesc) sau câștig (neoficial, luat pe sub mână, adesea necinstit).* **BACȘIȘUL** – tot turcesc, *bahșiș* –, înlocuiește cu succes **CIUBUCUL**, la Petru Dumitriu, de pildă: *E înțeles cu jandarul, cu primarele, le dă bacșiș de nu ne aduc citațiile*, iar **ȘPERȚUL**, care nu mai este turcesc, ci nemțesc – *Sperrzeug, mănunchi de șperacle*, apare la Eusebiu Camilar: *S-au dus toți soldații... de la care luase șperț, pe care-i bătuse, îi suduise... îi trântise prin gloduri, le furase mâncarea și solda.* Și plagiatul e, după unele dicționare, un soi de ciubuc, bacșiș, o... **CIUPEALĂ**, cum îi zice Odobescu: *Ai făcut în carte-ți oarecare împrumuturi tăinuite, adică, cum am zice, vreo ciupeală.*

COLONIALELE au obârșie germană în Kolonialwaren, după unii, dar și în franceză, după alții: (denrées) coloniales, MARCHITANUL, negustorul ambulant de mărunțișuri –, vine din polonezul markietan, rusescul markitant, iar PRĂVĂLIE rămâne cu etimon necunoscut...

Dumitru Ungureanu

Chibițoteca

Ce-i lipsește Europei?

O stafie bântuie planeta: globalismul!

Mă amuză și mă deprimă în egală măsură diverse „luări de poziție” împotriva acestui pericol din partea unor intelectuali români de bună credință și de factură umanistă. Amuzant e faptul că toți se exprimă prin intermediul mijloacelor de comunicare puse la dispoziție (deseori gratuit) tocmai de firme multinaționale acuzate de insidioase practici globaliste și, vezi bine, diabolice! Deprimant e că opozanții fantomaticului dușman se declară cu mândrie aprigi anticomuniști. Teoretic, pun semnul egalității între globalism și internaționalismul promovat acum un secol de idealiști naivi. Practic, ei combat comunismul de tip stalinisto-ceaușist, naționalist autarhic până la sufocarea propriului popor și, simultan, reclamă blocarea globaliștilor. Pot fi suspecți de carența definită odinioară de Paul Goma drept „analfabetism cultural-istoric”? Păi, dacă n-au înțelegere pentru principiul roții, o invenție „globalistă” ce-a impulsionat mișcarea omenirii, să recitească „Oda bucuriei”, scrisă în 1795 de Schiller și pusă pe note de Beethoven, ambii nutrind iluzia că: „...popor lângă popor/ toți pe lume frați noi suntem...”. Intelectualul apărător de cauze umaniste nu poate fi adept al naționalismului. Vrei independență și suveranitate? Pesemne ai orgoliul dispensării de semeni și ambiția să refaci pe cont propriu evoluția darwinistă! Finalul e cunoscut: după ani de trudă, cheltuială și sacrificii nepopulare, te vei răsfăța faraonic într-o piramidă. Sau în Casa Poporului, dacă apuci! Revenind: ce este greșit în ideea că omenirea constituie un tot și că țelul comun trebuie să fie binele tuturor? Dar binele nu poate fi instaurat cu forța și nici cu binișorul. Aici găsim paradoxul și tragedia condiției umane.

De circa 4500 de ani, din vremea Egiptului antic (sau de vreo 8000, după socoteala biblică), împărțită în triburi, rase și popoare, omenirea se măcelărește cu osârdie și pricepere demne de milă. Se pare că în ADN-ul „maimuței fără păr” predomină gena violenței contra semenului diferit, indiferent în ce constă diferența. E anomalie sau e natura umanoidului? Judecând după „sentimentul omenesc al urii de sine”, aș înclina să cred că violența ne definește specia, așa cum cele opt brațe cu ventuze definesc molusca marină *octopus vulgaris*, bineștiuta caracatiță, sinonim al asociațiilor hrăpărețe, lacome și rele. Se poate scăpa de acest viciu? La nivel individual, da, se poate. Sunt destule exemple de nonviolență victorioasă, primii în „Top 10” fiind Gandhi și Mandela. Și la nivel colectiv găsim câteva pilde concludente. Dar cum să transmiți altora nonviolența, tu, om pașnic, preocupat de bunăstarea comună? Prin coerciție? Exclus! Prin religie sau filosofie? Au reușit asta budiștii, răspândiți într-o parte din Asia. (N-au înlăturat însă violența, nici nedreptatea.) Îmi surâde ipoteza că poți impune un stil de viață hedonist, promovând distracția, erosul și lenevia. Ceva asemănător pompează industria divertismenului gen Holly/Bollywood. (Și chiar departamentul chinez de profil, ale cărui performanțe uimesc deja cunoscătorii și lasă în urmă competitorii!) Orice distracție se plătește, până la urmă, conform scenariului milenar verificat (*pattern*-ul Elena–Paris–războiul troian). Nu știu ce s-ar putea face ca omenirea să funcționeze fără violențe. M-aș pretinde proprietar pe nebănuite puteri vizionare să trântesc vreo teorie după care viitorul apropiat va aduce izolarea, tratarea sau extirparea genei responsabile de comportament defect. S-a reușit vindecarea cancerului (deocamdată parțial), prin intervenție genetică; de ce n-ar avansa știința până la...? Frică să scriu până unde nu mi-e; pur și simplu, mâna mea refuză să transcrie inflamarea gândului!

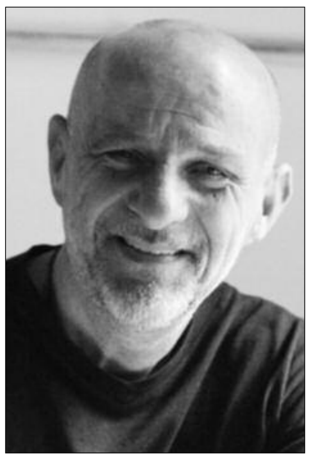
Globalismul nu e uniformizare, cum se tem conspiraționiștii, ci un set de reguli de funcționare eficientă în limita normalității câștigului. Dar Lăcomia (mai puternică decât Violența) dă peste bot normalității și o face agresivă, dispusă la spoliere și asuprire, minciună și nesimțire. Sau o pervertește, costumând-o în corectitudine politică și revoluție colorată, inducând furie și nesiguranță, sărăcie și umilință. Sunt atâtea mărturii, în primul rând artistice, din care oricine poate înțelege ce este și cum acționează Lăcomia. Există și-o zicală românească, foarte la obiect: „Lăcomia strică omenia.” Nici o zeitate păgână, nici un Dumnezeu personal, nicio religie profană (= comunismul), nimic n-a șters Lăcomia dintre păcate! Să izbutească medicina? Mira-m-aș!

Când te împotrivești globalismului, întreabă-te – apropo, bunăoară, de situația ruso-ucraineană – ce-ar fi însemnat ca statele europene să fie o singură țară, Eurasia, fără granițe, fără conflicte puse-n scenă și alimentate de infatigabila Lăcomie, grefată pe iresponsabilitatea câtorva lideri cu porniri mesianice? E absurd ca popoare pretențios *creștine* să se comporte ca și cum din cuvântul care le denumește religia ar lipsi consoana „ș”!

Judecând după „sentimentul omenesc al urii de sine”, aș înclina să cred că violența ne definește specia, așa cum cele opt brațe cu ventuze definesc molusca *marină octopus vulgaris,* bineștiuta caracatiță, sinonim al asociațiilor hrăpărețe, lacome și rele. Se poate scăpa de acest viciu? La nivel individual, da, se poate.

Radu Aldulescu

Despre literatură, politică și alte delicatese

Am cu textul citit o relație specială care presupune un complex de trăiri susținut de ceea ce, cu o sintagmă comună, aș numi organ pentru literatură. Te naști cu acest organ și, totodată, ți-l formezi prin lectură. Ești cel care ești și, deopotrivă, cel care te strădui să devii, în cazul de față, prin lecturi. Două componente distincte, suprapunându-se, într-un timp răsturnat, sau inversat, ce poate dovedi inexistența timpului. Eu cred că, încă de la naștere, omul poartă în sine toate experiențele vieții sale, inclusiv lecturile.

Literatura ascultată este ceva ușor diferit față de literatura citită, deoarece implică arta interpretativă actoricească care, inevitabil, influențează potențialul textului. Un text valoros este tras în jos de un lector inabil, care, la o adică, poate fi chiar autorul acelui text. Am întâlnit și situația inversă, când un text slab, citit cu vocație, devine bun.

Literatura citită presupune un alt tip de efort decât literatura ascultată, nemaivorbind de faptul că, în timp ce asculți, ai vederea și tot corpul libere, încât poți face și alte lucruri: să gătești, să conduci automobilul, să te plimbi, sau chiar să citești altă carte, sau chiar cartea pe care o audiezi. Lectura ascultată oferă, așadar, tot felul de oportunități, inaccesibile cititorului clasic, înțepenit în fața paginii ore în șir cu ochii pe text, pasibil să-și piardă vederea și obligat, astfel, să treacă pe audiobook-uri. În privința lecturilor publice în care m-am implicat, am niște amintiri frumoase. În urmă cu mai bine de zece ani, Uniunea Scriitorilor, aflată sub altă conducere decât cea de azi, organiza lecturi publice pentru membrii ei, plătite destul de bine. De asemenea, până acum șapte-opt ani, am participat la lecturi publice și lansări, la târguri de carte și festivaluri de literatură din străinătate. Genul ăsta de evenimente care se soldau, uneori, cu traduceri la edituri din străinătate, s-au sistat, în ce mă privește, după ce am fost exclus din Uniunea Scriitorilor.

O dată cu pandemia, însă, au cam dispărut târgurile de carte *live* de la noi și din străinătate, iar târgurile și evenimentele *online* nu reușesc decât în mică măsură să le suplinească. În acest sens, am auzit, recent, o declarație dintr-un interviu al celui mai de succes scriitor român (un scriitor de jurnale, cum se autointitulează în acel interviu), care m-a cam pus pe gânduri : până în pandemie, el avea în jur de 15-16 ieșiri pe an, în toată lumea, pentru lansări, lecturi publice, festivaluri. Anularea acestui tip de exercițiu de turism cultural care, dădea, se pare, sens scrisului și vieții sale, l-a aruncat, pur și simplu, în depresie. Genul ăsta de îmburghezire culturală care poartă marca autohtonă și merge mână în mână cu dezastrul culturii și literaturii mă aruncă, la rându-mi, în depresie.

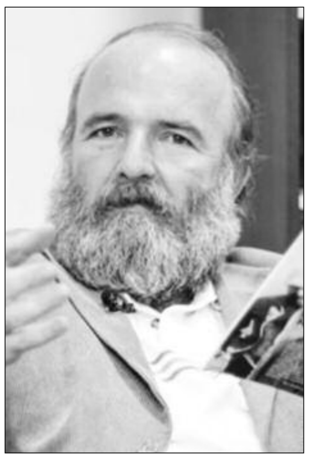
Plăcerea și interesul cu care urmăresc discuții publice, conferințe, discursuri culturale, politice sau de alt fel, derivă, desigur, din calitățile protagoniștilor: carismă, cultură, credibilitate, disponibilități etc. Scena literară, culturală și politică a României ultimilor treizeci de ani e suprasaturată, geme de personalități de mucava mucezită care mi-au rămas adânc încrustate în memorie, alcătuind un pat germinativ emoțional-obsesional, frizând eternitatea. Spiritul meu își va trage seva din acest pat germinativ, sunt sigur, și după ce voi părăsi această lume și această viață. Am în vedere, așadar, personalități ce mă vor urmări și dincolo de moarte, de care îmi este și-mi va fi veșnic dor. Mi-e dor, bunăoară, de Iliescu și ai lui, trădătorii neamului, de Iliescu judecat pentru sângele vărsat și în veci necondamnat. Iliescu, despre care se spunea, pe bună dreptate că iubește intelectualii, oamenii de cultură, scriitorii, așa încât și aceștia l-au iubit și l-au susținut. Vezi personalități precum A. Pleșu și M. Șora, membri în primul guvern postdecembrist care a organizat mineriadele, inflația, distrugerea industriei României. Vezi N. Manolescu, care, imediat după mineriada din iunie 1990, a publicat în *România literară* un interviu cu președintele României, intitulat, în mod sugestiv *Iliescu, om cu O mare.* Oare ce ar putea să ne spună gestul actualului președinte al Uniunii Scriitorilor care, după niște ani, când Iliescu a ieșit din cărți, a catadicsit să-și ceară scuze public, în contul acelui interviu? Dacă tăcea, filosof rămânea.

Mi-e dor de Petre Roman care, prin discursurile sale, a girat transformarea industriei României într-un morman de fiare vechi, comercializat ca atare la depozitele de profil. Petre Roman, da, pe care și azi îl putem vedea implicându-se cu sfaturi televizate pentru bunul mers al țării.

Mi-e dor de Adrian Năstase, un paranoic cu veleități culturale, colecționar pasionat de tablouri, de obiecte de artă și de case, cu viziuni

(continuare în p. 20)

Alexandru Petria

fișă clinică

ce vină au culorile dacă-s rămase cu o singură mână,
iar fețele abia reușesc să și le spele de mântuială?
de unde să arate ca noi, proaspete?
se speră să vină de undeva, de departe,
un lot de culori cu ambele mâini,
așa zic politicienii, așa repetă presa,
este al naibii de greu să trăiești asta,
și mâine o să spună la fel,
și politicienii, și presa,
o să încerce să fie cât mai convingători,
dar cine să mai aibă încredere
în cei care și-ar vinde și mamele?

ca două case ale căror uși n-ajung să se sărute

stăm față în față ca două case
care se privesc cu ferestrele,
între noi strada e culcată pe deal,
iar cine urcă sigur o să și coboare

numai cei care coboară reușesc să-ți vadă
masa din bucătărie, borcănașele cu mirodenii,
să se înconjoare cu parfumul tău,
numai cei care coboară,
fiindcă au privirea limpezită de ce au pierdut;
și eu am pierdut

am pierdut de când am dat de egoismul casei,
de bulimia propriilor tabieturi,
te privesc
și știu că e gata,
stăm față în față ca două case
ale căror uși n-ajung să se sărute

umbre noi, umbră veche

mă uit la tine și văd că-ți schimbi aproape zilnic umbra,
”ce să fac? trebuie să le reînnoiesc
fiindcă mai mereu li se rup balamalele,
abia reușesc să mă obișnuiesc cu o umbră că gata,
balamale”, zici.
mă minunez de unde ai atâtea,
când eu trag de una
de m-am plictisit,
fumăm câte-o țigară
cu umbrele la picioare ca niște câini,
vorbim de femei,
de afaceri,
de articolele scrise și citite,
într-unul se afirma că balamalele cedează
fiindcă proprietarul
are degete mici
și nu reușește să se apuce
și să se țină pe el însuși,
”ce are balamaua cu aia, hai sictir?!”, spun
și îmi tot cos privirea de umbra ta -
”nici la umbre nu e dreptate în lume?!”

nu ne interpretează tom hanks pe fiecare

toamna s-a împrăștiat cu nu știu câte colțuri,
cum s-o cunoști când nu dai de ele să le numeri,
și dacă nu ai habar de ce ascunde sau pregătește toamna,
cum să știi ce ai rămas?
și primăvara și vara au colțuri, dar numai toamna contează la socoteli,
dacă am trăi în mare,
ai spune că e o caracatiță gigantică
care ți-a cuprins capul cu tentaculele,
colțurile aduc cu ele,
este intrigant - n-ai cum să cuprinzi toamna întreagă,
când doar una avem la rație,
nu îți dai seama de corectitudinea alcoolemiei în resemnare,
merită ori nu să pui la punct ce ai lăsat în dezordine?,
cum să-ți stabilești prețul când toamna ți-e aproape neumblată?,
”run, forrest gump, run”, se aude insistent
împins de cupele buldozerelor,
”run, forrest, run”,
dar nu ne interpretează tom hanks pe fiecare

donația de sânge

să donezi sânge e să ridici marea pe verticală
și numai nebunii
și vizionarii o fac;
între cele două categorii
asemănarea-i desișul
unde se caută umbra în vremuri de dogoare.
desigur, marile donații sunt ale războaielor și revoluțiilor,
iar marea se ridică de vapoarele
acostează zilnic
în porturile ferite ale norilor.
să donezi sânge e să-ți forțezi norocul,
dar donația-i urgența,
de fapt prietenii, cei iubiți
te vor vizionar pe piedestal,
că te cred nebun o vorbesc pe la colțuri, fii sigur.
și-s emoționați căutând diferențele dintre operă și capodoperă,
”țara o să-ți fie recunoscătoare!”, se zice.
nu se spune că morților le e de folosință
recunoștința
ca deșertului mașina de tuns iarba

arșița cu locul surpat

cum să agăț firele ploii
ca stropii să nu se încurce,
să-și păstreze prospețimea?,
cum pot ține ploaia,
ca să fie o bucurie și mâine și poimâine?,
dacă șiragurile de usturoi își găsesc loc în cămară,
șiragurile ploii sunt de atârnat deasupra patului spune
o poveste și nu știu ce să zic,
”o să vezi, o să fie bine,
pune șiragurile cu încredere
până se opresc pe cearceafuri,
o să fie tot proaspete!”,
mi se repetă,
visele au nevoie de ele ca să încolțească,
și unde-s vise arșița e cu locul surpat

strada și ploaia

suntem pe atât de drepți pe cât
ne lasă strada și ploaia,
și când o să vină schimbarea
la adunare o să fie absenți cu numele uitat,
de fapt un nume
e să fii strada și ploaia

muzica bizară pentru orfani și văduve

nu am timp destul să locuiesc în mine,
prea m-am obișnuit să-l dau celor care-mi întorc înjurături
și zâmbete mâzgălite de ironie,
cei ce mă urmează sunt excepții,
rebelii nu se pișă pe ei ca să se încălzească,
apropiații mai degrabă se tem,
se fofilează tăcuți în respect ori
își zic că n-are rost să se pună cu țăcănitul,
fiindcă țăcănitul rulează numai tutunul lui,
iubita crede că n-am ce face și-i indecent să mă plâng,
că tocmai asta mă individualizează,
ca un spin ce trezește culorile adevărate ale trandafirului din curte,
locuiesc irosindu-mă
și tocmai irosirea e locuirea cu rost,
locuirea întreagă-i muzica bizară pentru orfani și văduve

nu gândiți altceva

nu există realitate, ea e a trecutului,
numai ceea ce s-a întâmplat merge de la sine prin viață,
avem mii de mâini s-o culcăm
în mii de paturi și poziții,
mii de iubite înflorite prin florile de dar,
mii de avânturi și trădări; alternative- cum se zice.
miliarde, de fapt.
viața are sonar pe scheletul celor duse.
secunda asta-i realitatea următoarei secunde arse,
nu gândiți altceva:
numai moartea seacă realitatea prezentă

ucideți omul rotund!

omul rotund nu e de vândut în târg,
omul rotund e o stare de spirit;
și câți bani poți să iei pe o stare de spirit?
și, apoi, de ce să le dai altora idei,
cu toate că ne încurcă socotelile?
merită, dacă se întoarce?
omul rotund e ca gălbenușul oului,
gălbenușul propriei case,
omul rotund e un simptom al libertății,
un termen de comparație nerezonabil.
să nu ne ascundem după degete,
ucideți omul rotund, când îl întâlniți!
ucideți-l, carnea de pe gril să ne rămână întreagă!

o să mă încânte cum vi se albesc oasele

dacă mă privați de libertate,
nu mă veți priva de moarte;
și fiindcă doar pe ea o am în spate,
pe limba pe care o cunoaște o să vorbesc.
cea mai frumoasă zi e aceea pe care n-o s-o aveți.
nu-mi pasă dacă mă acuză cineva,
că, vezi bine, rezolvarea are creierul
în proteze de proteste pașnice,
povestea asta am înghițit-o și vomitat-o permanent,
o să mă încânte cum vi se albesc oasele

când n-o să-ți recunoști fratele o să-i știi numele

niciodată n-o să-și rostească numele,
o să vedeți numai cum vă pleacă prietenii și nu se întorc,
și dintre cei neplecați
unii n-o să stea de vorbă cu voi pe stradă,
sigur că se proclamă interesul general,
cum totdeauna în istorie a fost în joc interesul general,
cei ce n-au trecut prin așa ceva sunt naivii de serviciu
și noaptea-i pe săturate,
viețuiești cât te fofilezi
pe lângă vulva uscată a sistemului,
vulva uscată a interesului general,
după o amăgire și alta
când n-o să-ți recunoști fratele o să-i știi numele

în spatele etichetelor

citiți neapărat ce scrie în spatele etichetelor,
priviți de 10 ori, gândiți de 100,
nu vă încredeți decât în cei
cu care ați băut apă din același pahar;
și nici în ei 100%,
ce este se pierde adeseori în coafuri amăgitoare.
rețineți- numai spatele este fața,
în spate se jupoaie când ziua e dormită și noaptea mai peste tot,
schimbătorii cuțitelor tocite
scriu caligrafic că totul este în regulă

nicio milă pentru cei ce se supun fără luptă

nu mai privi ca să nu vezi!
ceea ce nu-ți convine sau te înspăimântă
are schelet și carne și limfă și un pătrat al aerului
și dacă nu vrei să-l recunoști,
e o regresie sterilă în copilărie- țâncii
strâng pleoapele și bucile de frică-
sau o complicitate;
refuzul de-a lua în seamă fiind o complicitate.
te amăgești că o să scapi privind fără să vezi,
nicio milă pentru cei ce se supun fără luptă

nu există realitate, ea e a trecutului,

numai ceea ce s-a întâmplat merge de la sine prin viață,

avem mii de mâini s-o culcăm

în mii de paturi și poziții,

mii de iubite înflorite prin florile de dar,

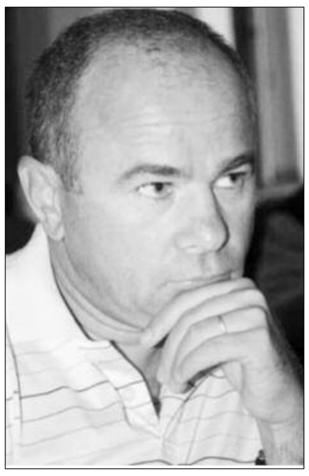
mii de avânturi și trădări; alternative- cum se zice.

miliarde, de fapt.

viața are sonar pe scheletul celor duse.

poesis

Leonid Dragomir

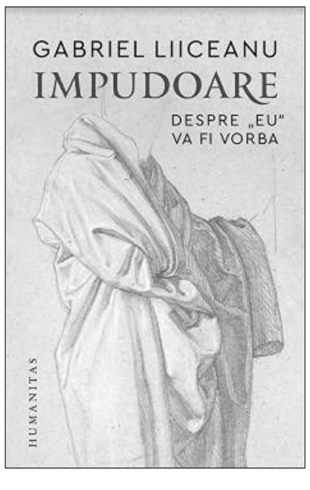

Biblioteca de filosofie

O filosofie a adolescenței

În *Cuvântul înainte* la recenta sa carte, *Impudoare. Despre "eu" va fi vorba* (Ed. Humanitas, București, 2021), Gabriel Liiceanu spune că a fost construită "cu pietre scoase din clădiri vechi", adică din fragmente publicate în cărți anterioare. Ea îi apare totuși ca nouă, fiindcă recitindu-și cărțile anumite fragmente ce păreau stinghere acolo l-au surprins ca și cum ar fi fost scrise de altcineva. Apoi, așezate împreună în contextul noii cărți capătă o altă viață, mărindu-și potențialul expresiv. Citim deci o antologie de autor cu texte grupate pe câteva teme, obținute, cum o sugerează subtitlul, prin explorarea eului propriu, ce se dovedește suficient de vast pentru a conține o întreagă lume. Sondându-și sufletul și prezentându-ne rezultatele – acesta este unul dintre sensurile impudorii – autorul dorește să ne facă părtași la descoperiri din sinele său ce ne vor ajuta să ni-l descoperim pe al nostru. Urmându-l pe Montaigne împotriva lui Pascal, el este convins că pătrunderea în profunzimile eului propriu atinge stratul comun care ne unește pe toți mai presus de diferențele de suprafață. "Nu de *ego*-ism ca adulare de sine este vorba, atunci când te dezvălui, mărturisești, ci de depășirea egoismului făcută dinăuntrul egoismului chiar". Impudoarea nu conduce deci la dezvăluirea a cine știe ce secrete personale, ci scoate la lumină "forma întreagă a condiției umane", cu măreția și mizeriile sale. Fragmentele sunt grupate pe câteva teme, care dau titlurile capitolelor: necunoscutul din noi, iubirea, prietenia, prostia, cuvintele, gândirea, scrisul, bătrânețea, moartea. Din punctul meu de vedere ele se pot subsuma la rândul lor problemei relației cu celălalt.

Pentru Gabriel Liiceanu este o axiomă că întâlnirea cu tine însuți este condiția fundamentală pentru a-l întâlni pe celălalt, care are mai multe chipuri.

Pentru Gabriel Liiceanu este o axiomă că întâlnirea cu tine însuți este condiția fundamentală pentru a-l întâlni pe celălalt, care are mai multe chipuri. Este necunoscutul din noi (probabil inconștientul colectiv jungian) care i se dezvăluie cel mai bine în scris și-i provoacă mirare în legătura cu adevăratul autor al textelor sale. De altfel, rostul scrisului este de a da la iveală prin cuvântul care ne locuiește lucruri pe care nici nu știam că le știm. Apoi există celălalt reprezentat de persoana iubită în care te pierzi pentru a te regăsi sau prietenul ce răspunde nevoii de a te recunoaște. Până și moartea joacă un rol esențial în deschiderea spre altul, căci "toate dialogurile importante au nevoie de mijlocirea morții". Și întrucât ființa noastră morală nu este întemeiată pe virtute, ci pe remușcare, etica îl presupune întotdeauna pe celălalt, conștiința morală având drept trăsătură esențială "tranzitivitatea, capacitatea de a imagina în altul efectele gestului tău", cu alți termeni empatia. Trebuie remarcat că în toate aceste forme ale prezenței celuilalt, eul nu este depășit, sau nu iese din el decât pentru a se regăsi mai deplin, mai bogat. Autorul își pune și problema depășirii eului propriu, admițând că doar sfântul este capabil să-i iubească pe alții mai mult decât pe sine. Dumnezeu sau Iisus Hristos au doar o relevanță etică, instituind și întărind normele morale care de altfel pot funcționa și fără ei. Etica umanistă a lui Gabriel Liiceanu sfârșește în subiectivism, care de fapt îl exclude pe celălalt ca celălalt, acceptându-l sau instituindu-l mai degrabă ca alter-ego necesar constituirii eului propriu sau ca pretext pentru cunoașterea de sine.

Pe la 25 de ani când l-a întâlnit pe filosoful Constantin Noica, îi arăta acestuia primele însemnări, tot niște fragmente, și visa să scrie o "filosofie a adolescenței". Acum la bătrânețe declară cu umor: "Adevărul e că nu reușesc să-l lichidez pe tânărul care am fost, să mă maturizez, să îmbătrânesc și apoi, să mor. Am să mor direct tânăr, un tânăr răscopt". Impresia lăsată de lectura acestei cărți de sfârșit de drum este că Gabriel Liiceanu a lucrat cu mijloace, cum ar spune Blaga, hipermature: cultură asimilată de la surse, exegeze sclipitoare, stil admirabil ș.a., de-a lungul întregii sale vieți la această filosofie a vârstei incerte. Grație lor a reușit, cum și-a dorit de altfel, să depășească egocentrismul în direcția valorilor care ne structurează subiectivitatea. Ceea ce n-a reușit este să dea seama de problemele obiective, atât ale culturii, cât și ale lumii, care frământă epoca noastră, precum impactul pustiitor al tehnicii sau destrămarea identităților individuale, sexuale, sociale, naționale sub presiunea ideologiilor, "prostie coagulată", cum le numește foarte expresiv. De asemenea, n-a reușit să surprindă ravagiile răului în sufletul omului, așa cum o poate face un romancier ce se "obiectivează" în personajele și situațiile create. Și nici să ne vorbească despre splendoarea binelui suprem – Dumnezeu care este în noi, dar și mai presus de noi – precum un autentic spirit religios.

"Cele mai mari victorii repurtate în viața mea, asupra mea însumi: lăsatul de fumat și cucerirea singurătății", notează el. Dacă în ceea ce privește prima biruință nu prea văd cum ne poate ajuta, cea de-a doua îl transformă, în ciuda înfrângerilor de care am vorbit, într-o călăuză demnă de încredere prin meandrele sufletului, necesară pentru aceste vremuri când viața interioară este atât de amenințată.

Dumitru Augustin Doman

Flash fiction

Chirurgul de mătase

Alexandru Mătase este domnul acela de 40 de ani, adulmecând aerul pe la înălțimea de un metru și nouăzeci, plimbându-se singur, invariabil singur, pe pietonalul din centrul orașului P. în amurg. Cu nasul lui roman, cu ținuta lui dreaptă, cu o buclă care pare mereu că-i intră în ochiul stâng, dar asta, din fericire, nu se întâmplă niciodată, cu eșarfa pastelată, el stârnește imaginația și fanteziile nu doar ale fetelor în floare, dar și ale doamnelor de-o vârstă respectabilă. El este prototipul omului fatal de 40 de ani, chirurgul renumit, membru de vază din conducerea Academiei de Științe Medicale, prezent la congrese mondiale și recepții simandicoase pe tot globul. Mult mai lesne ajungi să te îmbrățișezi cu papa la Vatican decât să intri în cabinetul chirurgului Mătase pentru o problemă la granița ca un fir de păr dintre viață și moarte. Filtre de consiliere și asistente de la cele foarte tinere și candide și până la cele coapte și adevărați cerberi te fac să te simți cel mai norocos dintre pământeni dacă ajungi să te consulte doctorul Alexandru Mătase, supranumit chirurgul de mătase. Inima, plămânii, ficatul, oscior cu oscior, stomacul – niciunul dintre aceste organe nu mai ascund niciun secret în fața doctorului de 40 de ani, că trebuie subliniat, el nu e specializat pe-un singur organ, precum armatele lui de confrați din țară și din lume: unii pe inimă, alții pe nervul sciatic, unii pe ochiul drept și alții pe nara stângă... Nu, el este multilateral specializat, dacă putem spune așa.

Într-o zi, s-a programat la vestitul chirurg de mătase însuși ministrul Coriolan Popov care a venit însoțit de iubita și suferinda sa mamă. Rar om politic de vârf să-și iubească atât de mult mama și să n-o uite în orășelul ei de câmpie. Medicul i-a primit pe cei doi cu toată deferența, cu o amabilitate și cu un profesionalism dincolo de medie, ceea ce i se întâmplă foarte rar, dar acum fiind vorba de însuși membrul de vază al cabinetului... Ministrul i-a înmânat dosarul cu analizele de la tomograf ale mamei sale, cu toate rețetele, cu istoricul bolii etc. etc. Somitatea de mătase a frunzărit dosarul ca un profesionist, scoțând exclamații fel de fel, la sfârșit trăgând concluzia: „Cazul este unul rar și, deci, foarte interesant. Dacă găsești unul la o sută de mii de pacienți. Dacă n-ar fi unul dramatic, mama dumneavoastră ar putea fi felicitată pentru că e deținătoarea unui asemenea rarissim sindrom. Cu atât mai mult cu cât e și foarte urgent. Dacă intervenția chirurgicală nu va fi efectuată în zece zile, există pericolul obturării carotidei și sângele să nu mai ajungă la creier..." „Păi, domnule doctor, de aceea v-am căutat. O puteți opera săptămâna aceasta?" Alexandru Mătase îl privește pe ministru ca pe-un picat din lună. „Domnule ministru, nu cred că m-ați înțeles. Eu sunt protagonistul congreselor de chirurgie de la Veneția, New York, Dresda și multe altele. Am o vitrină întreagă de trofeee, de titluri academice, inclusiv de la Beijing. Dar, eu nu operez. Eu sunt un teoretician strălucit, dacă vreți vă pun la dispoziție referințe internaționale și din țară cu metodele mele revoluționare de intervenții chirurgicale. Dar de operat, m-a ferit Dumnezeu. Atât de jos nu voi ajunge niciodată. Și-apoi, să vă spun un secret: leșin pe loc când văd sânge"...

litere

Dan Ciachir

O PUNTE PUTREDĂ (Scene din anii 1945-1947)

L'air du temps

„Acum vreo zece ani, când s-a întâmplat să ajung şi eu pentru prima oară la Paris, am trăit momente de oarecare emoţie şi nelinişte, datorită situaţiei mele de «barbar» care intra în plină civilizaţie şi îşi putea divulga identitatea prin cine ştie ce gafă. Mi-am propus, fireşte, să mă supraveghez strict, să fiu prudent la fiecare mişcare, dar (spun fără modestie) n-a fost nevoie de aşa ceva. Când am ieşit din Gare de l'Est m-am simţit ca la mine acasă, în Bucureştii anilor 1944-1947, cu forfota şi agitaţia străzilor, cu varietatea magazinelor şi mărfurilor, acestea din urmă de multe ori revărsate pe tarabe pe trotuar." (Alexandru George, *Ce n-a văzut Parisul*)

*

Pe 30 martie 1946, Regele Mihai I iscăleşte decretul de înfiinţare a Operei Române din Timişoara, inaugurată un an mai târziu, pe 27 aprilie 1947, cu *Aida* de Verdi. Între anii 1940-1945, în urma cedării Ardealului de Nord, Opera din Cluj se refugiase la Timişoara, devenind Opera Cluj-Timişoara, condusă de compozitorul Sabin Drăgoi.

*

Sucursala Uzinelor Ford din cartierul bucureştean Floreasca a produs din 1936 până în 1940 automobile şi camioane, exportându-le şi în câteva ţări din sud-estul Europei. După război, Ford a dorit să reia producţia, fără să reuşească. În aceeaşi epocă, în vastele magazine „Leonida", aflate pe bulevardul Take Ionescu, lângă Piaţa Romană, în spatele unor imense vitrine, erau expuse pentru vânzare exemplare din cele mai scumpe automobile americane de ultimă generaţie, Lincoln şi Cadillac.

*

Între anii 1941-1948 a funcţionat la Bucureşti un *Conservator de muzică uşoară şi jazz*, înfiinţat şi condus de compozitorul Edmond Deda.

*

Prozatorul şi caricaturistul Neagu Rădulescu a trimis în librării, în anul 1947, două cărţi, *Napoleon fugea repede* (volum ambientat în lumea curselor de cai) şi *Paiaţe*. Întrucât vânzarea cărţilor stagna, a recurs la următorul gen de reclamă: închiriind sau împrumutând un măgar, a pus pe el două „afişe" pe care scria: „Numai eu nu citesc cărţile domnului Neagu Rădulescu" şi a ieşit cu el de căpăstru pe Calea Victoriei.

*

Întemeiat în 1924, Institutul Cultural Francez din Bucureşti a funcţionat pe bulevardul Dacia într-o clădire având sală de cursuri şi propria sală de teatru de 200 de locuri, biblioteca însumând 45.000 de volume. În perioada cea mai înfloritoare, sub directoratul lui Alphonse Dupron, ajunsese să acorde anual până la şaptezeci de burse, între beneficiari numărându-se Emil Cioran şi Eugen Ionescu. André Godin a consacrat o carte acestei strălucite instituţii, apărută în anul 1998 la Editura L'Harmattan şi intitulată *Une passion roumaine – Histoire de l'Institut Français de Hautes Études en Roumanie (1924-1948)*.

În noiembrie 1948 s-a produs denunţarea unilaterală a acordului cultural franco-român, închiderea definitivă a Institutului având loc în anul 1950.

*

În perioada 1945-1947 existau în ţară trei posturi de radio: Radio România, Radio Bucureşti şi Radio Dacia Română, destinat străinătăţii. La Radio România se difuzau emisiunile *Ora Americii*, la care colabora frecvent scriitorul Petru Comarnescu, şi *Ora Angliei*.

*

Pe 6 octombrie 1946, în prezenţa Regelui Mihai I, a Patriarhului Nicodim, a episcopului Vasile Lăzărescu şi a premierului Petru Groza, este târnosită noua catedrală ortodoxă din Timişoara a cărei construire, începută în 1935, fusese întreruptă de război şi reluată după încetarea acestuia. Cu o suprafaţă de peste 1500 de metri pătraţi şi cu înălţimea de 91 de metri în vârful uneia dintre turle, monumentalul lăcaş a fost timp de câteva decenii cea mai înaltă biserică din România.

*

Luând parte la un concurs literar din 1947, marele poet de mai târziu Ştefan Augustin Doinaş, pe atunci în vârstă de 25 de ani, primeşte Premiul „E. Lovinescu" pentru volumul de versuri în manuscris *Alfabet poetic*, care nu va apărea decât în 1964.

*

„...străzile umbroase şi liniştite din perimetrul Calea Moşilor, Aurel Vlaicu, Batiştei şi Vasile Lascăr îmbătrâneau încet, dar erau încă solide, frumoasele case boiereşti care erau semnul distinctiv al oraşului, cu sinteza europeană unică pe care o realizaseră între stilul neoclasic occidental şi fanteziile noastre rurale şi bizantine..." (Annie Bentoiu)

*

Noiembrie 1947. Ziarele relatează următoarea întâmplare: în Parcul Ioanid, unde avea întâlnire cu prietena sa, un student îi reproşează acesteia cu glas tare infidelitatea, scoate din buzunar un revolver, spunându-i că se omoară, îndreaptă arma spre inimă – şi trage. Dar glonţul ia o altă traiectorie, medicii salvându-i tânărului viaţa; viaţă pe care şi-o pierde însă un curios răpus de proiectilul trecut prin virtualul sinucigaş, postat în spatele său, dornic să urmărească scena de aproape.

*

Simon Burgin, fost corespondent la Bucureşti al revistei americane „Life Magazine", întors acasă, compară jalea românilor la aflarea veştii abdicării silite a Regelui Mihai cu aceea a americanilor la moartea preşedintelui Roosevelt. Acelaşi ziarist reproduce, fără să-l numească, cuvintele unui om politic român: „O să le pară rău până şi ruşilor, pentru că nici ei nu vor putea schimba România".

*

În primii trei ani postbelici vizitează România nu puţini scriitori străini comunişti sau de stânga, precum Louis Aragon şi soţia sa, Elsa Triolet. În 1947 soseşte însă la Bucureşti un mare poet creştin, Pierre Emmanuel, care a rămas legat de ţara noastră şi de câţiva dintre scriitorii săi. Revenit într-o a doua vizită, în 1973, aşterne în Cartea de onoare a Mânăstirii Cernica următoarea însemnare: „Fie ca Duhul Sfânt să reunească toate inimile în ospitalitatea ecumenică a rugăciunii creştine".

*

Oare câţi dintre bucureştenii actuali ar putea crede că în anii '45-'47, pe Dealul Piscului, în apropiere de actuala Sală Polivalentă, a funcţionat o pârtie de schi, despre care gazetele vremii susţineau că „era vizitată cu pasiune de toată Capitala"?...

*

În ultimele luni de normalitate culturală din 1947 debutează, la vârsta de 20 de ani, în revista „Naţiunea" condusă de G. Călinescu, Petru Creţia, un viitor mare cărturar şi scriitor strălucit. Titlul primei sale apariţii publice: *Moartea la Poe*.

*

Pe 3 martie 1947, publicistul Miron Radu Paraschivescu – care în septembrie 1944 îl împroşcase pe Liviu Rebreanu cu salivă şi noroi la câteva zile de la moarte – publică în „Scânteia" un articol-denunţ, *Drumurile unui poet: T. Arghezi*.

*

S-a cântat muzică de jazz în multe localuri din Bucureşti în primii ani postbelici. Cel mai reputat interpret era, desigur, Sergiu Malagamba, urmat de Dinu Şerbănescu, pianist care se producea cu propria formaţie la restaurantul „Mon Jardin" până ce a părăsit clandestin ţara, şi mai era Joe Reininger, cu o formaţie numeroasă, care cânta la „Barul Arizona" (grădina de vară) de pe strada Brezoianu, în apropierea clădirii ziarului „Universul". În partea a doua a programului, după un interludiu cu muzică de *café-concert*, Gică Petrescu interpreta şansonete, romanţe, cântece de petrecere, pentru ca apoi clienţii să danseze până noaptea târziu.

*

Iată un aspect, reliefat de scriitorul Petre Solomon, din Bucureştiul anului 1946: „Exista, apoi, alt aspect permanent al Bucureştiului: spectacolul mereu reînnoit al fetelor în floare. Într-o perioadă când celelalte farmece ale oraşului nu mai erau, poate, la fel de vizibile cu ochiul liber, spectacolul cotidian oferit de aceste bucureştence tinere, elegante fără prea mare cheltuială, ba unele dintre ele îmbrăcate după ultima modă de la Paris, avea de ce să-i încânte pe trecători, silindu-i a-şi întoarce capul."

*

Perioada 1945-1947 a fost prodigioasă pentru viitorul monah Nicolae de la Rohia. În acest răstimp, Steinhardt publică câteva sute de articole în ziarele şi revistele vremii. De fapt, textele sale încep să apară din toamna anului 1944, când îşi reia colaborarea la „Revista Fundaţiilor Regale", unde începuse să scrie încă din 1936, când a debutat acolo cu un eseu intitulat *Elementele operei lui Proust*. Numărul articolelor, notelor şi recenziilor tipărite de Steinhardt în „Revista Fundaţiilor Regale" între 1944 şi 1947 este de ordinul zecilor. Ultima sa colaborare aici se produce în numărul pe luna mai 1947 al revistei şi este un comentariu la volumul III din jurnalul lui Julian Green apărut cu an înainte la Editura Plon din Paris.

Steinhardt a colaborat, de asemenea, la „Tribuna Poporului", respectiv „Lumea", săptămânale conduse de G. Călinescu. Alte două reviste la care scriitorul colaborează frecvent sunt „Victoria", condusă de N.D. Cocea, şi „Universul literar", care îşi încetează apariţia în iunie 1945, având-l director pe Stelian Popescu.

În perioada despre care vorbim, Steinhardt iscăleşte trei articole având aceeaşi temă: Mateiu I. Caragiale şi opera sa. În două dintre acestea vorbeşte despre ediţia din *Craii de Curtea-Veche* dată la iveală de el în 1945 împreună cu pictorul George Tomaziu şi Dinu Albulescu, traducătorul lui Balzac.

Se cuvine să reproducem următorul pasaj din articolul lui Steinhardt apărut pe 2 februarie 1945 în „Tribuna Poporului": „Matei Caragiale va trăi în literatura românească prin două capodopere de proporţii mici: nuvela *Remember* şi romanul *Craii de Curtea-Veche*. (...) *Craii*... fac parte din acele perfecţiuni stilistice intenţionat şi riguros menţinute într-o tonalitate lexicală şi psihologică neschimbată, cu care literatura noastră a fost înzestrată de mai multe ori. (...) *Craii de Curtea-Veche* întrebuinţează un domeniu limitat, precis specializat al limbii, pentru a evidenţia prin elemente vizuale, auditive, tema lor sufletească: opoziţia influenţei balcanice şi a modelelor occidentale în civilizaţia românească."

Simon Burgin, fost corespondent la Bucureşti al revistei americane „Life Magazine", întors acasă, compară jalea românilor la aflarea veştii abdicării silite a Regelui Mihai cu aceea a americanilor la moartea preşedintelui Roosevelt. Acelaşi ziarist reproduce, fără să-l numească, cuvintele unui om politic român: „O să le pară rău până şi ruşilor, pentru că nici ei nu vor putea schimba România".

Arthur Suciu

Povești de la marginea lumii

Deriziune și mesianism la Walter Benjamin

W. Benjamin susține că metoda politicii mondiale este nihilismul. Această propoziție, cu care Nieztsche ar fi fost de acord, e mult mai simplu de înțeles decât pare.

Walter Benjamin seamănă, în multe privinţe, cu Nietzsche. E un fel de Nietzsche lipsit de patetism şi orientat, aparent, spre exterior. Lui Nietzsche îi plăceau munţii şi oraşele de provincie; lui Benjamin, capitalele (Berlin, Moscova, Paris). Retragerea lui Nietzsche în munţi pare să vină şi din dispreţ faţă de modernitate, faţă de lumea cotidiană, faţă de ziare. Lui Benjamin îi plăceau ziarele, reclamele stradale etc. Au fost însă amândoi nişte melancolici, care nu puteau să stea prea mult într-un loc şi îndrăgeau hotelurile. Doi hoinari sub cerul nihilist.

Walter Benjamin era cu vreo trei ani mai mic decât nietzscheanul Heidegger. Făceau parte din aceeaşi generaţie. Preocupările şi tendinţele principale ale gândirii lor sunt însă destul de diferite. Ele exprimă diferenţa dintre caracterul dominant sau dominat al unei culturi. E vorba despre o regulă generală. În timp ce, la Heidegger, sinele, ipseitatea, preocuparea pentru autenticitate şi sens se află în centrul gândirii sale, la Benjamin centrală e preocuparea faţă de putere şi multiplele ei forme de manifestare. Şi Heidegger este un critic al societăţii de masă, ca şi Benjamin, dar cel din urmă analizează în profunzime produsele societăţii de masă. La Heidegger, problema e mai degrabă schiţată sau privită de la distanţă. Regula e că o gândire aflată în centrul dominant interpretează istoria ca venind din sine, iar o gândire aflată în zonele subalterne ajunge la sine prin analiza mediilor dominante.

Sinele prins în capcana unei lumi subalterne nu se poate, de fapt, regăsi pe sine sau se construieşte numai prin meditaţia asupra acestei subalternităţi şi a derizoriului pe care îl produce sau chiar a ameninţării la care este supus (Walter Benjamin s-a sinucis ca urmare a acestei ameninţări). Are însă vreo semnificaţie această meditaţie asupra derizoriului? Conduce ea la ceva relevant pentru istoria omului? Să ne gândim la cronicarii moldoveni, care produc în lumea noastră un discurs ”fondator” al deriziunii. Ei formulează o paradigmă a deriziunii din care n-am ieşit nici astăzi.

Walter Benjamin, care era evreu, căuta să explice succesul nazismului şi, în acelaşi timp, să găsească o formulă de eliberare de nazism. Am putea spune că rostul meditaţiei asupra subalternităţii este eliberarea. Dar dacă această eliberare nu vine, nu are cum să vină, iar meditaţia se rezumă la datele limitate ale unei conştiinţe captive? Răspunsuri deja date: fuga din istorie şi mistica.

Ordinea profanului, spune W. Benjamin, tânjeşte la fericire, adică tânjeşte după cel mai important lucru care poate fi obţinut în lumea aceasta. Ea nu vrea ceva aflat în afara lumii; de aceea, căutarea intensă va scoate la iveală vremelnicia lumii. Tocmai acest lucru apropie fericirea de mântuire, care înseamnă suferinţă. Mântuirea - Benjamin se referă la Mesianic - implică nefericirea şi suferinţa ca forţe ale unei economii distincte, care tânjeşte după o altă lume. Însă fericirea, aşa vremelnică cum e, joacă un rol important: acela de "a grăbi venirea Împărăţiei Mesianice". Natura (şi omul în căutarea fericirii) nu e mesianică în sine, dar "natura este mesianică prin eterna şi totala ei vremelnicie". Ea arată sfârşitul sau, mai pe româneşte, sfârşirea lucrurilor şi, prin asta, contribuie la venirea lui. Contribuie deci la împlinirea Mesianicului. Lucrul interesant e că izolarea completă de Mesianic printr-o abordare imanentă, închisă, cum este aceea a noii culturi pop, de care Benjamin era atât de preocupat, nu face altceva decât să activeze Mesianicul. Cu cât omul e mai bine înfipt în această lume, respingând orice raportare la Mesianic şi considerându-l ceva de ordinul misticului sau al aberaţiei, cu atât el se apropie mai repede de sfârşit, adică de momentul în care Mesianicul se împlineşte pe sine. Nihilismul e calea cea mai scurtă spre Dumnezeu.

Kierkegaard spune că locul preferat al fericirii este în inima disperării. Acelaşi lucru îl spune şi W. Benjamin.

W. Benjamin susţine că metoda politicii mondiale este nihilismul. Această propoziţie, cu care Nieztsche ar fi fost de acord, e mult mai simplu de înţeles decât pare. Dacă lucrurile ar avea un sens, n-ar fi nevoie de nici o politică, de nici un discurs dominant, de nici o reclamă sau ziar. Lucrurile ar merge *de la sine*. Politica gestionează viaţa umană într-o lume fără sens, o lume obscură. Este o activitate necesară şi utilă. În spatele politicienilor, dar şi al tuturor *gate-keep*-rilor din media şi al *copywriter*-ilor publicitari, se află vidul. Ei nu vorbesc *din sine*, ci vorbesc pentru a acoperi vidul, pentru a lăsa impresia că ceva există. Toţi politicienii ştiu asta sau cel puţin o simt. Un şef de stat ştie că în spatele său sau mai presus de el nu e nimic. Şi totuşi el trebuie să se comporte ca şi cum totul e previzibil, ca şi cum ceea ce tocmai a spus, discursul său face parte din ordinea lucrurilor. Însă el nu era, cu cinci minute înainte, decât o persoană înconjurată de vid, care nu ştia ce urmează să spună. Nu ştia, căci vidul n-are idei. Odată rostit, discursul său devine însă "fiinţa", mai exact surogatul fiinţei pe care îl ascultă poporul.

W. Benjamin spune că istoria n-are nici un sens decât dacă o privim dinspre Judecata de Apoi, adică după ce s-a terminat şi, practic, *am ieşit* din istorie. Atunci, spune el, întregul puzzle al istoriei va arăta imaginea ei completă, iar fiecare bucăţică va fi la locul ei. Această idee e potrivită şi discursului biografic, în sensul că nu putem spune povestea reală a vieţii noastre decât aflându-ne în afara ei, adică după ce am murit. Cât timp istoria se află în curs, iar interpretarea rămâne în aşteptare, noi, care suntem istorie, nu putem spune povestea reală a vieţii noastre. Trebuie să aşteptăm sfârşitul istoriei pentru a înţelege sensul vieţii noastre. Atunci, abia, ne-am putea apuca să scriem ceva exact şi pertinent, dar aceasta numai dacă va fi cazul, căci o istorie terminată e o istorie deja *scrisă*, prin urmare demersul biografic ar putea fi complet inutil, dacă nu imposibil şi inacceptabil. Căci - conform acestei ipoteze - se va dovedi că singurul biograf posibil, probabil foarte incomod, este Dumnezeu.

Christine Bernadette Rousseau

Pe Facebook și în altă viață

,,E un tânăr fără importanţă colectivă, nimic mai mult decât un individ”- cu acest citat din L.F. Céline doresc să încep prezentarea cărţii Silviei Grigore. Poate pentru cei care au citit romanul Silviei Grigore ,,Pe Facebook şi în altă viaţă” li se va părea ciudat faptul că eu cred că tocmai pe un astfel de tânăr fără importanţă colectivă - aşa cum citam mai sus - l-a ales Silvia să-i fie personaj principal al cărţii ei. Eu cred că l-a ales în mod instinctiv dar şi cognitiv - mă refer la acel cognitiv care se găseşte în adâncurile fiinţei unui prozator care se respectă. Silviei i-a ,,apărut” pe cerul minţii personajul Sasha ca şi cum ar fi venit din altă viaţă (chiar titlul cărţii ne sugerează acest lucru) el fiind apoi construit de autoare: un personaj complex care trăieşte o iubire profundă dar fără a fi iubit, căruia îi e ruşine cu etnia din care provine, care are nevoie de susţinere morală pentru a-şi duce la îndeplinire proiectele etc etc.

eseu

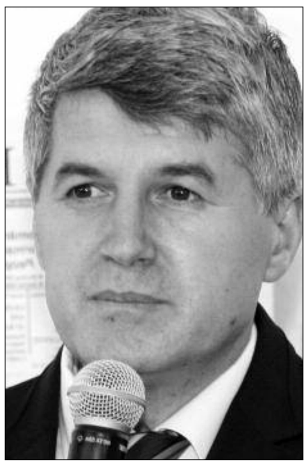
Desigur, ştiu că în carte sunt mai multe personaje, dar ochiul meu căutător-cititor are o singură ţintă: să găsească cât de complementare sunt personajul principal Sasha Voinescu şi personajul feminin Crina Marin (complementare ca două culori care prin suprapunere dau culoarea albă, culoarea purităţii!). Pe lângă faptul că sunt complementari ei formează, în substraturile adânci ale fiinţei lor, un tot, dar mai sunt situaţii în care Sasha e neştiutor şi atunci intervine Crina şi îl învaţă, îl motivează. Aceste roluri de sfetnic, de femeie sigură pe ea şi pe cunoştinţele ei, i se potrivesc de minune autoarei. Silvia Grigore-supranumită Cobra regală (nume pe care ştiu că i l-a dat prozatorul Marin Ioniţă, inspirat fiind!) nu e cobră în sensul pe care ni-l inspiră acel Ophiophagus din familia Eliapidae, dar are ceva, un ceva mistic care i se vede în privire: te cucereşte, te captivează, ştie să îţi inducă stări de încredere până la a te conecta la propriul univers. Sivia Grigore face astfel şi cu personajul masculin al romanului ei.

Citind romanul am simţit că Silvia l-a scris ca o curgere fără întreruperi; poate că s-a izolat de lumea reală şi a inventat lumea romanului ei şi lumea romanului ei place, romanul se vinde, Silvia e un prozator citit. Mai contează şi faptul că autoarea noastră ştie să facă terapie motivaţională în stilul în care fără să te duci la psiholog, psihologul ,,vine” la tine; e suficient să iei cartea, să o deschizi şi să citeşti. Citind, simţi că te detaşezi de problemele cotidiene, de ceea ce părea o stare de nesuportat. Aici simt nevoia să citez:, ,Suntem creatorii vieţilor noastre. Dacă gândim belşugul, vom ajunge să-l avem, dacă gândim lipsurile sau ne îngrijorăm din cauza lor, în lipsă vom trăi.”

Pe lângă cele scrise mai sus, romanul Siviei este şi o lecţie de viaţă o lecţie prin care ea îl învaţă pe Sasha să-şi accepte, să-şi iubească

(continuare în p. 25)

Jean Dumitrașcu

RĂZBOI ȘI PACE, PE ROMÂNEȘTE

La 16 decembrie 1989, ieșeam din infirmeria unui spital militar, după o săptămână de internare (sinuzită, aprindere la plămâni), după ce, la începutul lunii, mai ales pe 8 decembrie, fusese un ger cumplit, cu multă ninsoare, iar eu petrecusem 9 ore noaptea de gardă, păzind un depozit de armament. Îmi „fac" ziua de naștere - 15 decembrie - spălând cu apă rece holurile infirmeriei, cu o bucată de pătură, nu conta că un medic îmi dăduse un diagnostic, că eram sub tratament cu penicilină.

Revenit la datorie, comandantul Băltărețu mi-a spus că voi sta câteva zile la comandament, pentru a răspunde la telefoanele eventuale venite din partea Garnizoanei sau ale Ministerului Apărării. Zis și făcut. Pe 17 decembrie '89, mi-am luat sub manta o carte („Războiul sfârșitului lumii", de Mario Vargas Llosa, pe care o cumpărasem de la Librăria din Teiu, în permisia din septembrie - în Pitești se vindea pe sub mână) și m-am pus pe citit, pe la 8. Lectura era pasionantă, deși era multă istorie, erau și personaje cu nume greu de ținut minte, ca în „Război și pace" de Tolstoi, dar totul părea ok. Nici la masa de prânz nu am mers, eram sătul de mâncarea de mazăre și de ciorba de oaie, până când, la 17,05, țrrr, telefonul. „Fruntaș Dumitrașcu, ordonați!" „Te rog, mi se spune, scrie următoarea «notă telefonică» (aveam un registru pentru așa ceva). Pe un ton grav-alarmist mi se comunică: „Astăzi, 17 decembrie 1989, începând cu ora 17.00, intră în vigoare Tabela A.B.C. Ana. Parola e «Radu cel Frumos». „Ai scris?" „Da, mulțumesc". Am închis registrul și m-am reapucat, liniștit, să citesc din romanul celebru al lui Llosa (cel mai bun roman al lui, spun acum, după ce i-am citit 14 romane). Peste o oră, vine ajutorul comandantului pe unitate, maiorul Leonte. Mă vede citind și mă întreabă: „Ceva nou?". „A, nu, doar o Notă telefonică de la Garnizoană". Maiorul o citește o dată, de două ori, se albește la față și, cu voce tremurândă, îmi ordonă: „Cheamă agenții!" Fug pe hol, unde era nu numai soldatul care păzea drapelul unității, ci, la intrare, și un trompetist. Îi spun să cânte pentru a chema „agenții". Habar nu aveam ce se întâmplă. Mă întorc în birou, doar mă aștepta „Războiul sfârșitului lumii" pe masă. Vin agenții, iar maiorul le transmite sec: fiecare mergeți la ofițerul sau subofițerul de care răspundeți și le spuneți să vină aici, avem Tabela ABC Ana. Nici ei nu știau ce înseamnă, dar au fugit imediat. În 30 de minute, comandantul Băltărețu era în unitate, ne-a pus să mascăm cu pături toate geamurile din dormitor și unitate, iar apoi ne-a convocat în curtea unității. Era beznă. Ne-a zis atât: „Țara e atacată! Ne atacă ungurii! Soldații maghiari (și aveam vreo 20) nu vor primi arme, vor rămâne în dormitor!"

Habar nu aveam ce se întâmplă! Prin primăvară aflasem de la Radio „Europa Liberă" că va veni la putere Ion Iliescu. În septembrie, un unchi, Ion Arabolu, cumnatul tatei, m-a jelit, când am fost în permisie, spunându-mi să am grijă, că vor fi lupte cu armata, nu știe când.

Am păzit unitatea toată noaptea, întins înghețat pe o copertină, cu ochii la gard, doar veneau... ungurii peste noi! Mă tot gândeam la prietenul meu Laszlo Kopros, pictor, sechestrat în dormitor, și nu îmi venea să cred. A doua zi la fel. A doua noapte la fel. Pe 21 decembrie, comandantul Băltărețu ne-a citit din ziarul „Scînteia", cuvântarea lui Ceaușescu, despre „agenturile străine".

Pe 22 decembrie 1989, eram tot la gardul unității, pe burtă, așteptând să fim atacați. Eram epuizați, nedormiți, beam doar ceai și mâncam doar biscuiți de război (rezistă zeci de ani, se pun în cana de ceai și se umflă cât o gogoașă). La prânz, iese din dormitor un coleg ungur, dintre cei reținuți acolo, care ne strigă: „A fugit Ceaușescu! Se dă la televizor!" Am dat buzna în dormitor. Ratasem momentul cu Mircea Dinescu, cel cu „Fraților, am învins!", dar ne-am bulucit, ofițeri, soldați, în fața tv. Nu ne venea să credem ce vedem și ce auzim. Prietenul meu Loți (Laszlo) s-a repezit cu baioneta și a decupat stema R.S.R. de pe drapelul din dormitor. Am stat până seara târziu, cu sufletul la gură, să vedem ce se întâmplă. Aflam că apa a fost otrăvită, că au plecat tancuri din Pitești spre București pentru a-i ataca pe manifestanți, că se aruncă în aer barajul Vidraru, vedeam cum se trage!!!

La ora 22.00, căpitanul Băltărețu strigă: „La mine, comanda!" Ne-am aliniat imediat. „Sunt teroriști, au arme cu lunetă, cu infraroșii, trag la 2 km". Cum aveam o relație specială (spărgeam lemne și făceam focul în biblioteca în care soția d-lui era bibliotecară), l-am întrebat: „Și noi ce facem? Ei la 2 km, Kalașnikoavele noastre trag la 300 de metri!" Mulți murmurau și ei. „Noi ne păzim", zice, după care continuă: „Am nevoie de un pluton de voluntari, trebuie să apărăm ceva". O tăcere mormântală s-a lăsat în dormitor. „Cine face un pas înainte?", îndrăznește căpitanul, văzând că ezităm. Imediat, un alt foarte bun prieten al meu de armată (patru am avut), Ion (Iani) Iconaru (viitor baterist al trupei de rock KAPELA, a lui Robert Turcescu) face primul un pas în față. Fie ce-o fi, îl fac și eu. Treptat, încă 28 de colegi ni se alătură.

Am primit muniție de război, 300 de cartușe, 10 cutii. Am pus 30 de gloanțe în încărcător. Ne-a pus să aducem valizele în biroul lui - și aveam trei, pline cu cărți - și ne-a rugat să facem o scrisoare de adio către părinți, în caz că se întâmplă ceva, care să se încheie cu „Am servit Patria!" Am scrisoarea și acum. În 15 minute plecam într-o direcție necunoscută. Abia căram, cu mantaua de iarnă pe noi, foaia de cort, pătura în spate, cutiile de gloanțe, gamela la centură, baioneta, cana, ba chiar și lingura. Arma-armă. Și am plecat pe jos. Trebuie să apărăm un pod de cale ferată dinspre Timișoara spre București. Vor să-l arunce în aer teroriștii, ne spune căpitanul pe drum. Ajunși acolo, am făcut un cerc de foc de tragere. În calitate de cercetaș-observator, am fost trimis să inspectez locația, pe mai mulți km de jur-împrejur. Nimic, doar julituri în palme de la mărăcini și pietrele de pe terasament. Era beznă. Dar pe la ora 3 dimineața au început focurile de armă. O altă unitate, observând mișcare la pod, a crezut că suntem teroriști. Și trăgeau colegii noștri numai pe la jumătatea pomilor. Ne-am încropit adăposturi din pietrele de lângă calea ferată, doar casca era la vedere. Un locotenent aflat cu noi a tras rachete de semnalizare, iar focul s-a oprit.

Dimineața, ne-am întors în unitate. Eram nedormit din 17 decembrie, era deja 23 decembrie. Din fericire, prin gard, aflat într-o altă unitate, îl văd pe prietenul Remus Cîrstea. Râdea. - Ce-ai făcut? Am păzit un pod. - Ei, zice el, pe noi ne-au dus în pădure la poligonul de la Rânca, să prindem teroriști. Nici dracu' acolo!

Pe 23 decembrie 1989, când revenisem în unitate pe trei cărări, după o săptămână de nesomn, ne pomenim cu cei doi colegi condamnați la 6 ani închisoare și cu un locotenent, comandatul gărzii. Ce se întâmplase?

[În seara de Înviere a anului 1989, pe o vreme cumplită (ploaie, frig), unitatea noastră a fost spartă de forțe necunoscute! Eu patrulam la postul 5, iar la postul 6, un alt coleg. Ei bine, la postul 6, în noaptea de Înviere 1989, la gard s-a prezentat o femeie tânără. „Păcat de tine, tu păzești gardul asta, iar lumea merge la Paști", i s-a spus colegului meu care intrase în post la ora 0.00. „Da, aș fi vrut să fiu în familie, dar asta e, îmi fac datoria". „Uite, continuă femeia, destul de tânără, atrăgătoare, îți ofer niște ouă roșii, cozonac și niște vin, ca să simți că faci Paștele, deși departe de familie. Știu cum e să fii singur în noaptea de Înviere". Colegul a acceptat, s-a repezit la sticla de vin și a căzut lat în 5 minute. Ploua, era mocirlă pe jos, a adormit, de la somniferul din sticlă! Imediat, cineva, nu se știe cine, din afară, a tăiat lanțurile de la postul 6. Au intrat cu un... camion și au spart depozitul de armament. Au luat tot, arme, muniție, grenade. După două ore, zăcând în noroi , colegul s-a trezit din cauza ploii reci. La ora 3, a venit schimbul de gardă. Nimic deosebit, a raportat, deci a mințit, iar ofițerul de serviciu, din rutină, nu a verificat sigiliul de pe depozitul de armament. Abia la 6, pe lumină, s-au văzut urmele unui camion prin mocirlă. S-a dat alarma, cei trei au fost arestați, judecați și condamnați la câte șase ani de închisoare. Din fericire, eram în permisie de Paști (tata punea la bătaie un miel pentru căpitanul Băltărețu).

Când revin la unitate, curtea pustie, soldatul de la poartă, vechi coleg, mă legitimează. Sunt siderat, ne știam de un an, mă luase tare, oficial. În dormitor, pustiu, față de altă dată (se jucau miuțe, table, bref). Valizele mele nu erau. Merg la comandant. Un individ, maior la Contra Informații, i-am recunoscut imediat petlițele, mă pune să desfac valizele, doar cheile erau la mine, oficial. Zeci de cărți, câteva haine. Platon, Aristotel, Hegel, Noica, Heidegger, Valery, Nichita, câteva jurnale filosofice-literare etc. „Ok, zice, cine e în poza asta?", sunt întrebat sever de maiorul Vâlceanu. Îl găsise, ca foto, în jurnal. E bunicul, zic. Dar era Noica, de fapt. Și mai zice: „te rog sa scrii tot ce ai făcut de vineri până azi, marți, când ai revenit în unitate". Era fioros. Am început să scriu... tot, cum am plecat la ocazie, cu cine m-am întâlnit în autobuz, că am fost la biserică de Înviere, că am fost și a doua zi la cimitir, la mormintele bunicilor, spre a le aprinde o lumânare. Se poate verifica. Așa am răspuns celor de la C.I., iar cpt. Băltărețu nu zicea nimic, știa că am dreptate. În plus, eram cu mielul sub pat, spre a i-l da pentru permisie, îmi era teamă să nu se strice de căldură. Mi-am dat seama că era ceva grav, aveam nevoie de mulți martori. Nu știam că unitatea fusese spartă. În 30 de minute am mai fost chemat de două ori de CI-st, să dau iar declarație ce făcusem cât am fost în permisie. Noroc că am memorie bună, am dat trei declarații identice. Le citise. Mă întrebă C.I.-stul: „dar soldatul Koprosz Laszlo, prietenul tău, se manifestă împotriva regimului?". „Nu, noi discutăm doar despre artă".]

Revenisem în unitate. Incredibil, la prânz, ne-au dat câte o friptură de porc, cu piure de cartofi și salată de varză, ceea ce nu văzusem niciodată de un an și ceva de zile.

La un moment, căpitanul Băltărețu ne zice că mergem la București. Același pluton de voluntari. Nu aveam nicio pierdere. Noi eram artileriști, la bază, nu infanteriști, dar nu conta. Ne-am grăbit la tren, pe care îl poreclisem „Sida".

Am ajuns să apărăm de teroriști Primăria Sectorului 1 din București, pe bulevardul Banu Manta. Se făcuse noapte când am ajuns (iar noaptea nu trăsesem niciodată, pentru că locotenentul nostru, Vasile, din dorința de a fi avansat, trăgea în locul nostru, să iasă plutonul său foarte bine). Știam că Nicolae Ceaușescu era arestat și deținut într-o unitate militară la Târgoviște, dar noi aveam probleme cu teroriștii.

Când, deodată, un coleg, Nicu, a început să tragă. Adormise în post, după atâtea zile de nesomn. Cine știe ce visase. Din față, au început rafale masive. Mi-am făcut un soi de adăpost, în disperare, rupând din bordurile de bazalt, cum era atunci, cu bocancii, mai multe pietre. Gloanțele șuierau pe la urechi. Imediat, a început să se tragă și din spate. Alt pluton de voluntari, altă unitate, din București. Se trăgea asupra noastră și din față și din spate. Nu știam cum să mă mai adăpostesc după pietrele mele. Foc țintit, la limita asfaltului. Din ambele părți, eram la mijloc. Fiecare fusese convocat de alt mare general. Locotenentul nostru Vasilescu tot trăgea rachete de semnalizare, de pace, că nu suntem dușmani, că suntem de aceeași parte. Am fost trimis la unitatea din față, în calitatea mea de cercetaș-observator, cu mesaj. Am mers pe burtă doar 150 de metri. „Suntem armata țării, nu teroriști, luptăm cu teroriștii", zic. După 30 de minute de foc continuu, totul s-a oprit brusc.

Am rămas pe poziții până dimineața. Pe 25 decembrie, tot cu trenul, ajungeam la unitatea mea. În gară, pe un vagon, era scris că locotenentul Dumitrașcu Ioan a murit la datorie. La poarta unității, părinții mei, Ilie și Gica, mă așteptau de o zi. Plângeau, văzuseră vagonul, erau derutați, știau că nu sunt sunt ofițer, dar dacă eram eu?!

În ce mă privește, eram fericit. Primisem 300 de gloanțe, am predat 300 de gloanțe. Nu trăsesem un foc. Am conștiința curată.

Peste o oră, vine ajutorul comandantului pe unitate, maiorul Leonte. Mă vede citind și mă întreabă: „Ceva nou?". „A, nu, doar o Notă telefonică de la Garnizoană". Maiorul o citește o dată, de două ori, se albește la față și, cu voce tremurândă, îmi ordonă: „Cheamă agenții!"

amintiri

Diana Alzner

Bilet pentru vizită în trecut

Teatrul dispăruse, ușa foaierului nu mai era, nu se mai afla în locul de unde plecase și nici timpul nu mai era același, gândi Sofia, dar așa cum în vis accepta o logică specială, așa acceptă și acum că era posibil să ieși pe o ușă din Râmnicu Vâlcea și să ajungi pe strada Decebal în Alba Iulia cu 40 de ani în urmă.

- Draga mea, doar prietenii te pot trăda. Așa că sfatul meu este să renunți la minciună, nu trebuie să minți doar pentru ca să rămâi în viață. Mai știi ce spunea... Caterina de Medici, parcă? „Trădarea este abilitatea de a merge în același sens cu evenimentele."

- Eu niciodată...

- Ei, haide, Sofia! Toți am trădat cândva. Nu e bine să negi. Prima lecție pe care le-o predau discipolilor mei, din care sper că te-ai decis să faci parte, este aceea că trebuie să accepte adevărul dureros că lumea noastră este confuză, nedreaptă și aflată nu în expansiune, ci în disoluție. Trebuie să îți vezi și să îți accepți defectele. De acord?

- Da, bine.

- Dragă Sofia, oftă Editorul, am așteptări mari de la tine, cu toate că ești tânără și, mai ales, nou angajată. Când iei la citit un text propus pentru publicare, trebuie să fii conștientă că vii în contact cu o nouă viziune despre lume oricât de scurt ar fi textul, cât un ciob, cât un solzișor, murmură bărbatul cu glas suav, el tot acoperă o bucățică din lume, o fereastră din realitate și, vezi tu, realitatea, chestia asta pe care o numim realitate, este un șir de evenimente care curg simultan, evoluează într-o rețea după un model invizibil de conexiuni. Mă asculți, o întrebă el fixându-și ochelarii mai bine la rădăcina nasului.

- Da, sigur, bâigui femeia așezată pe marginea fotoliului uriaș.

- Atunci, te rog, ia manuscrisul, n-am ce face, unii scriitori încă bat la mașină, sunt oameni cu hachițe, mă tem că foile s-au cam amestecat. Nici nu știu dacă sunt numerotate, le dai tu de cap. Înțelegi, dragă, într-o corporație cum este Editura nevoia de conformitate este maximă așa că...

Dar Sofia nu-l mai asculta. Observase pe măsuța de lângă ea, alături de manuscris, albumul pe care pusese ochii data trecută. Ce-ar fi dacă l-ar amesteca așa, ca din greșeală, cu teancurile de foi bătute la mașină?

- Pentru că... Sofia, reține: doar prietenii te pot trăda, reluă editorul și începu să se scormonească prin buzunare după o țigară. Hai, gata, la muncă, încheie el abrupt ridicându-se în picioare. Nu găsea țigările.

Sofia se ridică și ea e destul de timorată, adună cu gesturi precipitate teancurile de foi, dar strecură printre ele și albumul exact când editorul se întoarse cu spatele ca să scotocească după pachetul de țigări în buzunarul pardesiului atârnat în cuier.

Părăsi biroul ținându-și respirația. Trase ușa după ea cu mâna liberă și înaintă printre pupitrele unde colegii ei lucrau pentru Ziarul Orașului, Revista copiilor și Foaia pentru femei de toate vârstele. Nimeni nu o băgă în seamă și se simți recunoscătoare pentru asta. Făcu un popas în colțul ei, lăsă teancul de hârtii pe birou, îndesă albumul în geantă și dădu să iasă din încăpere.

- Unde te duci, șuieră o voce în spatele ei. Era Lizi, cea pe care Editorul o trimitea mereu să-și rescrie articolele.

- Am nevoie de documentare, răspunse cu glas scăzut și ieși făcând un gest de despărțire cu mâna. Dar, după ce reuși să părăsească parterul aglomerat al clădirii, se îndreptă spre Nord, spre parcul Zăvoi. Erau câteva bănci care nu intrau în raza niciunei camere de supraveghere și se gândea să studieze acolo albumul. Cu puțin noroc ar fi reușit să îl strecoare înapoi pe masa Editorului chiar în aceeași după-amiază.

Se așeză încercând să păstreze un aer degajat. Privi în jur: era o zi ca toate celelalte, cerul acoperit de nori atârna cumva strâmb, înclinat peste blocurile de beton și tot orașul străbătea ziua cu mișcări sacadate, temporizate de culorile semafoarelor și de fluierele polițiștilor. Sofia scoase din geantă albumul. Avea coperți de carton îmbrăcate într-o pânză tocită de culoare maro; pe coperta din față era imprimată o stea cu șapte colțuri, iar sub ea era scris cu litere gotice: „Alba Iulia". Deschise albumul. Prima fotografie arăta de parcă ar fi fost ultimul vestigiu salvat dintr-o lume supusă destrămării entropice: ștearsă, spălată. Cu inima bubuindu-i în urechi crezu că recunoaște capătul străzii Decebal. Sofia apropie fotografia de nas: mirosea a trotuare plouate. Își imagină cum exact în clipa aceea editorul căuta albumul prin teancul de cărți de pe biroul său. Se grăbi să privească următoarea imagine: era fotografia unei pagini de carte. Descifră paragraful abia vizibil: „Ochii voștri nu văd lumea reală, ci ceea ce alții au scris despre lume". Întoarse fila de carton albastru dornică să vadă poze din Alba Iulia, orașul ei, însă și a treia filă conținea un fel de tichet cu chenar auriu pe care scria: „Bilet perpetuu pentru intrare la Teatrul Ariel". Desprinse colțurile tichetului de pe fila de carton și îl întoarse pe cealaltă parte unde descoperi tresărind un singur cuvânt: „Sofia". Simți că într-un mod ciudat în adâncurile ei se așteptase la așa ceva. În perioada stranie de după accident, cineva, un fel de inteligență exterioară, venea mereu în întâmpinarea ei, îi făcea apropouri, îi sugera direcții de urmat. Nu mai avu timp să analizeze în ce măsură era o sugestie pentru ea și în cele câteva cuvinte ale editorului, cele pe care le auzise, pentru că la capătul aleii se iviră doi polițiști. Erau cu spatele, nu o priveau, așa că vârî albumul înapoi în geantă. Se ridică. Fără să își dea seama, rămăsese cu biletul în mână. Teatrul Ariel? Era chiar acolo, în parc, în Zăvoi. Porni pe aleea crăpată din loc în loc de fire de iarbă care se ițiseră prin asfalt, ieșind din lumea întunecată a pământului, la lumină. Teatrul era chiar în mijlocul parcului și se opri în fața intrării derutată de parcă nu ar mai fi văzut până atunci clădirea. Da, asta era, clădirea era mică, ridicol de mică pentru un teatru. Deodată ușa dublă se deschise și un bărbat cu pelerină se opri pe trepte, se înclină înaintea ei și își scoase masca surâzătoare; sub ea era altă mască, cea care plânge. O scoase și pe aceea și o clipă Sofiei i se păru că sub jobenul negru nu era nimic, nicio față, dar omul, cu rapiditatea unui scamator, își puse din nou măștile sub pălărie, se înclină iar și cu un gest o pofti înăuntru. Făcu un pas pe loc nehotărâtă. Privi în urmă spre capătul aleii pe care venise și îi văzut pe cei doi polițiști. Apoi intră. Nimeri într-un vestibul îngust și singurul bec aprins era la capătul opus, deasupra unei uși. De acolo se auzea vag un murmur ca de valuri, piesa începuse. N-ar fi vrut să deranjeze spectatorii și începu să șovăie, dar ușa luminată se deschise de la sine și Mascatul îi făcu semne să se grăbească.

Când ușa se închise în urma ei se sprijini de un gard din fier forjat și privi strada. Teatrul dispăruse, ușa foaierului nu mai era, nu se mai afla în locul de unde plecase și nici timpul nu mai era același, gândi Sofia, dar așa cum în vis accepta o logică specială, așa acceptă și acum că era posibil să ieși pe o ușă din Râmnicu Vâlcea și să ajungi pe strada Decebal în Alba Iulia cu 40 de ani în urmă. Biletul, pentru această reprezentație fusese biletul! Avea prilejul de a privi trecutul și de a se plimba în trecut. Locul unde se sfârșea strada Decebal era stația centrală a tuturor autobuzelor, un loc larg, străjuit de platani și foarte animat, mai ales dimineața devreme. Dintr-o privire o recunoscu pe Călina covrigăreasa care tocmai pusese piedica la roata căruciorului ei cu pereți de sticlă, plin de covrigi albiți de sarea topită. De îndată avea să strige „hai la covrigi, 50 de bani covrigul" și ți-l dădea cu mâna stângă învelită într-o pungă, iar cu dreapta lua banii, îi socotea din priviri și-i vărsa într-un borcan; după o oră fugea cu borcanul plin și căruciorul gol înapoi la brutărie, grăbită să prindă autobuzele de ora 10:00; trebuia să umple măcar patru borcane cu monede ca să poată supraviețui după ce plătea taxele. Lumea îi cumpăra covrigii și râdea de ea pe la spate că era Călina tot timpul gravidă, dar nu avea bărbat și nici copii căci nu putea ține sarcina. „O fetiță vreau și eu, se spovedea uneori vreunei țărănci care nu-i știa povestea, o fetiță cuminte să fie numai a mea, porumbița mea, să nu mor singură!", suspina Călina privind cu reproș puzderia de gravide din jur. Strada răsuna de vuietul motoarelor pornite ale autobuzelor lungi, cu burduf la mijloc, de traficul greu de pe șoseaua alăturată, de țignalul mocăniței tocmai sosite în Gara Mică, peste drum, de vocile tinerilor liceeni care vorbeau și râdeau fără sfială așteptând autobuzele care aveau să-i ducă spre liceele industriale. „E o zi de marți", presupuse Sofia, erau mulți țărani cu desagi pe umeri și toți se grăbeau spre piață să vândă lapte covăsit, legume de prin grădini, cusături de mână, butoiașe de murături cât să încapă pe balconul de la bloc. Printre ei se distingea domnu' Elvis Marocanu, îmbrăcat într-o cămașă hawaiiană cu papagali albaștri, întreprinzător care avea tarabă personală, pliantă, pe care înșira inele pentru fetițe, cordeluțe, mărgele, ochelari de soare din plastic—ultima modă!, agrafe, broșe, abțibilduri... Iat-o navigând spre piață și pe falnica Roji „boiangereasa" îmbrăcată toată în alb și cu tulpan alb pe cap ca o asistentă medicală taman ieșită de la duș; la amiază avea să se întoarcă cu șorțul roșu de la praful de boia ce le învăluia ca un halou mistic pe ea și pe mașina cu care toca ardei uscat, (adusă din RFG), și escortată de un nor de viespi care-i dădeau târcoale ca electronii în jurul unui irezistibil nucleu. „Boia! Dulce boia! Iute boia să vă dau!, zicea cu glas gros femeia masivă dacă te apropiai de măsuța unde era instalată, un leu plicul." Adică un cornet de ziar răsucit, de unde plicuri?, uneori o poză cu fruntașii țării se nimerea în contact cu două lingurițe de boia iute... Era mai scumpă boiaua decât covrigul și spiritul era mai scump decât materia pentru că două lingurițe de boia schimbau gustul tocanei de cartofi cea de toate zilele. Sofia îl mai zări și pe Iancu cizmarul care trecu pe lângă Roji și o salută ceremonios ridicându-și pălăria cam pleoștită, apoi intră în dugheana lui unde stătea toată ziua pe scăunel și bătea cu ciocănelul cuie mici în talpa vechilor pantofi sub privirea luminoasă a conducătorului iubit al cărui portret fusese atârnat la loc de cinste. De multe ori se întâmpla ca un client să plece nu doar cu pantofii pingeluiți, ci și cu un zâmbet ascuns pe sub mustăți după ce contempla portretul și plătea pentru reparație. Sofia alunecă și ea pe sub platani și coborî mai departe pe străduța comercială a orașului. Aruncă ocheade în cofetăria Mirela așa cum privea cu jind când era copilă; localul era gol la acea oră matinală, prăjiturile încă nu fuseseră aduse pe tărăboanța uruitoare și cu trei roți care făcea curse între laboratorul de prăjituri și cofetăriile orașului, dar acvariul cu suc galben de pe tejghea fusese pornit și începuse harnica recirculație a lichidului ciudat care colora dinții. Erau fericite vremuri când încă se putea fuma în cofetării.

Lângă cofetărie și cizmărie erau o croitorie, o plăcintărie, restaurantul „Strugurul", după firmă, dar știut de toți „La cârpa de vase" din motive ce puteau fi deduse și un magazin veșnic aglomerat de rame și oglinzi. Sofia șovăi o clipă întrebându-se cum se făcea că era mereu coadă în dugheana aceea întunecoasă. În vitrină erau etalate câteva tablouri într-o selecție atât de eclectică încât îți tăia respirația: în centru era o oglindă venețiană în care tot trecătorul se privea pe furiș sau fățiș după fel și caracter; de o parte și de alta doamna Saveta gestionara aranjase tablouri înrămate despre care nu se știa dacă aparțineau prăvăliei sau erau ale unor clienți care renunțaseră la ele din motive exotice; în partea dreaptă imagini cu peisaje, cu picturi naive și două poze cu rame somptuoase înfățișând nimfe goale jucându-se în apa unui eleșteu. Îl copilărie, Sophia presupunea că furaseră coiful și hainele unui biet soldat care avusese imprudența de a adormi în preajmă, căci ce altceva ar fi putut negocia tânărul îmbujorat posesor al unui singur ștergar alunecându-i peste părțile intime cu cele trei damicele cu sânii goi și plete lungi săltând din apă ștrengărește? În cealaltă parte a oglinzii venețiene, ca o pilduitoare parabolă, erau

proză

înșirate în rame sobre o diplomă de tractorist fruntaș, o poză cuprinzătoare cu câmpuri aurii, (colorate din imaginație, căci bucata de hârtie era alb negru), brăzdate de combine ce revărsau torente de grâu în remorci care le urmau pașnic, un anunț care spunea „Avem oglinda clasei" mesaj pe care doar școlarii și profesorii îl pricepeau... Deci ce făceau atâția oameni acolo? Sofia s-ar fi lansat într-o analiză cu iz filozofic despre succesul unei afaceri cu imagini în epoca în care aparența conta mai mult decât realitatea, însă renunță în clipa în care în stânga ei dădu peste debitul de tutun „La pipa". Aici alerga când tatăl ei o trimitea după țigări, știa și acum clasamentul sortimentelor în ordinea preferinței: Snagov, Amiral, Arberia, Litoral, Lido, Coloana. Tutungeria nu era mai mare decât un dulap cu uși duble; vânzătoarea, o femeie de o frumusețe glacială, nu zâmbea niciodată, ba dimpotrivă, dacă nu te mișcai să faci loc altui client, te repezea urât. Sofia ar fi întârziat mult acolo pentru că pe lângă pachete de țigări de toate felurile se vindeau caiete, carnețele, blocnotesuri, ziare, almanahuri, creioane, pixuri, gumă de șters chinezească cu parfum de căpșuni, ruj verde care se colora roșu când te dădeai pe buze, dar rujuri din acelea nu avusese decât o singură dată și se dăduseră pe sub mână cu o sută de lei bucata. Într-o seară avea să descopere întâmplător o posibilă explicație pentru acreala Frumoasei Vânzătoare care nu se mișca niciodată din spatele tejghelei unde stătea așezată: ieșise de la cinema Columna cu mama și văzură un scaun cu rotile tras la ușa din spate a debitului; din interior vânzătoarea se lupta să îl escaladeze. Cineva, un domn tânăr, a vrut să o ajute dar a fost refuzat cu un limbaj vulgar.

Cum era adâncită în gânduri, Sofia aproape că se împiedică de un cărucior cu doi saci de cartofi lăsat pe trotuar. Îl recunoscu de îndată, era căruciorul cu roți mari, din cauciuc al domnișoarei Florica, asistenta șefă de la spitalul ORL de peste drum. Acolo se operase de cataractă și bunicul ei. Ea îl vizitase în salon și-l ajutase să mănânce, căci el avea ochii bandajați. Așa îi reveniră în memorie orbii orașului. Erau mulți oameni care circulau cu baston alb în mână pipăind drumul și se descurcau neașteptat de ușor în forfotă, în aglomerație, traversând centrul la ore de vârf și migrând zilnic spre cartierul Cetate unde printre zidurile cetății, într-o încăpere lungă și întunecată, cu o ușă joasă, era Fabrica de Perii.

- La ce te uiți? Ha? La ce te uiți, tu, aia de colo?

Sofia se dumiri că cineva îi vorbește chiar ei. Pe singura bancă dintr-un scuar minuscul, în dreptul magazinului „Foto, Muzică și Sport", stătea Raveca, nebuna orașului. Își oploșea picioarele imense, pline de pustule supurânde cu bucățele rupte dintr-un ziar. Nu suporta să te uiți la picioarele ei nici din greșeală! Rușinată, Sofia se întoarse cu spatele și se îndepărtă. Din copilărie îi era teamă de Raveca, îi era milă, o îngrozea. Era femeia bună la toate în florăria din centru: făcea curat, descărca marfă, împletea coroane funerare în magazia din spatele magazinului apoi, seara după înmormântări, se ducea în cimitir pe întuneric, vorbind singură, poate ca să își facă curaj, recupera coroanele de flori și le ducea iar la florărie pentru revânzare fără știrea clienților. Șefa ei, doamna Reli, îi dădea de mâncare și o lăsa să doarmă pe coridor în fața vestiarului pentru aceste servicii. Într-o iarnă, Raveca și-a rupt mâna și povestea cui avea chef s-o asculte că Marius, băiatul lui Reli, îi sucise mâna și o violase, însă cine s-o creadă pe nebună, toți ziceau că a căzut pe gheață. Amintindu-și povestea, Sofiei îi crescu un nod în piept și dori să evadeze. Atunci simți că se ridică deasupra solului și bătu din mâini cu disperare, dar o forță ciudată o ridica încet până când văzu furnicarul de oameni de la înălțime, iar nodul din piept începu să o ardă. Nu era de mirare că putea pluti sau zbura, astfel de trucuri erau firești în recuzita unui teatru, mai mult o mira faptul că Raveca o putuse vedea, ea crezând că se bucură de un fel de invizibilitate. Și acum că levita deasupra clădirilor vechi ce aveau să spună trecătorii? Și dacă o va recunoaște cineva dintre ei?

De îndată ce înțelese o simplă înclinare însemna schimbarea direcției de zbor, se decise s-o ia spre casa copilăriei sale, aflată chiar la poalele Cetății, dar, pe când glisa mai încet decât ar fi dorit peste parcul central, când deja zărise acoperișul țuguiat și se apropia de casa mare a bunicilor ei, locul unde crescuse, cei doi câini doberman ai domnului Dumitrescu, securistul de proximitate, o adulmecară cumva și începură să latre aprig sărind în sus. Ușa vilei se deschise și însuși domnul Dumitrescu, prezența radioactivă de pe strada lor, își făcu apariția. O descoperi repede pe Sofia, și, livid la față se repezi înapoi în casă, probabil ca să dea un telefon. Îngrozită de atare posibilitate, Sofia se înclină aiurea și ajunse în alt cartier trecând periculos de aproape de vechiul turn de supraveghere al pompierilor. Plutea acum deasupra dealului pustiu din spatele Poștei unde încă mai era căsuța cu o singură încăpere și acoperiș de tablă într-o apă pe care și-o ridicase cu mâna ei profesoara de pian a orașului, doamna Iovan, după ce se întorsese de la pușcărie. Nu mai avea casă, i-o demolaseră, nu mai avea rude. Nu avea serviciu și, cu toate că era gata să muncească oriunde, nimeni nu voia s-o angajeze. Un deținut politic? Cine ar fi avut curajul să îi scrie în cartea de muncă? Totuși, după un an, când un activist de partid consideră că nu arată bine ca o femeie să doarmă sub pod sau prin parcuri sau în gară și îi repartiză o saltea într-o magazie de la internatul unui liceu, începură și familiile de modă veche să o cheme să dea ore de pian odraslelor. Așa se face că doamna Iovan umblă câțiva ani pe trasee precise între familiile Câmpeanu, Toader și Iorgovici. Pe unul dintre aceste drumuri era un șantier, se demola un șir întreg de case vechi pentru a construi blocuri; trecând zi de zi, doamna Iovan lua câte o cărămidă în poșetă și o depozita pe terenul pustiu unde fusese grădina ei. A furat cărămizile încet, dar cu consecvență. Le-a tot adunat până când au fost destule ca să construiască o cămăruță. Cu banii de la meditații a cumpărat ciment, tablă pentru acoperiș, scânduri. Ce fericită a fost când s-a putut muta din magazia sinistră în care locuise cinci ani! Dar fericirea ei a durat foarte puțin pentru că cineva a observat construcția ilegală și a sesizat organele locale care au trimis un ordin de evacuare. A doua zi doamna Iovan s-a aruncat de pe pod în Mureș. Cu toate acestea, cămăruța ei a rămas neatinsă, nedemolată încă mulți ani, mai mult de 10 ani, întrucât planurile urbanistice se schimbau după cum dicta conducătorul iubit. Nimeni n-a mai dat meditații de pian la domiciliul elevului niciodată după aceea. Eliberată de la Aiud, unde fusese închisă pentru omisiunea de a denunța un vrăjmaș al regimului, bătrâna profesoară s-a întors să moară înecată. Sofia se uită în jos la jalnicul coș de fum care nu apucase să se încălzească vreodată. Dădu din mâini ca să părăsească zona și se trezi că înaintase subit, bucăți mari de oraș dispărând de sub ea cu viteză. Pierduse controlul și ajunse iar deasupra reședinței Dumitrescu, apucă să îl vadă pe fostul lor vecin cu o pușcă în mâini, însă nici nu se sperie ca lumea că deja trecuse peste dealurile verzi ale Cetății. Înaintarea năvalnică se domoli când poalele fustei sale fluturau printre cele două catedrale, apoi se opri deodată exact deasupra havuzului din parc, iar Sofia privi în jur cu interes. „Sunt înainte de 1987." Își zise ea. Micul bloc muncitoresc cu patru etaje încă nu fusese tăiat în două bucăți, nu fusese urcat pe șine, nu fusese mutat așa încât să deschidă capătul estic al Bulevardului Transilvania. Se gândi la ceea ce își amintea despre acel eveniment și la ceea ce auzise în urmă cu câteva zile la întrunirea Asociației. Dacă era adevărat că un diplomat chinez îi șoptise conducătorului iubit despre fluxul energetic blocat, nu mai puțin adevărat era că cel care salvase situația de la dezastru fusese Grigorie Grabovoy cu dispozitivul său PRK -1U. Însă ea nu era dispusă deocamdată să comunice acest aspect relevant Editorului.

Atenția i se îndreaptă spre școala din apropiere, Școala numărul 2, era chiar școala ei. Se auzea o sonerie puternică, „se sună de intrare" și Sofia cedă impulsului de a fugi spre clădire. În loc să fugă însă, se pomeni în plină cădere și corpul i se răci de groază. Se va lovi! Se va zdrobi de acoperișul bitumat al școlii! Căderea fusese atât de rapidă, că se dezmetici cu adevărat abia când își dădu seama că nimerise în sala de festivități. Trecuse prin ziduri! Trecuse prin ziduri și era întreagă, nu pățise nimic. Nu se mai uită în sus cu toate că simțea nevoia să privească spărtura din tavan de care era evident responsabilă; nu se mai uită în sus pentru că între timp văzu că sala era plină. Era plină cu copii, cu pionieri. Se discuta ceva, era o liniște plină de reproș între vorbitori și Sofia clipi din ochi încercând să-și adune simțurile și să înțeleagă ce se dezbătea. De îndată ce își schimbă poziția înțelese două lucruri: în primul rând, era invizibilă, așa cum dorise, în al doilea rând, aceia erau colegii ei, clasa ei. O recunoscu pe fata care era postată în fața tuturor. Era Iudita. Era singura care nu purta costum de pionier. „Sunt în 1982". Gândi Sofia. „Și aceasta e judecata Iuditei". Își amintea tot. Diriginta lor stătea în dreptul ferestrei, la catedră se așezaseră tovarășii de la partid. Unul conducea ședința, celălalt scria într-un caiet. Detașamentul de pionieri se întrunise din cauză că Iudita adusese înapoi cravata de pionier și comunicase dirigintei mesajul transmis de tatăl ei: „Noi nu putem sluji la doi domni." Era grav, nu se mai auzise una ca asta. Mai erau sectanți, nu aveai ce le face, dar se strecurau discret spre casele lor de rugăciune în zilele de sâmbătă, nu aduceau înapoi cravata de pionier. În armată se știa: sectanții erau furieri sau bucătari, spălau veceurile pe tot timpul serviciului militar, mai zăceau și pe la carceră. Dar o fetiță de clasa a șasea, care a tot fost păsuită până a fi primită în organizație, să aducă mândra cravată înapoi și încă spunând ce-a spus... Asta nu se mai pomenise! Activistul de partid voia neapărat să îi facă pe copii să înțeleagă cât de reprobabilă și condamnabilă era fapta colegei lor. Le ținu un discurs lung în timpul căruia atmosfera din sală începu să înghețe. Iudita rămase dreaptă, doar capul i se apleca puțin într-o parte. Era premianta clasei și asta i se părea cu adevărat revoltător tovarășului de la partid. La final, convins că elocința sa a biruit-o, a luat cravata de pe catedră și i-a întins-o vinovatei, dar Iudita scutură din cap și făcu un pas în spate.

- Dragi copii, reluă el calm, dar roșu la față, după cum vedeți, colega voastră este și încăpățânată. Este de datoria voastră să o educați, de fapt să o reeducați. Să o ajutați să înțeleagă că greșește. De ce nu vrea să fie ca voi? Se crede mai grozavă? Noi suntem toți egali, că așa este frumos și cine nu vrea, trebuie sancționat.

Sofia încremenise sprijinită de peretele din fundul sălii. Știa ce urmează.

- Hai, să auzim propuneri! La ce vă gândiți? Cum considerați că ar trebui s-o pedepsiți pe Iudita? Adică s-o ajutați să se corecteze?

Diriginta privea în jos de parcă s-ar fi rușinat. Clasa tăcea. Nimeni nu ridica mâna ca să ia cuvântul.

- Măi copii, sunteți muți? Nu mă faceți să cred că sunteți de partea acestui element ostil al clasei voastre și al societății noastre! Cu cine este prietenă Iudita? Sus în picioare!

Clasa întreagă țâșni în poziție de drepți.

- Cine-i cea mai bună prietenă a ei?

- Eu sunt, zise o voce timidă de pe rândul de la fereastră.

Sofia tremura. Oricât se străduise până atunci să nu privească în direcția aceea, acum ochii îi fugiră spre chipul celei care vorbea și se privi pe ea însăși așa cum era la doisprezece ani, o fetiță palidă și tăcută, cu ochii mari și părul lung.

- La ce pedeapsă te-ai gândit pentru prietena ta? Mai vrei să îți fie prietenă?

- Nu, murmură Sofia copilă.

- Doar atât? Și vorbește mai tare!

- Dacă nu va mai fi prietena ta... Vorbi pentru prima dată celălalt tovarăș, cel care scria.

- Nu voi mai vorbi cu ea, continuă Sofia.

- Detașament, ați auzit? De azi încolo nimeni nu mai vorbește cu Iudita, nu vă mai jucați cu ea, ocoliți-o!

Iudita nu părea copleșită. Se uita spre fundul sălii și zâmbea cuiva nevăzut.

Nu era de mirare că putea pluti sau zbura, astfel de trucuri erau firești în recuzita unui teatru, mai mult o mira faptul că Raveca o putuse vedea, ea crezând că se bucură de un fel de invizibilitate. Și acum că levita deasupra clădirilor vechi ce aveau să spună trecătorii? Și dacă o va recunoaște cineva dintre ei?

„Aș fi vrut... să discut în contradictoriu cu Eugen Ionescu”

MIRCEA BÂRSILĂ în dialog cu NICOLAE COANDE

Scriam modest, dar ei m-au încurajat, am fost publicat în „Ramuri”, am primit în 1988, alături de criticul Ion Buzera, premiul acestei reviste din mâna lui Marin Sorescu, sub privirile aprobatoare ale lui Mircea Iorgulescu, pe care îl întâlneam atunci pentru prima oară. Eu nu am căutat criticii la redacție sau acasă, dar mi-amintesc că i-aș fi trimis cândva un manuscris lui Mircea Ciobanu la „Cartea Românească”. Nu mi-a răspuns niciodată.

interviu

Mircea Bârsilă: *De când ai început să scrii texte critice și de când ai ajuns la convingerea că te exprimi foarte bine și în acest „portativ” literar ? Comentariile semnate de Nicolae Coande îmi par, în primul rând, în mod programatic, obiective. Nu pot să nu subliniez faptul că, uneori, obiectivitatea ta are și valențe polemice.*

Nicolae Coande: Primele încercări datează de aproape 25 de ani. Nu-mi amintesc primul text, dar cred că am încercat să scriu despre debutanți. Am intrat în literatură în 1995, odată cu publicarea plachetei mele de debut – „În margine” (Ed. Ramuri). Câștigasem, alături de Ionel Ciupureanu, un concurs organizat de revista „Ramuri”, prin 1993, cred. Lui Ciupureanu i-au publicat cartea în 1994. Din lipsă de hârtie (!), cartea mea a apărut mai târziu, în primăvara lui 1995. Vreo o sută și ceva de exemplare. Le-am dăruit pe toate, mai am unul sau două pe acasă.

M.B.: *Spune-mi cum a fost primită cartea ta de debut și cum a continuat legarea lui Nicolae Coande de catargul criticii literare?*

N.C.: Cartea a fost bine primită, am beneficiat de o prefață de la Liviu Antonesei. Placheta (40 de pagini, parcă) a luat premiul Uniunii Scriitorilor pentru debut (în juriu erau Dan Cristea, Eugen Negrici, Al. George, între alții), iar mai târziu când primeam cărți de la autori tineri am crezut de cuviință că trebuie să scriu despre ei. Generozitatea lumii trebuie răsplătită, fie și astfel. Am scris, între alții, despre Marius Ianuș sau Valentin Dolfi (despre care nici tu măcar nu știi, dar este un poet bun, bibliotecar la Băile Govora, unde ai putea merge să te tratezi!), dar și despre cărți ale unor optzeciști, parcă. La început, scriam cum se scrie: recenzii cuminți, fără personalitate. Însă cu timpul am învățat să mă mișc în acest parc național care este poezia românească: o rezervație naturală care trebuie protejată, întrucât și ea protejează și menține limba română vie.

M.B.: *În ultimele decenii, scriitorii se avântă și ei, cu un instrumentar teoretic și critic bine pus la punct, în actul de receptare critică a literaturii contemporane. Cum apreciezi acest „fenomen” și ce anume justifică respectiva „intruziune” în spațiile criticii literare?*

N.C.: În parte, e motivat de nemulțumirea față de actul critic actual al profesioniștilor, criticii literari înșiși. Pe de altă parte, un anumit abandon al criticii de întâmpinare, foarte valoroasă cândva în România, i-a făcut pe poeți să intre pe acest teritoriu – altădată tabu. Nu era cazul ca poeții anilor ante-1989 să facă ei înșiși critică literară: existau, chiar dacă sub forma unor garnizoane literare bine definite, revistele unde critica literară era consolidată de prestigiul unor semnături indelebile. Scriau, la „România literară”, Nicolae Manolescu, Lucian Raicu, Eugen Simion, Valeriu Cristea, Mircea Iorgulescu, Marin Mincu, Mircea Scarlat – și alții. De istoria literară se ocupa Șerban Cioculescu.

„Luceafărul”, chiar dacă sombrase în ultima perioadă sub asalturile ideologicului național-comunist, avea echipa lui proprie, iar Mihai Ungheanu nu devenise încă negurosul peremist. Trebuie să-ți spun că acolo am fost primit bine la o poștă a redacției, prin 1985, de Ion Gheorghe. La SLAST (Suplimentul Literar Artistic al „Scânteii Tineretului”, pentru cei care nu cunosc acest acronim), am fost foarte bine primit de Mircea Iorgulescu, care m-a decretat... revelația rubricii sale! Îți dai seama ce mândru am fost. Însă, la „Ramuri”, titularul cronicii literare era un poet: Marin Sorescu. El ținea o rubrică lunară devenită faimoasă, în special după ce demascase plagiatul lui Eugen Barbu. Majoritatea textelor din „Ușor cu pianul pe scări” aici au apărut, într-o revistă de provincie. Așadar, un poet putea foarte bine să scrie despre alți poeți (o făceau pe atunci și Gheorghe Grigurcu și Ion Pop, o fac încă și azi!) sau chiar despre critici și prozatori, după cum s-a văzut din cronicile muncite, savuroase adesea, ale lui Sorescu. Libertatea pe care și-o poate lua un poet nu-i este permisă criticului, mai obișnuit să folosească un instrumentar tehnic, cumva chirurgical, dar adesea inexpresiv. Poate asta să fie unul dintre motivele pentru care poeții au intrat pe acest câmp de bătălie. Însă motivul principal e acesta: critica de întâmpinare a obosit, bătrânii critici s-au retras, au ocupat funcții înalte în administrația culturală, iar cei tineri au fost, după primii ani entuziaști de după 1989, atrași de cercetare și de subiecte academice. Voiau granturi și nu-i putem condamna. Nu mai era demn de blazonul lor să fie doar niște cronicari. Ei scriu acum, cu mici excepții, studii docte, în care vorbesc deja despre literatura mondială. Cea românească este doar o insulă într-un arhipelag al diasporelor, cu expresia lui Zygmunt Baumann. Globalizarea a făcut posibilă această mutație, deplasarea atenției de la local la universal. *Think globally, act locally* – iată noul slogan sub care se mișcă lumea oamenilor de azi. A yahoo-ilor, să zicem.

M.B.: *În studiul* ***Manualul vânătorului de poeți*** *(Editura Hoffman, 2021, două volume de peste 300 de pagini fiecare), cercetezi fenomenul liric autohton pe o durată de circa 50 de ani: de la Virgil Mazilescu la douămiistul Radu Nițescu. Salutara aducere în*

prim-planul panoramei lirice (pe care ai întocmit-o) a unor poeți foarte valoroși din promoția șaptezecistă se conjugă cu aceeași salutară încercare de a pune în valoare câțiva poeți ocoliți mereu de critica literară și chiar și de cititorii (câți mai sunt) de poezie. Mă gândesc, de pildă, la Anton Jurebie, poet despre care am scris și eu și pe care l-am publicat, încă de la începuturile sale poetice, în revista „Calende”, la Ionel Ciupureanu, la Costel Stancu... Te simți, prin urmare, în postura de „vânător” de poeți sau în aceea de „aliat” (sau chiar de „salvator”) al acestor „sălbăticiuni”?

N.C.: Aliat, firește. Cei numiți de tine sunt congenerii mei și se întâmplă să fie olteni, deși nu oltenitatea am privilegiat-o eu în acest panopticum personal. Postura de „vânător” am asumat-o ca unul care trăiește în același hinterland cu vânatul astfel adus sub lumina reflectoarelor. E acea rezervație de care vorbeam mai devreme, care prezervă toate calitățile (chiar și defectele) speciei, splendoarea instinctului și a culturii sub zodia căreia există. Am ales acest titlu după ce inițial adunasem ce scrisesem în ultimii 20 de ani într-un folder pe care l-am denumit, instinctiv, „Vânătorul de poeți”. La vremea când mi-a trecut prin minte c-aș putea închega o carte cu aceste înscrisuri, am dat în bibliotecă peste o carte pe care n-o mai văzusem de mult: „Pseudo-cyinegetikos”, a lui Odobescu. Savuroasă, cultă, scrisă cu stil de maestru european. Acolo am picat peste pasajul în care autorul își propune să facă un „keepsake” luxos pentru vânătorimea română, așa cum aveau deja maghiarii: „Ai voit, amice, ca mai nainte de a o tipări, să citesc eu, în manuscris, cartea românească ce tu ai compus cu titlul *Manualul vânătorului* [...] Dar vânătoarea, privită din punctul de vedere al pasionaților *sportmen*, își are azi literatura ei, precum își are și artele sale. [...] D-aș fi mai vânător... mai bine ar fi să facem pentru țara noastră un album sau un *keepsake* luxos...” Keepsake înseamnă album, era greu să fac eu așa ceva, dar un manual m-a tentat. E și o autoironie, aici, nu te îndoi de mine: să facă un manual e greu pentru oricine, chiar dacă toată lumea face azi manuale, de la fabricantul de telefoane la manualul Merck!

M.B.: *Ai fost descoperit și susținut, ca poet, de criticul literar Laurențiu Ulici (care era interesat de poezia tinerilor - încă „neomologată” editorial - din întreaga țară)? Ce crezi că a pierdut și poezia noastră și critica literară, odată cu „absurda” dispariție a sa?*

N.C.: Nu am fost descoperit de Laurențiu Ulici, dar mi-ar fi plăcut. Ulici descoperise deja mulți poeți și scrisese despre ei la „Prima verba”, însă eu nu am fost la cenaclurile sau în taberele literare ale epocii, unde puteai întâlni un scriitor sau un critic de renume care să-ți pună mâna... în cap. Pur și simplu, am citit în orașul meu de adopție, Craiova (eu sunt dinspre Caracal), la Cenaclul „Ramuri”, la propunerea lui Gabriel Chifu, sub mustața iscoditoare a lui Marin Sorescu. M-a prezentat cu căldură Constantin Barbu. Firește că exagera. Scriam modest, dar ei m-au încurajat, am fost publicat în „Ramuri”, am primit în 1988, alături de criticul Ion Buzera, premiul acestei reviste din mâna lui Marin Sorescu, sub privirile aprobatoare ale lui Mircea Iorgulescu, pe care îl întâlneam atunci pentru prima oară. Eu nu am căutat criticii la redacție sau acasă, dar mi-amintesc că i-aș fi trimis cândva un manuscris lui Mircea Ciobanu la „Cartea Românească”. Nu mi-a răspuns niciodată. Nu am căutat protectori – nu din orgoliu, ci din timiditate și... lene. Mircea Iorgulescu venise în acel an la Craiova și urma să fie premiat pentru cartea despre lumea lui Caragiale, la același eveniment unde urma să iau și eu premiul pentru debut în poezie oferit de revistă. Mi-amintesc că Sorescu, cu care vorbisem până atunci doar de vreo două ori, scurt, mă întreba la prezidiul de unde dădea premiile (la Muzeul de Artă din Craiova) dacă sunt rudă cu... Henri Coandă. I-am explicat încurcat că eu sunt... Coande și am trecut la Iorgulescu care, surâzător, îmi întindea deja mâna. Dar Sorescu m-a tras îndărăt și am putut auzi, amuzat, cum îmi șoptește: „Și acum, ne pupăm!” Nu respectasem protocolul, vezi bine! Ulici era formidabil în felul în care ținea minte toți poeții din România, stătea printre ei, îi proteja. A încercat cu poeții promoției '90 (Ioan Es. Pop, Bănulescu, Gălățanu, dar și alții) să dea o replică optzeciștilor lui Nicolae Manolescu, a sprijinit inclusiv poeți din provincie, dar nu a fost cazul meu. Dacă ar fi trăit, poate că promoția asta fără critici ar fi avut o cotă mai bună la bursa istoriei literare. În „Manualul” meu îi valorizez pe câțiva dintre ei, mă simt solidar cu poeți și scriitori ca Vasile Baghiu, O. Nimigean, Ionel Ciupureanu, Costel Stancu. Nu l-am uitat nici pe Patrel Berceanu, căruia i-am dedicat în 2019 un festival de poezie, sper ca anul ăsta, după întreruperea pandemică, să fac ediția a doua, împreună cu poetul Mihai Firică. De fapt, domnule Mircea, mi-am amintit de mulți poeți în romanul acesta critic al meu. După ce a citit cartea (câteva zeci de pagini tot a răsfoit el!), Mircea Dinescu m-a numit, într-o dedicație pe o carte a sa de poezie, un „mare arheolog care a coborât în mațele poeziei românești”. Hmmm, fie și „mațele”, dacă e nevoie să descoperim ceva, măcar cu nasul... Dintre criticii epocii, mi-ar fi plăcut, poate, să-l

întâlnesc pe Lucian Raicu, dar el o virase deja spre Paris, cum s-a întâmplat și cu Mircea Iorgulescu, protectorul meu de o vară. Am avut însă, la Craiova, parte de discuții intense și de o bună primire din partea lui Marin Mincu, care m-a selectat în panorama sa de la Macedonski la Adela Greceanu, iar Ion Pop, deși târziu, a scris despre cărțile mele și m-a propus, nesperat, la Premiul „Mihai Eminescu" al Academiei. E un gest de apreciere care mă obligă, le sunt recunoscător tuturor membrilor secției de filologie și literatură a Academiei Române care m-au susținut la acest premiu.

M.B.: *Ai descifrat foarte bine paradigma literară a poeților din promoția douămiistă. Se află poezia lor în siajul vreunuia dintre canoanele poetice precedente? Se poate vorbi – fie și doar în planul limbajului - de o îndepărtare a poeziei scrise de* poetele *douămiiste de poezia scrisă de* poeții *din respectiva promoție?*

N.C.: Douămiiștii, cum li s-a spus cu un termen cam forțat (sună apocaliptic și milenarist!) sunt oarecum reprezentați în cartea mea, măcar la nivelul vedetelor, poate și al vârfurilor: Komartin, Sociu, Coman, Vancu. În prezentarea **Manualului**... meu, în nr.2, a.c. al revistei „Argeș", tu i-ai încadrat pe unii dintre ei la nouăzeciști, dar nu e corect, ei debutează după 2000 (exemple: Sociu în 2002, Vancu în 2002, Komartin în 2003, Coman în 2004, ca să-ți faci o idee). Important e spiritul polemic și competitiv în care își scriu poezia: sunt mai radicali decât promoția anterioară, din care aș face și eu parte. Nu că n-am fi fost și noi virulenți (dacă te uiți la poezia lui Nimigean sau a mea, marcată de un anume protest și de o anumită scârbă, lehamite), dar ei recuperează parcă o gamă de procedee ale acelei generații pierdute, a războiului, a decepției și a risipirii (Komartin a și făcut o antologie care se cheamă „Sârmă ghimpată. Când focurile se vor strânge printre ruine"). Cred că forța lor vine din folosirea completă a limbajului dezabuzării, exasperării și distrugerii, de data asta în decor capitalist, de tip românesc, un Orient bolnav, detracat, căruia ei i se opun prin mișcări browniene adesea decis protestatare. Sunt mai activi și mai radicali decât promoția anterioară, mai hotărâți să lupte sub efigia unei gherile în care nu au nimic de câștigat, ci totul de pierdut. Noi trăiam încă iluzia capitalismului care promite bunăstare. Am fost amăgiți, ei sunt deja edificați: totul e o luptă în care cel mai tare câștigă. Așa-zisul determinism de tip biologic face încă ravagii la noi. Scriitoarele din aceste promoții post '90, douămiiștii și cei care au debutat după 2010 (dacă ne ținem de termenul promoție care include apariția unor scriitori o dată la 10 ani, așa cum l-a propus Ulici), sunt la fel de contorsionate, dezabuzate, invadate de tristețe, adepte ale unui limbaj dur, adesea brutal, active în câmpul feminist și în mișcările de tip gender. România recuperează o generație pierdută astfel (de 33 de ani) prin ele, chiar dacă Magda Cârneci a scris FEM. La noi totul vine cu întârziere, cum a fost și cazul postmodernismului. Aici îmi vin în minte Elena Vlădăreanu sau Ruxandra Novac, dar pot fi și altele, iar dintre nouăzeciste, prin furor al limbajului și dezinhibare, o pot numi pe Rodica Draghincescu, despre care nu am scris în cartea mea. I-am pierdut urma, poeta a stat ani de zile în Franța și Germania, am înțeles că acum a revenit. Oricum, nu le știu pe toate, deși le urmăresc nițeluș aparițiile, polemicile în special. Dacă voi avea timp și stare să lucrez la o ediție a doua a **Manualului**, vor intra câteva poete la care țin. Nu sunt un feminist, cum e la modă azi, nu țin nici cu masculii din literatura noastră, nu-mi plac găștile, ci confreriile. Mă simt camarad cu poeți din mai multe promoții. Mă interesează valoarea în sine a poeziei, capacitatea cuiva de a fi independent, nu ideologicul „drapându-și nula", nici revanșa școlii resentimentului. Emily Dickinson sau Silvia Plath sunt valoroase și azi, fără manifestele generației anti-establishment. Eu însumi sunt anti-establishment de când mă știu, însă nu-mi plac manifestele comune, cred în vocația singularității. Singur, dar cu voi. Chiar îmi plac câteva poete tinere, dar favorita mea e Ileana Mălăncioiu: o poetă pentru toate anotimpurile, insurecționale sau nu. Și Angela Marinescu, desigur.

M.B.: *Studiul tău critic ar trebui să fie dezbătut în revistele literare, sub ambele aspecte: cel al conținutului și cel al stilului întru totul atipic, constând în verva lexicală, în efervescența ideatică, în frecventele și ingenioasele conexiuni culturale și în libertatea punctelor de vedere etc. Ai astfel de (firești) așteptări?*

N.C.: Ca orice ins care scrie o carte, da. Însă, nu-mi fac iluzii. E posibil ca poeții care scriu critică literară să fie mai receptivi. Am convenit că noua noastră critică specializată e mai atentă la studii, monografii care implică mutațiile survenite în câmpul cercetării academice, dezbateri care implică inclusiv ideologii și curente globaliste. Nu-i condamn, eu sunt doar un provincial cosmopolit care se ocupă de poezia românească și de posibilele ei legături rizomatice. Așa zicând, sunt un decadent printre post-umani. Unde ei văd beton și biți, eu văd copaci și rădăcini care-și vorbesc subteran. Sunt omul lui Odobescu – degeaba știi carte, dacă nu te lași furat de vânatul care te momește și nu-ți fluieri câinele jucăuș. Aș dori însă să atrag atenția asupra faptului că am privilegiat în această carte nu doar profilurile poetice a 70 de poeți români, ci și grupări literare cum sunt ale nemților de la „Aktionsgruppe Banat", cu racorduri în poezia românească, chiar dacă acestea par firave și nu-i vizează decât pe Mircea Dinescu, Mariana Marin sau Petru Ilieșu. Am privit, adică, și acest context al unor posibile confluențe sau influențe, chiar dacă nu de tot concludente. Am scris și despre poezia lui Franz Hodjak, a cărui antologie mi-a căzut în mână, dar nu și despre poezia lui Rolf Bossert. Aș vrea s-o fac în viitor, la o eventuală ediție adăugită a cărții, la fel cum ar trebui să scriu despre Daniel Turcea sau Cristian Popescu. Mă gândesc că aș putea scrie inclusiv despre poezia maghiară de la noi, e absolut meritorie, așa cum o știu din traducerile lui Francisko Kocsis. Ai remarcat, poate, am receptat, nu chiar integral, poezia româno-americanului Andrei Codrescu, cu volum de debut scris în limba română, publicat după 40 de ani, sau cu antologie tradusă după 1995 la noi. Nu l-am uitat nici pe Andrei Zanca, poet de limbă română care trăiește de decenii în Germania.

M.B.: *„Cinegeticul" titlu al acestei cărți conține, în sâmburele său, un anumit tâlc?*

N.C.: Am apucat să explic anterior. Însă nuanțez: mi-ar fi plăcut să prind epoca marilor scriitori care încalecă pe două secole: XIX și XX. Aș fi vrut să-i văd pe Caragiale, sosit la Craiova să asiste la repetițiile pieselor sale, pe Odobescu, savant, cult și ironic, să-l citesc atunci pe Pompiliu Eliade, care a susținut la Sorbona un doctorat în care analiza „Influența franceză asupra spiritului public în România", carte retipărită la noi abia în 1982, să îl citesc pe Basil Munteanu care încerca să ne racordeze la spiritul literaturii europene a epocii (studiul său din 1938, „Panorama literaturii române contemporane", este de reținut și azi), să trec pe la cenaclul lui E. Lovinescu, să-i ascult teoriile despre „Istoria civilizației române moderne", să discut în contradictoriu cu Eugen Ionescu, omul din Slatina...

MB: *De ce „în contradictoriu" și tocmai cu Eugen Ionescu?*

NC: Nu fiindcă era din Slatina, iar eu sunt dinspre Caracal – nu de asta. Poate că Oltul ne despărțea, dar o anumită impulsivitate datorată unei candori înnăscute și dorinței de autenticitate ne-ar fi apropiat. Ca și lui, cred că nu-mi plac falsurile, prefăcătoria lumii așa zis bune, măștile cu care joacă unii și pe patru... Dar forcingul lui critic din tinerețe, când le recomanda criticilor români să fie... francezi sau nemți, îmi place și azi. Libertatea lui, chiar o anumită clovnerie jucată, încercarea de a depăși provincialismul românesc, coteriile simandicoase, morga saloanelor așa-zis oficiale. Evident, aș fi polemizat cu el nu doar de dragul discuției. Poate că am fi găsit niște puncte comune pentru o dezbatere vie. Poate chiar la un pahar de vin, cum îi plăcea să bea. Știi, Slatina este vestită pentru bragă, dar el nu a stat prea mult acolo. Iar mai încoace, cum am spus autoironic-serios într-un poem, aș fi vrut să mă întâlnesc cu Susan Sontag, să-i citesc eseurile sclipitoare, să-mi citească poemele și să le critice, să bem o cafea în Tribeca. Îmi plac femeile deștepte și enigmatice, mă mobilizează să gândesc. Am o nostalgie după ce ar fi putut să fie și n-a fost. Am fost în câteva rezidențe occidentale și, dincolo de bucuria de a fi fost primit acolo, am înțeles ce înseamnă sărăcia aparițiilor editoriale ale scriitorilor români într-un Occident unde literaturile lumii dau concerte la care noi suntem ruda săracă de la marginea Imperiului. Tolerați.

M.B.: *Spre ce modele s-au îndreptat, în lungul vremii, opțiunile lui Nicolae Coande în materie de interpretare a operelor literare ?*

N.C.: După vârsta de 20 de ani, am citit cronicarii de care am pomenit într-un pasaj anterior din răspunsurile mele. Aceștia, dar și alții, cu acuitatea observației și finețea instrumentarului folosit, au fost cei care m-au introdus în priceperea literaturii care se scria atunci. Erau precum acei agenți de circulație care dirijează un trafic adesea obositor și confuz – dar atât de obiectiv-vizuali pentru pietonul care eram. Cei care îmi plac cel mai mult, însă, pentru finețea interpretării, precum și pentru maniera în care se apropie în actul critic de scriitori, poeți sau prozatori, au fost T. S. Eliot, atât de rafinat și captivant în „Eseurile" sale traduse la noi de Petru Creția, sau Harold Bloom, autorul „Canonului occidental" și al „Anxietății influenței". La ultimul, tesera, clinamen, kenosis, askesis, apophrades – straniile sale trimiteri la tot atâtea moduri de a interpreta o operă de artă prin coduri vechi ebraico-grecești ori mărcile retorice prin care sesiza acel „distinct" din opera analizată, un plonjeu în apele adânci ale unui scriitor astfel comentat și însoțit mi-au conturat, ei bine, acest gust al receptării nu doar prin simpla lectură: acela de a fi nu doar un poet care citește ce scriu alții, ci paranimf al poeților sau scriitorilor pe care i-am citit. A fi scriitor înseamnă a fi nu doar tu însuți, ci a fi tu însuți împreună cu ceilalți.

M.B.: *Care ar fi absențele pe care le consideri, acum, „nelegitime", din exegeza ta lirică, și ce proiecte, în materie de poezie, are excepționalul poet Nicolae Coande?*

N.C. Nu comentez absențele, asta o vor face cei care au chef să observe (și) asta. Toți cei care s-au referit până acum la carte mi-au recomandat câte un poet pe care „n-aș fi avut voie" să-l ratez. Nu e deloc așa. Eu m-am întrebuințat serios să scriu despre 70 de poeți, un roman al poeziei românești, așa cum l-am scris în timp ce scriam poezia mea. Asta trebuie reținut: am scris în timp ce-i citeam pe ei și îmi scriam propria poezie. Am fost împreună. Dacă lipsesc unii poeți importanți sau vizibili asta se datorează carenței de timp și puterilor mele limitate. Dar ce se vede, arată bine – nu mă sfiesc s-o spun. O să-mi apară în primăvară o carte, la Casa de editură Max Blecher: „Nu sunt eu bestia". Ce vrei să spun mai mult? Oricum, poetul nu e crezut pe cuvânt...

Unde ei văd beton și biți, eu văd copaci și rădăcini care-și vorbesc subteran. Sunt omul lui Odobescu – degeaba știi carte, dacă nu te lași furat de vânatul care te momește și nu-ți fluieri câinele jucăuș.

interviu

În numele poemului

Magda Grigore

(mântuiri)

Lui Dumitru
M. Ion,
in memoriam

poetul a ieșit din timp
pierdut în lume
sau în vis,
într-o singurătate de proscris
ca-n lungi plimbări
pe străzi rotite.

eu i-am zărit în ochi mirarea
și lumea oglindită
ca un joc –
inexplicabilă,
doar un noroc,
mărturisit în fluvii de cuvinte.

destinul lui sortit e să rămână
ca fulgerul prin arșițe și ger,
ca o himeră a celor care pier
învinși
de spaimele din labirinturi.

poetul a ieșit din timp.
călătorește singur
prin abisuri –
poemele au rămas
să nască paradisuri
unde metafora
se-adună în mântuiri...

Vasile Ernu

Cehov – cel mai inteligent scriitor rus. Anton Pavlovici - cel mai bun antidepresiv

Cehov este cel mai antidepresiv dintre scriitorii ruși care sunt maeștrii tristeții sumbre. Poate înlocui mulți medici terapeuți. E de leac: leac pentru suflet și minte.

De ce este un antidepresiv perfect? Pentru că el, cum observă Dimitri Bâkov, ne arată că toți suntem în aceeași situație și că altă cale nu avem decât să ne continuăm viața: și tu, și eu, și el.

E ziua lui – câteva notițe din Istoria literaturii ruse pentru copii.

Anton Pavlovici Cehov intră în poveste fără a bate la ușă. Parcă zicea Nabokov asta. Povestea începe: "Se răspândise zvonul că pe chei a apărut un personaj nou: o doamnă cu un cățel." Așa se intră în poveste.

"După părerea mea, atunci când scrii o poveste, ar trebui să tăiați începutul și sfârșitul ei. Aici noi, scriitorii de ficțiune, mințim cel mai mult" – notează Anton Pavlovici.

Cehov ura "adjectivele de oranjerie" și „epitete lipicios-mentolate" ne spune Nabokov în *Lecțiile de literatură rusă*.

Lui Cehov îi plăcea o tehnică sigură dar greu de realizat: elibera textul de tot ce este inutil. De unde și simplitatea laconică dezarmantă. Nimic inutil – niciun cuvânt de prisos. Dar fără a renunța la poveste. Pe ea se sprijină el mereu. O poveste scurtă, intensă, exactă și inteligentă. Cehov are cea mai exactă limbă rusă dintre povestitori – ca o partitură muzicală.

Piesele lui Cehov sunt comedii chiar dacă toată lumea arată că acolo se află originea teatrului absurd. Eroii pieselor una gândesc, alta spun și cu totul alta fac. Însă comedia lui Cehov este atât de inteligentă că îți vine să plângi, nu să râzi.

Din toată literatura pe care am citit-o eu, recunosc că nu am întâlnit un scriitor mai inteligent. Cehov este cu siguranță cel mai inteligent și subtil scriitor rus. Nu vorbesc de inteligența lui umană – cât de citit și informat era – ci anume de inteligența de a-și construi povestea, textul, narațiunea.

Niciodată în Est umorul nu a atins cote inteligente atât de înalte în scriitură: e ca umorul în muzica clasică. Există și e greu de realizat.

Poate de aceea Cehov nu are nevoie să scrie romane pentru a povesti ceva esențial: el poate face asta în câteva pagini. E suficient.

Prin comparație cu Tolstoi sau Dostoievski, Cehov e puțin. Dar acest "Cehov puțin " umple tot și are puterea celor doi împreună. Asta e puterea și fascinația povestirilor lui: scurte, exacte, inteligente și intense.

Puterea scrisului lui Cehov însă nu este stilul neapărat: sunt mulți scriitori ruși care scriu aproape perfect. Puterea scrisului lui stă în exactitatea și franchețea de a spune lucrurilor pe nume. Fără a menaja pe nimeni: nici pe el, nici pe cel de lângă el, nici pe Dumnezeu. Franc, exact, direct dar fără ură și dispreț – ci cu doza de umor inteligent care e la limita tragediei umane.

Ador poetica lui Cehov care spune simplu și radical: dacă ești atât de deștept, atunci de ce ești atât de ticălos? Nu poți fi rău și inteligent: bunătatea e apanajul oamenilor inteligenți, răutatea a oamenilor proști. Problema nu e în optimism și pesimism ci în faptul că peste 99% nu au minte spune el undeva în ceva povestire.

Cehov nu are eroi pozitivi sau negativi. Cehov nu are nici măcar eroi morali. Morala este o invenție a oamenilor plictisiți care nu știu să trăiască. Cehov are însă destui eroi ticăloși, mici, meschini, mărunți.

Ceea ce Nabokov va teoretiza prin poșlosti - acel Kitsch estetic și moral - este de fapt ceva profund cehovian. Este total Cehov: urâțenia sufletească.

Cehov iubește spațiul: agorofilia – dragostea pentru deschidere care e mai mult decât dragostea pentru spațiul deschis.

Între om și Dumnezeu se află stepa – se află un câmp imens.

Este deschiderea spre celălalt – rară puterea de observație a celuilalt precum la Cehov. Uneori te sperie până unde vede. Și pentru a povesti abisul nu are nevoie de toporul lui Dostoievski sau predicile lui Tolstoi.

Lui Cehov îi lipsesc aproape în totalitate textele specifice scriitorilor ruși pline de patos religios și patriotic. Patria și Dumnezeu lipsesc cu desăvârșire. Dar e o lipsă care le face prezența lor din plin dar cu totul altcumva. Această lipsă, sau prezență absentă, face ca ele să te sensibilizeze profund. De Rusia și Dumnezeul lui Cehov nu te temi, nu te înspăimânți, ele nu te supun – sunt precum un surâs de copil care aleargă cu picioarele goale prin iarbă, în razele soarele de după amiază, în văzul mamei care stă la umbră privindu-l și ascultând freamătul mesteacănului.

Cum spune folclorul literar rusesc: toți sunt fascinați de măreția lui Tolstoi, toți se minunează de mintea diabolică a lui Dostoievski – însă toți dorim să fim doar precum Cehov. Despre el se spune că e dintre puținii a cărui viață a coincis întru totul cu ceea ce scria și gândea. Omul care nu a greșit niciodată. Iar asta e o calitate foarte mare pentru un scriitor, pentru un om. Dar folclorul ascunde păcatele - pe care cu siguranță le are și el.

Acum mulți ani i-am vizitat casa din Gurzuf, Crimeea. Arăta precum textele lui: nimic de prisos.

Cehov urăște profund tot ce are raison d'etre: rațiunea de a fi al utilitarului - tot ce e util și cauzal. El e atent la tot ce e fragil, slab, trist, neputincios. Dar toate acestea descrise cu subtilități deloc agresive ci teribil de sensibile: ca pâlpâitul unei flăcări de lumânare.

Dintre scriitorii ruși clasici, Cehov este de departe cel mai modern și universal. Dovadă și influența lui mai amplă chiar decât a celor doi corifei: Tolstoi și Dostoievski. Cu mijloace puține, mici, a dus bătălii și victorii imense.

Cehov este cel mai antidepresiv dintre scriitorii ruși care sunt maeștrii tristeții sumbre. Poate înlocui mulți medici terapeuți. E de leac: leac pentru suflet și minte.

De ce este un antidepresiv perfect? Pentru că el, cum observă Dimitri Bâkov, ne arată că toți suntem în aceeași situație și că altă cale nu avem decât să ne continuăm viața: și tu, și eu, și el. Nu există altă strategie de viață. O povestește lucid, convingător, luminos, inteligent și cu ironia luării în derâdere fără a te jigni.

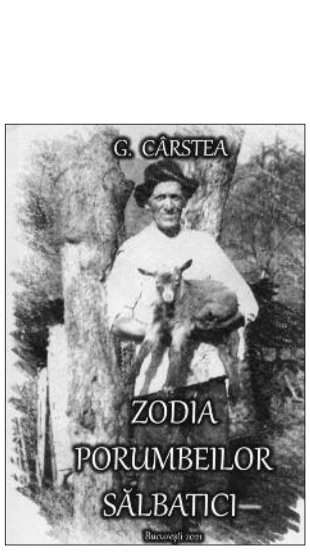
A citi Cehov înseamnă a merge din Infern spre Paradis prin Purgatoriu: Cehov e zona de Purgatoriu – locul de curățire, de purificare, de eliberare.

Cehov te mângâie, te ironizează, te încurajează: toți trăim aceeași tragedie, nu avem de ales decât să mergem mai departe. Nu dispera, mica ta tragedie e comică, nu e excepțională, ci banală.

Și mai este un element important pe această linie de interpretare – nu doar Dumnezeu s-a consumat, ci și omul s-a consumat. Nu te da ce nu ești - ești deja consumat. Dar din această rutină fără sens trebuie să încercăm să ieșim – suntem damnați la asta. Lumea nu poare fi redusă la Salonul nr.6 – ci la enorm de multe posibilități. Asta dă speranță.

Pentru cei în depresie are un sfat: să fim optimiști, răul și greul abia urmează - e păcat se te deprimi prematur.

Cum se termină Doamna cu cățelul? "Și li se părea că nu mai e mult până vor găsi o ieșire, și atunci vor începe o viață nouă, minunată. Și amândoi își dădeau limpede seama să se află abia la începutul drumului. Un drum atât de lung și de greu. "

Semnal

George Cârstea – *Zodia porumbeilor sălbatici*

George Cârstea, străvechiul meu prieten și sporadic colaborator al revistei noastre, a dat la iveală primul său roman. În preajma vârstei de 70 de ani. Micul și densul său roman are acest motto: „Am scris aceste întâmplări pentru că la bătrânețe trupul și sufletul nu mai pot duce aceste poveri. Această scurtă și simplă poveste nu trebuie să placă și oamenilor, deoarece ea e scrisă pentru cai.". Ironia poetică a autorului poate semăna cu o abdicare, cu o ieșire din realitate, amintitoare de „omul sfârșit" al lui Giovanni Papini, ori de „spovedania unui învins" a lui Panait Istrati. E drept, prietenul nostru a trăit intens și chiar periculos, a făcut multe munci, pentru lectură și arte și-a sacrificat nopți și zile, a ars, cum se spune, la ambele capete. Cu toate astea, pretențiile trupului, vechi animal de povară, asupra spiritului nu sunt chiar extreme – în nopțile bătrânului, din ce în ce mai lungi, ești vizitat de întrebări, de ceea ce marele om de cultură Ernest Bernea numea: „Cineva a bătut la ușă. O fi om, o fi un cântec, ori poate o întrebare? Dacă e om, e cel care a părăsit ogorul și caută veșnicia." Cartea ne prezintă viața unei femei de la țară, începând cu ultimul război mondial și perioada de instaurare a comunismului în România. Narațiunea este un fel de țesătură în care apar portretele mai multor personaje. Arhaismele, regionalismele și neologismele sunt vehicule bine strunite în economia textului. Stilistic, autorul se înrudește cu mari autori literari, dar are o particularitate ciudată, își păstrează individualitatea, așa cum în gastronomia arabă fiecare bob de orez și-o păstrează în preparatele din orez, așa cum a sesizat Jorge Luis Borges. Regizorul Șerban Marinescu, prietenul nostru din adolescență, a intuit că George Cârstea este un autor special în peisajul literaturii contemporane, așa că pentru a verifica aceasta a trimis cartea, pentru lecturare, unor intelectuali avizați. Ei sunt: Ioan Aurel Pop, președintele Academiei Române, regizorul Dan Pița, scriitorul Bogdan Ficeac și lui Viorel Costea, profesor de teatrologie. Tuspatru au scris cronici de întâmpinare ample și avizate, fără urmă de cumetrie spirituală. „Ghinionul" autorului s-a materializat în propunerea lui Șerban Marinescu de a scrie un scenariu pentru o viitoare ecranizare a lui. Mare consumator de producții de cinematecă, George nu a rezistat ispitei și a purces la punerea în real a unei lumi pentru imagine, mișcare, sunet, lumini și penumbre roditoare. Doamne ajută!

AUREL SIBICEANU

eseu

Cristian Cocea

Cronicile bătrânului sefist

Trei distopii ale secolului XX

De la “Republica” lui Platon până la “Manifestul Partidului Comunist”, omul Occidentului şi-a pus problema bunei guvernări şi a statului ideal, fără să reuşească să-i dea o soluţie definitivă. Nici n-ar putea fi altfel, ţinând cont de diversitatea societăţilor noastre, de complexitatea lumii înconjurătoare, de trecerea timpului. Peste toate, secolul al XX-lea, cu explozia sa ştiinţifică şi tehnologică, a dat conducătorilor posibilitatea să comunice în masă şi să supravegheze individual. Războiul şi pacea s-au transformat în probleme planetare, la fel economia şi cunoaşterea. În faţa acestor schimbări, literatura science fiction a reacţionat în felul ei, propunând un nou termen - “Distopia”. Adică o anti-Utopie.

Literaţii sunt de acord că termenul “Utopie” a fost inventat de Sir Thomas More, umanistul englez care, la 1515, publica o lucrare de filosofie socială, înfăţişând o societate ideală. Dar drumul spre iad e pavat cu bune intenţii. După ce fascismul şi comunismul, promiţând şi ele paradisul, au dus lumea pe marginea prăpastiei, scriitorii au renunţat la iluzii. În lucrări distopice, ei avertizează asupra posibilităţii instalării altor regimuri monstruoase, mijlocite de ştiinţă şi tehnologie. Despre trei distopii celebre ale secolului al XX-lea va fi vorba în cele ce urmează.

“1984” sau controlul prin frică

Prima dintre ele aparţine lui George Orwell (1903-1950), om de stânga, jurnalist şi scriitor britanic. Orwell s-a născut în Bengal, India, acolo unde tatăl său, Richard, servea ca funcţionar în administraţia imperială. Pe numele adevărat Eric Arthur Blair, viitorul scriitor va fi educat în Anglia, la prestigiosul colegiu Eton, pe care-l va absolvi în 1921. După un scurt stagiu în poliţia imperială, Orwell va încerca mai multe slujbe, stabilindu-se pînă la urmă la jurnalism. Din 1936, va deveni corespondent de război în Spania, divizată de luptele fratricide. Aici, Orwell va lupta cu arma în mână de partea republicanilor, în Divizia “Lenin”, formată din voluntari internaţionali. Va fi rănit, va cunoaşte persecuţia comuniştilor spanioli loiali Moscovei şi abia va reuşi să scape cu viaţă, după ce Partidul Muncitorilor, formaţiunea politică la care aderase, va fi scos în afara legii ca “facţiune troţkistă”. În urma acestei experienţe, va scrie volumul “Omagiu Cataloniei”, apărut în 1938.

Revenit în Anglia, Orwell va lucra pentru BBC, comentând evenimentele Celui De-al Doilea Război Mondial, într-un serial radiofonic pentru ascultătorii din India. Din 1943, va funcţiona ca director editorial la “Tribune”, ziar socialist, şi va urmări cu îngrijorare crescândă evenimentele din Rusia lui Stalin, pe care o va critica în “Ferma Animalelor”(1945). Cartea, apărută cu mari greutăţi, se va dovedi o satiră necruţătoare a Revoluţiei bolşevice şi-l va transforma instantaneu pe autor într-un paria ale mediilor politice - atât de stânga cât şi de dreapta. Bolnav, sărac, urmărit de MI5 şi persecutat de partidul laburist, aflat la putere, Orwell va muri de tuberculoză, la 46 de ani. Nu înainte de a publica un ultim roman, intitulat “1984”, o înfricoşătoare privire asupra unui viitor distopic, în care comunismul se va instala şi în Vest.

Acţiunea cărţii este plasată într-o Anglie cenuşie şi ruinată, după un război nuclear între Est şi Vest, o Anglie în care a izbucnit o revoluţie bolşevică, ce a instaurat un regim totalitar. Lumea întreagă a renunţat la democraţie, împărţindu-se în trei blocuri în conflict permanent - Oceania (America plus Marea Britanie), Eurasia (URSS plus Europa) şi Estasia (China plus Japonia). Alianţele se schimbă dar războiul este veşnic. Societatea britanică are două clase - membrii de partid şi prolii. Din rândul primilor sunt recrutaţi nomenklaturiştii Cercului Interior, în frunte cu Fratele cel Mare, un conducător etern, omniprezent, obiectul unui deşănţat cult al personalităţii.

Membrii de partid sunt supravegheaţi permanent de Poliţia Gândirii, vorbesc un limbaj nou, menit să le modifice gândirea, mănâncă la cantină şi participă periodic la Cele Două Minute de Ură, ritual violent de mortificare. Eroul principal, Winston Smith, funcţionar la Ministerul Adevărului, are ca sarcină să modifice articole vechi din “Times”, ştergând numele nomenklaturiştilor căzuţi în dizgraţie sau decupându-i din fotografii, pentru a modifica istoria. Mărunta sa revoltă, concretizată prin ţinerea unui jurnal în care mărturiseşte că vrea căderea regimului, îl va aduce inevitabil în beciurile Ministerului Iubirii, unde va fi reeducat, prin tortură, ca să-l iubească sincer pe Big Brother.

Interzis în lagărul socialist până la căderea comunismului, romanul “1984” se dovedeşte valoros şi astăzi, prin analiza pe care o face tehnicilor de propagandă şi supraveghere, prin descrierea anatomiei Nouvorbei, limbajul politic, cât şi prin realismul cu care vorbeşte despre sfărâmarea personalităţii umane. Din fericire, sistemul mondial imaginat de Orwell, în care războiul era principalul mijloc de a consuma producţia fără ridicarea nivelului de trai, nu s-a dovedit fiabil. Totuşi, cine vrea să înţeleagă propaganda de astăzi, discursul corect politic şi manipularea prin ură, să citească “1984”!

“Minunata lume nouă” sau controlul prin plăcere

Cea de-a doua distopie aparţine tot unui britanic, Aldous Huxley (1894-1963). Scriitor, eseist, activist pentru dezvoltarea potenţialului uman, Huxley a făcut parte dintr-o faimoasă familie de oameni de ştiinţă, adepţi ai evoluţionismului. A absolvit cursuri de literatură engleză la Oxford şi, în ciuda sănătăţii precare, s-a dovedit un autor prodigios, publicând de-a lungul vieţii peste patruzeci de volume, romane, poezie, meditaţie filosofică. Raţionalist şi ateu în tinereţe, a evoluat apoi către poziţii spiritualiste, sub influenţa învăţăturilor hinduse, experimentând chiar cu substanţe psihotrope, ale căror efecte le-a descris în volumul “Porţile percepţiei”, una din cărţile importante ale mişcării hippie (trupa “The Doors” luându-şi numele de aici).

În 1932, vrând să dea o replică utopiilor lui H.G. Wells, a publicat “Minunata lume nouă”, o distopie soft, inspirată de societatea de consum şi de tehnologia benzii de montaj, patentată de Henry Ford. Cartea înfăţişează o lume a viitorului relativ îndepărtat, în care stabilitatea, bunăstarea şi pacea sunt garantate prin tehnologie. Dar cu ce preţ? Familia şi concepţia naturală au dispărut. Reproducerea se face în eprubetă, prin clonare şi programare, urmărindu-se obţinerea de indivizi identici, care să se încadreze în cinci caste, de la Alfa la Epsilon, fiecare cu însuşiri şi atribuţii specifice. Programarea pre-natală este continuată post-natal, prin hipnopedie. Astfel, fiecare îşi ocupă un loc determinat, ca o rotiţă perfectă într-un mecanism, fără lacrimi, chiar cu bucurie, şi duce o viaţă pe măsura funcţiei sale sociale. Desigur, pot să mai apară momente de tristeţe, dar cu o medicaţie adecvată, totul va reveni la normal.

Într-un astfel de furnicar optimizat, nu există acumulare de averi, nici drame sentimentale. Copiii sunt produşi de stat, grijile familiale au dispărut. Medicina asigură o viaţă sănătoasă. Bunurile nu lipsesc, se distribuie după necesităţi. Nici un Epsilon nu poate să-l invidieze pe un Alfa, revoluţiile sunt imposibile. Sexul este un comportament încurajat social, asociat cu plăcutul drog “soma”, distribuit gratuit de stat. În lipsa lui, poate că ar apărea dezgustul şi abstinenţa, dar coeziunea şi stabilitatea socială ar avea de suferit. Nu castitate ci vicii plăcute! Castitatea înseamnă patimă şi neurastenie. Mai bine filme senzoriale şi orgii de mirosuri, plus o pastilă care te ajută să dormi bine. Iar dacă arta ne face furioşi, speriaţi sau nefericiţi, la naiba cu ea! Despiritualizarea e un preţ mic pentru deplina stabilitate socială. Ceea ce se va afirma cu subiect şi predicat în confruntarea dintre ultimul Sălbatic cititor de Shakespeare şi Controlorul Lumii Vestice.

Peste 25 de ani, Aldous Huxley va reveni asupra acestei problematici într-un volum de eseuri, observând că societatea vestică postbelică se îndreaptă, rapid, către o dictatură a plăcerii şi a comportamentelor de consum induse. Omul e dispus prea uşor să dea libertatea pe confort, dragostea pe sex şi literatura pe telenovele. Regimurile democratice sunt instabile, dacă populaţia începe să sufere privaţiuni sau, dimpotrivă, cade în capcana consumului de masă. Cu tristeţe, Huxley avertizează că obedienţa poate fi făcută acceptabilă prin doze regulate de “fericire chimică”. Obedienţa şi chiar moartea. Suferind de un cancer la laringe, scriitorul se va sinucide în 1963, cu o supradoză de LSD.

“Fahrenheit 451” sau controlul prin imbecilizare mass media

A treia distopie vine din Statele Unite ale Americii şi aparţine lui Ray Bradbury, poate cel mai liric autor de science fiction. “Scriitura mea este umanistă, nu mecanicistă”, obişnuia el să spună. Nici n-ar fi putut scrie altfel. Născut în 1920, într-un orăşel din Illinois, statul american în care ruralul şi urbanul se echilibrează cel mai armonios, Bradbury a crescut într-o familie numeroasă şi iubitoare, în care poveştile, distracţiile de bâlci şi excursiile în natură erau la mare cinste. Adolescenţa şi-a trăit-o la Los Angeles, fascinat de literatură şi de filme. În timpul marii crize, a început să scrie povestiri pe hârtie de ambalaj pentru ca, la 22 de ani, să devină scriitor full time, publicând povestiri în revistele vremii. Maeştrii săi au fost Jules Verne şi H.G. Wells, dar şi E.A. Poe, E.R. Burrougs, Robert Heinlein sau Arthur C. Clarke. A scris 27 de romane şi peste 300 de povestiri, cele mai cunoscute fiind grupate în volumele “Omul ilustrat” şi “Cronicile marţiene”. Scrierile sale au inspirat numeroase scenarii de film şi piese de teatru, precum şi adaptări radiofonice. A primit numeroase distincţii pentru dezvoltarea industriei filmului, un asteroid îi poartă numele iar un crater lunar a fost botezat “Dandelion”, în amintirea romanului “Dandelion Wine”. S-a stins din viaţă în 2012, la 91 de ani.

În 1953, Bradbury publica romanul “Fahrenheit 451”, o viziune înfricoşătoare a unei viitoare Americi conformiste, dominată de mass media, în care echipe de pompieri aveau dreptul şi obligaţia să ardă puţinele cărţi rămase. De ce? Pentru că tot ce trebuia să ştii se spunea la televizor. Pentru că literatura tulbură şi te face nefericit. Pentru că intelectualul este un tip nesuferit, elitist, care ne complexează. Cum s-a ajuns aici? O explică un pompier: "Odinioară, cărţile interesau câţiva oameni, risipiţi ici, colo. Le dădea mâna să fie altfel decât ceilalţi. Lumea era încăpătoare. Dar după aceea lumea s-a umplut de ochi, de coate, de guri. Populaţia a crescut de două ori, de trei ori, de patru ori. Filmele şi radioul, revistele şi cărţile au devenit toate o apă şi-un pământ, un fel de pap făcut după aceeaşi reţetă, eşti atent? (...) Clasicii erau înghesuiţi în emisiuni radiofonice de câte cincisprezece minute, apoi comprimaţi şi mai mult, cât să umple o rubrică literară de două minute (...) Pricepi? De la grădiniţă la universitate, iar de la universitate înapoi la grădiniţă (...) Durata studiilor din ce în ce mai redusă, disciplina slăbită, filozofia, istoria şi studiul limbilor abandonate, limba engleză şi ortografia ei neglijate treptat, iar în cele din urmă complet ignorate. Viaţa e scurtă. Înainte de toate contează slujba, iar după slujbă distracţiile sunt destule! Ce rost are să înveţi altceva decât să apeşi pe butoane, să tragi de manete şi să fixezi şuruburile în piuliţe? (...)

Teatrele se golesc, rămân doar clovnii, în camere apar ecrane de sticlă (...) Cât mai multe sporturi pentru toată lumea, sporturile îi fac pe oameni mai sociabili, sunt distractive şi nu cer niciun efort de gândire, nu-i aşa? (...) Cât mai multe cărţi cu poze, cât mai multe filme! Şi din ce în ce mai puţină hrană pentru minte. Nerăbdare generală. Şoselele din ce în ce mai ticsite de mulţimi îndreptându-se undeva, undeva, undeva, nicăieri. Refugiaţi ai benzinei (...) Sau să luăm minorităţile din civilizaţia noastră. Cu cât e mai mare populaţia, cu atât mai numeroase sunt şi minorităţile. Trebuie să ai grijă să nu-i calci pe coadă (...) Toate grupurile şi grupuleţele astea trebuie menajate! Scriitori plini de gânduri viclene, puneţi lacăt maşinilor voastre de scris! Şi au făcut-o. Revistele au devenit un soi de budincă de tapioca cu vanilie. Cărţile au ajuns nişte lături, după cum au afirmat criticii snobi. Nu-i de mirare că au încetat să se mai vândă, au zis tot ei. Cititorii, însă, ştiind ce voiau şi urmărind doar plăcerea, au lăsat, totuşi, să supravieţuiască comicsurile. Şi, bineînţeles, revistele pornografice 3D. Ăsta-i adevărul adevărat, Montag. N-a fost un ordin de sus, din partea stăpânirii. La început n-a fost nicio dispoziţie, niciun ordin, nicio cenzură, nu! Mulţumită lui Dumnezeu, tehnologia, producţia în serie şi presiunile minorităţilor au fost de vină”.

“Cancel Culture”, în toată splendoarea ei!

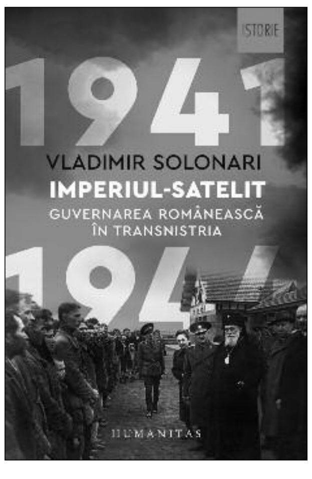
Omul e dispus prea uşor să dea libertatea pe confort, dragostea pe sex şi literatura pe telenovele. Regimurile democratice sunt instabile, dacă populaţia începe să sufere privaţiuni sau, dimpotrivă, cade în capcana consumului de masă. Cu tristeţe, Huxley avertizează că obedienţa poate fi făcută acceptabilă prin doze regulate de “fericire chimică”. Obedienţa şi chiar moartea.

Lucian Sârbu

Istoria unui „imperiu” uitat: România în Transnistria 1941-1944

...spre deosebire de occidentali, românii se caracterizează printr-un simţ acut al absurdului, sintetizat în expresia „lasă, mă, că merge-aşa”. Un neamţ, un austriac sau chiar un italian stau „smirnă” în faţa legii, oricât de absurdă ar fi aceasta. Românii temporizează, negociază sau, dacă legea e absurdă, o încalcă mai mult sau mai puţin instinctiv.

A apărut o foarte interesantă monografie dedicată celei mai mari aventuri militarist-administrative a României din secolul trecut, şi anume ocuparea teritoriului dintre Nistru şi Bugul de Sud din perioada 1941-1944: *Imperiul-satelit. Guvernarea românească în Transnistria* (Humanitas, Bucureşti, 2021). Autorul ei este Vladimir Solonari, un istoric de origine moldoveană care a mai fost publicat în România şi cu *Purificarea naţiunii* (Polirom, Iaşi, 2015), o carte despre politicile de „curăţare etnică” din timpul regimului Antonescu.

Deşi în prezent predă la o universitate din Statele Unite, Solonari se mişcă în mod evident cu naturaleţe în limbile română, rusă şi engleză, ceea ce îi conferă o poziţie privilegiată în rândul istoricilor interesaţi de problematica participării României la Al Doilea Război Mondial. Cât despre guvernarea românească din Transnistria, ea este un episod destul de puţin cunoscut publicului român deoarece, în mod evident şi, din motive lesne de înţeles, ea nu face cinste ţării noastre. De aceea, o carte scrisă de un istoric care poate studia fără probleme documente româneşti şi sovietice e binevenită.

Trebuie spus de la bun început că două dintre cele mai importante aspecte ale prezenţei româneşti în Transnistria în timpul războiului, şi anume masacrul de la Odesa (22 octombrie 1941) şi organizarea lagărului de concentrare de la Bogdanovka, nu sunt discutate în această carte, autorul fiind de părere că „soarta evreilor şi a romilor a fost mult prea complexă” (p. 21) pentru a putea fi dezbătută rapid într-o lucrare dedicată, în principal, politicilor de ocupaţie. Există însă un capitol amplu, la final, în care se vorbeşte despre rezistenţa locală împotriva ocupaţiei.

Puţinele informaţii pe care publicul românesc le are despre ocupaţia din Transnistria tind să aibă la bază în principal mitul „prosperităţii Odesei”, care a rămas întipărit atât în mintea românilor care au avut treabă pe acolo în timpul războiului, cât şi în mintea localnicilor care după război au decis să se refugieze în Occident de teama represaliilor sovieticilor, ducând astfel cu ei acest mit. Într-adevăr, este un fapt recunoscut că sub primarul român Gherman Pântea Odesa a fost destul de bine aprovizionată faţă de alte oraşe prinse în malaxorul războiului, fiind, totodată, şi un centru cultural şi artistic absolut bizar într-un moment în care Europa se scufunda în întuneric. Veleităţile artistice ale Odesei erau întreţinute de ambiţia ocupanţilor români care, teoretic, îşi puseseră în cap la momentul ocupaţiei „să-i civilizeze” pe sălbaticii slavi. Relativ recent, după anul 2000, a fost redescoperit şi un film artistic destul de celebru în epocă, *Odesa în flăcări* (it. *Odessa in Fiamme*, marele premiu al festivalului de la Veneţia din 1942), o coproducţie româno-italiană, o poveste lăcrimoasă şi bombastică despre o cântăreaţă de operă de la Chişinău care se vede despărţită brusc de familia sa ca urmare a ocupaţiei sovietice din vara lui 1940 şi care ajunge să-şi caute copilul tocmai pe la Odesa de unde, fireşte, este eliberată cu tot cu copil de glorioasa şi victorioasa armată română. Filmul, recondiţionat, se poate viziona astăzi pe Youtube şi, ca document istoric şi de propagandă, este chiar interesant.

Din păcate pentru ambiţiile noastre naţionale, cartea lui Solonari transmite imaginea unei administraţii care a fost mai degrabă coruptă, tembelă şi pusă pe căpătuială - atât la nivel de stat, cât şi la nivel individual. Din spusele istoricului moldovean reiese că ambiţiile civilizatoare ale românilor au dispărut destul de repede, ele rămânând strict ca nişte fantezii debile în scăfârlia dictatorului de la Bucureşti, fiind înlocuite pe teren de dorinţa de a exploata la maximum, cu cinism şi prin orice mijloace posibile, resursele materiale ale provinciei. Fără a contesta „miracolul de la Odesa”, precum şi renaşterea mai generală a vieţii culturale a Transnistriei, mai ales a vieţii religioase, istoricul atrage atenţia totuşi că relativa linişte şi prosperitate de care se bucurau intelectualii colaboraţionişti de la Odesa era posibilă doar cu preţul jefuirii grosolane a gospodăriilor din mediul rural şi, la modul general, a resurselor economice din provincia aflată vremelnic sub stăpânirea românească. Bişniţăreala şi mita erau generalizate în rândul funcţionarilor, poliţiştilor, jandarmilor şi militarilor români, aceştia fiind frecvent criticaţi în rapoartele SSI - Serviciul Special de Informaţii, adică „Securitatea” lui Antonescu - că făceau trafic cu mărfuri de tot felul (ciorapi, chibrituri, aţă, gaz, vopsea, tutun, ceai etc.) şi că majoritatea nu aveau ca scop decât îmbogăţirea rapidă. Fenomenul de bişniţă ilicită era atât de grav încât la începutul anului 1943 guvernatorul provinciei, Gh. Alexianu, s-a văzut nevoit să emită un ordin sever prin care îi ameninţa cu lagărul de concentrare pe toţi cei care susţineau comerţul ilicit. Iar în noiembrie 1943, practic cu doar trei luni înainte de pierderea provinciei, însuşi... prefectul unui judeţ transnistrean ajunsese să fie anchetat pentru contrabandă, fiind ameninţat cu Curtea Marţială.

Fireşte, cel care dădea tonul cupidităţii era însuşi Alexianu, care nu se sfia să-i organizeze „Conducătorului” butaforii de cea mai joasă speţă atunci când acesta venea în Transnistria în vizită de lucru. Ca unii care am apucat vremurile în care erau plimbate vacile cu trenul de la o fermă la alta pentru vizitele lui Ceauşescu, am recunoscut imediat un tipar de comportament în mica şi instructiva descriere a vizitei lui Antonescu de la pag. 97-98. Până şi faptul că personalul administrativ trebuia să-i prezinte şefului statului grafice cu comparaţii făcute între „prosperitatea” românească şi fosta „sărăcie” sovietică avea să se regăsească ulterior în tehnicile de propagandă ale telejurnalelor ceauşiste, când o mare parte din timp era ocupată cu comparaţii între „realizările” României socialiste şi „lipsurili” României capitaliste (să recunoaştem că nici cu propagandiştii de azi, din 2022, nu ne e ruşine).

Trebuie spus că spre deosebire de occidentali, românii se caracterizează printr-un simţ acut al absurdului, sintetizat în expresia „lasă, mă, că merge-aşa”. Un neamţ, un austriac sau chiar un italian stau „smirnă” în faţa legii, oricât de absurdă ar fi aceasta. Românii temporizează, negociază sau, dacă legea e absurdă, o încalcă mai mult sau mai puţin instinctiv. Lucrul acesta rezultă şi din capitolele dedicate rezistenţei din Transnistria. Autorul demonstrează că, dacă la începutul ocupaţiei din 1941, populaţia ucraineană îi primise cu căldură pe invadatori, inclusiv membrii de partid fiind dispuşi să colaboreze cu noile autorităţi (în ciuda ordinelor de sabotaj şi sacrificiu de sine primite de la Moscova), foarte rapid simpatia iniţială faţă de români s-a transformat în scârbă şi apoi, către sfârşitul ocupaţiei, când jefuirea ultimelor resurse luase avânt, dar şi armatele sovietice se apropiau cu viteză, în adevărată ură, toată lumea fiind sătulă de „bunăstarea” adusă de imperiul lui Antonescu. Totuşi, în ciuda sentimentelor clare de ostilitate ale populaţiei locale, şi în ciuda participării trupelor româneşti alături de cele germane la numeroase operaţiuni de represalii de o certă brutalitate (incendieri colective, execuţii sumare etc.) se pare că partizanii făceau deosebirea, totuşi, între români şi nemţi (p. 304): pe românii prinşi în acţiune de multe ori doar îi dezarmau şi îi goneau, în timp ce cu nemţii erau nemiloşi. Cu siguranţă atitudinea permisivă a românilor, micile „şpăguţe”, bişniţăreala lucrativă cu localnicii şi atitudinea balcanică de tip „eşti om cu mine, sunt om cu tine” - trăsături inexistente şi incompatibile cu rigurosul caracter german - au contribuit în mod fericit la salvarea multor vieţi din rândul personalului românesc din Transnistria, atunci când războiul a luat o altă cotitură, mai puţin fericită.

Una peste alta, cartea este una extrem de bine documentată şi foarte interesantă nu doar din perspectiva pasionatului de istorie, dar şi din perspectivă antropologică. Aventura militarist-administrativă din perioada 1941-1944 nu îşi are precedent în istoria noastră şi, fireşte, nici nu a mai fost urmată de ceva asemănător, rămânând astfel prinsă ca o muscă într-o bucată de chihlimbar dintre acelea pe care le vedem expuse în muzeele cu curiozităţi şi ciudăţenii.

Despre literatură, politică și alte delicatese

cronici

(urmare din p. 8)

politice pentru care a fost băgat în puşcărie de duşmanii săi.

Mi-e dor de E. Constantinescu, un paranoic din categoria demagogilor împătimiţi de democraţie, adus pe scena candidaturii la preşedinţie de poeta A. Blandiana, şi care a făcut istorie, declarându-se învins de sistem.

Mi-e dor de marinarul securist Băsescu care a avut voinţa politică de a tăia din salarii şi pensii şi s-a priceput să evite un proces real al comunismului, organizând o şedinţă de sindicat de condamnare formală a celei mai criminale ideologii din istorie, graţie căreia s-au adunat pe lângă el sutede aşa-zişi intelectuali ai lui Băsescu, ideologi, critici literari, scriitori înfipţi trainic, pe viaţă, în funcţii şi privilegii. Şi de aceştia mi-e dor. Nu-i mai numesc pe fiecare în parte, ci la grămadă: nişte mincinoşi cărora poporul român le datorează starea în care se află la ora actuală.

Mi-e dor de Dragnea, V. Dăncilă, Firea, Codrin Ştefănescu, Teodorovici, paranoici din categoria visătorilor care cred în propăşirea României prin propriile inginerii politice şi au fost băgaţi cu capul la fund în haznaua istoriei recente de paranoici cu ştaif european, pasionaţi de golf şi inginerii economice ce au vlăguit fibra poporului român, precum Iohannis, Câţu, Rareş Bogdan etc.

Mi-e dor, de asemenea, de elitele culturale care au susţinut elitele politice de mai sus, iar, în răstimpuri, au catadicsit să-şi ceară public scuze, precum N. Manolescu.

De toţi, absolut, cei mai mulţi dintre ei nemenţionaţi aici, mi-e dor, să-i văd şi să-i ascult în conferinţe, discuţii, discursuri, confruntări etc., încă treizeci de ani de-acum încolo!

Clara Marinescu

Monstrul din dulap

- Am unul în dulap. E pe raftul de sus al şifonierului. Când deschid uşile, am grijă să nu-l privesc. Nu-i place să fie privit.

Se uită la mine cu gura căscată. Nu ştie dacă glumesc sau nu. Din păcate, însă, nu glumesc.

- Am făcut în trecut greşeala să-l privesc. Pe mine nu mă învăţase nimeni că nu am voie să o fac.

Îmi apropii mâna stângă de ochii lui, căci e semi-umbră în cameră şi-i arăt lipsa degetului mic.

- Vezi aici? Nu e mai mult de un an de când nu-l mai am. Când m-a muşcat, surprinderea şi durerea au fost atât de mari, că nu ştiam cum să reacţionez. Îmi priveam muşcătura, cu urmele de dinţi de la jumătatea degetului şi nu-mi venea să cred.

Aşa a fost. Aveam monstrul în şifonier de mai bine de un an. Îl descoperisem întâmplător, într-un dulap, în bucătărie. Era iarnă şi eu opream caloriferul noaptea, în bucătărie. Dârdâia de frig printre borcanele de dulceţuri. Când l-am văzut prima oară, era mic şi bucălat. Nu fioros ca acum. Cornițele aveau puf pe ele şi abia mijiseră. Ochii erau rotunzi şi mari, dar migdalaţi, ca la pisici. Atunci când l-am privit prima oară în ochi, nu a reacţionat. Mai târziu am aflat că se înfurie de-i prinzi căutătura. L-am luat în braţe şi l-am dus în şifonier. Printre rufe, la căldură. Nu mânca nimic, niciodată. Câteodată, noaptea, numai noaptea, îmi bocănea în uşă să-i deschid. Mă ruga să-i povestesc ce am visat.

Mă foiesc pe scaun şi-mi scarpin bărbia. Nu m-am mai ras de ceva vreme. Ar trebui să o fac...

- Coşmaruri? mă întreabă şoptit cu graba specifică copiilor de a afla lucruri înfricoşătoare.

Mă uit la el şi ţâţâi.

- Ba vezi că nu! Îi plăcea orice. Nu visam neapărat urât la vremea aceea. Visam că zbor, cel mai adesea. Visam că mă urmăreşte ceva sau cineva şi scăpam, întotdeauna, zburând. În înalt, sus, pe deasupra copacilor. Ah, ce frumos zburam, suspin cu melancolie privind lustra neştearsă de praf.

Se uită şi el în sus şi vrea să mai întrebe ceva, dar nu-l las. Ăsta micu' " dacă se apucă de întrebări, nu le mai termină.

- La scurt timp după ce i-am spus despre visele mele, n-am mai putut să mă înalţ în zboruri. Mă urmărea ceva, mereu mă urmărea în vis. Însă, având zborul la îndemână, „ceva"-ul nu-mi trezea niciun stres. După ce i-am povestit micului vizitator, înălţările onirice au început să devină foarte joase. Puţin deasupra capului unui om. Îmi amintesc că mi-era frică să nu mă prindă de picioare. Şi, oricât încercam să ajung sus, deasupra copacilor, nu mai reuşeam.

Copilul deschide iar gura să mă întrebe, probabil, ceva, dar mă grăbesc să continui.

- Nu peste multă vreme, a crescut. Atât de mult şi brusc, că abia mai încăpea în şifonier. Am golit raftul de sus ca să-i fac loc şi, pentru că crescuse atât, se făcuse mai urât. Nu urât. Hidos. Ochi galbeni, reci, apropiaţi, coarne mari, gura strâmbă, blana ţepoasă şi membrele lungi şi slabe. Evitam să-l privesc şi, când o făceam, mârâia în surdină, ca un câine care aşteaptă doar momentul de atac. Ştii ce făceam atunci?

- Îi cântai? glumeşte şi-i zâmbesc îngăduitor.

- Nu. Nu îi cântam. Îl mângâiam. Pe burtă. Dacă apuci să-l atingi pe burtă, se gudură şi orice mânie îi dispare.

- Dar cum te-a...

-Ssst! îi şoptesc cu ochii la şifonier. Auzi?

Bocăneli scurte şi timide se aud în uşa dulapului. Îi fac semn să tacă şi ne apropiem uşor. Scâââr̦ţ... duşumeaua naibii. Trebuie unsă. Sau acoperită de vreun covor. Mereu m-a dat de gol. După o scurtă pauză, zgomotele se repetă. Îi spun micului curios să se îndepărteze şi trece în spatele meu. Deschid cu precauţie uşa şi-l văd. Întins pe burtă, cu genunchii păroşi la gură şi ochii galbeni aţintiţi lacomi asupra noastră.

Nu-l privesc, dar, fără să vreau, ca întotdeauna, mă înfior.

- Nu-l privi, şoptesc insistent. Îi e foame, îl simt. Mânia-i creşte...

Întind mâna către burta lui, să-l liniştesc. Nepotul mă trage de mânecă. Mă smucesc, trebuie să potolesc bestia. Am un copil de apărat. Mă trage iar, insistent.

- Bunicule! şopteşte. Bunicule!

Nu-l aud, şi mângâi bestia.

Copilul priveşte prin cameră. Pe toţi pereţii, pe rafturi, sunt poze cu mine. Am fost în război, pe front, în linia întâi. Decoraţiile sunt atârnate pe vitrina prăfuită. Îi simt privirea oprită pe noptiera plină cu medicamente şi insistă iar.

- Ce e? mă întrerup nervos, având grijă să mângâi iar monstrul pe burtă.

- Păi, bunicule, eu nu văd niciun monstru. Aia e-o blană de iepure. Uite-i urechile. Şi tare urât miroase...

Ninel Ganea

Modernitatea (...) a exclus categoric cunoaşterea practică, intuitivă, bazată pe tradiţie

La sfârşitul *Istoriei Artei,* Paul Johnson explică prăbuşirea rapidă a artelor în modernitate prin dispariţia sistemului de educaţie bazat pe relaţia dintre maestru şi ucenic. Maeştrii nu mai aveau ucenici iar ucenicii nu mai aveau de la cine să înveţe. Un cerc vicios deloc neîntâmplător dacă viziunea predominantă asupra artistului este aceea a unui geniu înnăscut şi neînţeles a cărui trăsătură principală este originalitatea.

Excedaţi de această idee modernă, uităm că nu a existat niciun un artist semnificativ până în modernitate care să nu se fi format într-un atelier, sub comanda unui maestru. Marile figuri ale Renaşterii sunt exemplele prin excelenţă.

Leonardo da Vinci a intrat de la vârsta de 14 ani în atelierul lui Verocchio, considerat cel mai important pictor şi sculptor al vremii sale, acolo unde s-au format şi alţi pictori remarcabili precum Domenico Ghirlandaio, Perugino sau Botticeli. La rândul lor aceştia au devenit maeştri şi au format ucenici. La 13 ani în atelierul lui Ghirlandaio intra ca ucenic Michelangelo, care ulterior şi-a desăvârşit formaţia de sculptor sub Bertoldo di Giovanni. Rafael a stat sub oblăduirea lui Perugino mai bine de patru ani, ajungând să picteze într-o manieră foarte apropiată de cea a maestrului său, pentru ca mai apoi să formeze şi el viitori pictori, unii dintre ei foarte iluştri, ca Giulio Romano.

Nici măcar personaje foarte dragi modernilor precum Caravaggio nu ies din acest tipar. La 13 ani a intrat ca ucenic la Simone Peterzano, care era un ucenic al lui Tiţian.

Munca în atelierul unui artist, care de cele mai multe ori era un bijutier, începea de jos. Învăţăcelul trebuia să spele pensulele, să pregătească pânzele şi culorile, şi abia mai târziu să treacă la execuţii simple. Era inevitabil şi o şcoală morală, unde îţi învăţai locul în lume.

Paideia orientată după un maestru nu funcţiona doar în arte. Este suficient să ne gândim la triada filosofilor Socrate - Platon - Aristotel pentru a vedea importanţa acestui model de educaţie.

Însă niciunde nu i se vede mai bine relevanţa ca în „ştiinţa ştiinţelor şi arta artelor": rugăciunea. Aproape fără excepţie, marii sfinţi au fost ucenici ai altor mari sfinţi, formând un „lanţ de aur" (Sf. Simeon Noul Teolog) prin care s-a transmis Sfânta Tradiţie. Mănăstirea Optina şi generaţiile succesive de stareţi (de la Leonid şi Macarie până la Nikon şi Sebastian), unii dintre ei canonizaţi, este poate cea mai recentă ilustrare a continuităţii tradiţiei pe durata unui secol. Putem chiar vedea reflexiile puternice ale acestei ultime verigi din lanţul de aur în opera şi viaţa părintelui Serafim Rose.

Relaţia maestru-ucenic, învăţarea din practică şi din imitarea unui model viu, nu funcţionează doar în artele înalte. Este binecunoscută butada „meseria se fură". Ce pierdem adesea din vedere este că educaţia copiilor şi practic întreaga organizare familială nu se făcea altfel. Nu existau, din fericire, nici manuale de parenting, nici volume despre „cum să-ţi organizezi o viaţă fericită". Copiii, de pildă, nu fac ce le spun părinţii să facă, ci fac mai întotdeauna ce fac şi părinţii. Dacă părinţii sunt absenţi (la „job" sau altundeva) copiii vor face atunci exact ce văd la şcoală şi la afterschool. Nu doar atât, dar şi „instrucţia" mamelor şi gospodinelor se făcea prin ucenicia îndelungată pe lângă mame-gospodine.

Relaţia maestru-ucenic, învăţarea din practică şi din imitarea unui model viu, nu funcţionează doar în artele înalte. Este binecunoscută butada „meseria se fură". Ce pierdem adesea din vedere este că educaţia copiilor şi practic întreaga organizare familială nu se făcea altfel.

Din acest punct de vedere, dispariţia artelor frumoase nu e decât un alt simptom, probabil nici măcar cel mai important, al prăbuşirii cvasitotale a civilizaţiei. Filosoful politic Patrick Deneen remarca într-un eseu recent că aproape nimeni nu mai ştie să facă lucruri elementare şi esenţiale până acum o generaţie: să spună cât este ora uitându-se la cer, să construiască, să jupoaie şi să tranşeze carnea, să cultive grădina, să gătească, să vâneze, să facă vin, să cânte la un instrument sau să cânte cântecele populare, să danseze, să ştie poezie, să ştie Scriptura, să coasă, să taie lemne, să caute ciuperci ş.a.m.d. „Bunica mea putea să facă mai toate lucrurile acestea. Şi după mai toate criteriile noastre, contemporanii noştri ar privi-o ca needucată sau ca pe cineva simplu, în pofida multitudinii şi complexităţii lucrurilor pe care ştia să le facă", spune Deneen.

Explicaţia acestui colaps trebuie pusă în primul rând prin dispariţia ucenicilor: nu mai are cine să asculte. Ucenicia pe lângă un maestru presupunea ascultarea, tăierea voii proprii şi lăsarea în mâinile celui mai înţelept sau mai desăvârşit. Într-o vreme în care copilul şi tânărul sunt privilegiaţi deoarece se află pe treapta superioară a progresului şi evoluţiei un astfel de raport nu îşi mai are rostul sau, şi mai rău, se inversează.

La un nivel filosofic, dispariţia relaţiei maestru-ucenic poate fi văzută şi ca o consecinţă probabil neintenţionată a preferinţei moderne pentru „cunoaşterea de tip că", în defavoarea „cunoaşterii de tip cum". Modernitatea, începând cel puţin cu Descartes, a accentuat tipul de cunoaştere formalizabil şi a exclus categoric cunoaşterea practică, intuitivă, bazată pe tradiţie.

În context distincţia poate părea pedantă, însă trebuie ţinut cont că ideile au consecinţe. Iar data următoare când ne vom întreba tipic de ce nu mai ştie nimeni să picteze, să cânte, să spună o rugăciune, să facă o colivă sau să pună murături, răspunsul s-ar putea să aibă legătură cu astfel de distincţii pedante.

Leo Butnaru: Rocada *optimism-speranță* sau viața scriitorului pe timp de pandemie

– După tradiționalele urări și mulțumiri pentru acceptul de a participa la acest interviu-mărturie despre viața scriitorului român din vremea pandemiei, vă rog să ne spuneți cât de diferită a fost aniversarea dvs. din acest an în raport cu alte vremuri, de dinainte sau de după 1989?

– Situația e cam generalizată, se cam știe, se poate presupune. Am fost și am rămas în concentrare, în restrângere, ca în apărare. Mai adevărat și trist fie spus, mai puțini prieteni au găzduit în casa noastră. Unii – împiedicați de restricțiile sanitare, iar un mare prieten, prozatorul, eseistul Ioan Mânăscurtă, chiar răpus, în martie trecut, de blestemata pandemie. Cu alți prieteni sau buni cunoscuți anul acesta nu am mai făcut schimb de mesaje, de urări de sănătate și inspirație, fiind și ei plecați pe căi de neîntoarcere în sicrie cu gemuleț, doar așa mai putând fi văzuți pentru ultima oară. Astfel că, oricât aș încerca să compar ziua de azi cu cele de până la 1989, din păcate raportul mă duce la o altă bornă, la martie 2020...

– Se scrie mai greu sau pur și simplu altfel în pandemie, în raport cu perioada de dinainte sau de după '89?

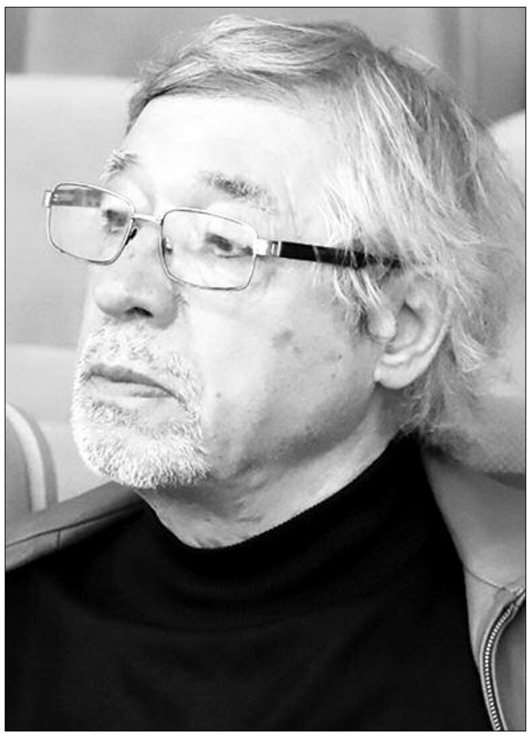
– Până acum doi ani, am scris poeme, proză, jurnal și la Dunăre, și în Carpați, și în Grecia sau Franța, Turcia sau Rusia etc., iar de atunci încoace deja scrisul ca întrupare în destin (dacă nu spun cuvinte mari...) mi se întâmplă exclusiv pe strada Alecu Russo din Chișinău. E drept, motricitatea altfel a timpurilor noastre le-a permis totuși să călătorească (ce bine că nu e și o carantină bibliografică!) cărților mele, unele dintre ele fiind publicate în Germania, Polonia, Serbia, Rusia, Israel, sau, ca de obicei, și acasă, la Chișinău, Iași, București, Cluj. Dau atât de multe adrese editoriale, fiind vorba și de volume traduse – Marina Țvetaeva, Federico García Lorca, Aleksei Krucionîh, Alejandra Pizarnik, antologia „Internaționalizarea stepelor", ce include mostre din creația a circa 50 de autori de origine semită din avangarda rusă (Premiul US din Moldova). Apoi cele două volume de „Miniatura poetică rusă" (850 de autori), nominalizat la Premiul USR. Am fost întrebat, dacă aș putea fi prezent la Constanța, unde avea să se țină ceremonia, însă la acel moment încă nu eram vaccinat și... Cine știe, dacă mă aflam de față, poate că premiul venea spre mine, odată ce regula e că el se înmânează doar nominalizatului prezent... (Adică, nu e voie să chiulești de la premiere!)

– În cazul dvs., de unde simțiți că a venit salvarea spirituală: mai mult din lecturi, prin actul de a scrie sau în alt mod?

– Hai să glumim puțin: salvarea o fi venind din respectarea interdicțiilor pandemice, cu mască, izolare. Însă cu izolarea nu am prea făcut totdeauna casă bună, în locul ei sporindu-mi precauția în obligatoriile plimbări zilnice de câțiva kilometri, la frecventarea magazinelor, pieței. Da, și farmaciilor... Am scris mai multe eseuri, inclusiv despre... Covid. Ba chiar și un poem „Lenin și Covid-19". Am publicat în ritmul meu obișnuit în cele mai bune reviste din dreapta și din stânga Prutului, dar și din Moscova, în unele din care, ani la rând, țin rubrici. Și, să vedeți, pornind de la o rubrică (*Din poezia lumii*), la revista „Argeș", prietenii și colegii piteșteni mi-au propus să edităm o antologie. Excelentă ideea și, cred, pe potriva ei s-a întrupat volumul cu 80 de autori importanți, pe care i-am tradus și publicat începând cu 2008. În octombrie anul trecut, la Pitești a avut loc și lansarea respectivei antologii, „Clavecine și vecinătăți", în cadrul marcării a 20 de ani de la apariția seriei noi a revistei „Argeș".

– Ați avut sau ați participat la o lansare online? Ce se câștigă și ce se pierde în raport cu o lansare să-i spunem tradițională, față în față, de la o librărie?

– Așadar, la Pitești am avut o lansare în toată legea, în spațiul public, în marea sală a filarmonicii, care a permis... respectarea distanței, socio(...)-culturale, bibliografice. Mai puțin, în momentele în care subsemnatul era solicitat să acorde autografe. Dar s-a terminat cu bine. Iar o lansare online am ținut-o la Chișinău, cu elevi din clasele primare, care aveau toți până

la unul în față, la ecranele de care ne vedeam unii pe ceilalți, volumul meu „Călătorie în țara piticilor", apărut la editura „Junimea" din Iași. Tot o carte pentru copii, „Ceasornicul din măr", dar nu numai ea, ne-a întrunit online la o întâlnire cu elevii colegiului „George Coșbuc" din Cluj, intermediată de Biblioteca Județeană, ajunsă la 100 de ani activitate. O lansare, un dialog la 560 de kilometri distanță, însă pe care internetul „o anulează/anihilează". Cam la aceeași depărtare am dialogat în cadrul unui recital organizat de Simona Popescu la Muzeul Literaturii Române din București. Distanța s-a dublat în cazul dialogului/recitalului poetic cu unii colegi din Moscova, de la portalul „LiTERRAtura", la care am vorbit și de o nouă carte a mea de traduceri în rusește, care, de fapt, fusese... prima gata de apariție, în 1993, însă trecută în planul așteptării de criza financiară din acele vremuri; volumul „Первый период" („Prima perioadă"), cu mai mulți traducători, unii dintre care, însă, între timp, au plecat spre *terra promesa*, alții în Rusia, iar prietenul Kiril Kovalgi din Moscova – la Domnul...

– În opinia dvs., târgurile de carte se pot reinventa și rezista economic în format online?

– De inventat se va inventa ceva, însă cartea, ca și omul, cititorul, nu mai e în largul său, în libertatea circulației. E paralizată, întârziată, uneori de-a dreptul imobilizată. Suspectată și ea că ar fi răspânditoare de Covid. Chiar acum când răspund, un coleg din Israel îmi spune că în țara sa poșta nu merge. De fapt, când am trimis sau trebuia să primesc colete cu cărți de prin unele țări europene, și ele, cărțile, au fost ținute în carantină, în izolare. Adresații și adresanții ne alarmam, făceam demersuri la poștă, pentru ca, în fine, peste o lună și mai bine (rău!), chiar două luni, uneori, să ne vedem cu cărțile acasă. Oarecât, tristețea e atenuată de posibilitatea de a citi cărțile în variante PDF. Fiindcă da, se va inventa ceva, pentru a mai da libertate de circulație (și deci de expresie!) cărților lumii prin lume.

– Dincolo de literatură, cât de dificilă devine viața unui român care este și scriitor în vremea pandemiei?

– Restricții de orice ordin ce merg contra vieții libere a omului (chiar contra... constituției, nu?). Dar nu ai ce face, lume dragă și tristă, trebuie să te supui, să admiți excepții întru constrângere și limitare. Și asta înseamnă dificultate, strâmtorare, stingherează, impediment, inabilitate, posomorâre și aprigă, dar, pare-se, tot mai obosită dorință de a reveni la normalitate.

Greu de spus în ce măsură scrierea și citirea literaturii pot influența destine umane, rostul vieții unui sau mai multor pământeni, însă acest tandem ca și menit, obligatoriu, scriitori-cititori, chiar și în timpuri de restriște mondială, de restricții individuale, dar și statale, e posibil să facă tristețile și nedumeririle mai suportabile, ba chiar unora (și scriitori, și cititori) să le ofere clipe de beatitudine; clipele de fericire ale omului din primul pătrar al secolului XXI, care devine, va deveni și el personaj literar implicat în istorie cu toate ale acesteia, inclusiv cu poezie, filosofie, pură sau alterat-existențială.

– Dacă lăsăm la o parte dramele văzute la televizor sau citite în presă, în ceea ce vă privește, aveți fie și o singură amintire frumoasă din această perioadă?

– Scrisul de ieri e deja amintire. Plăcerea și bucuria pe care ți le dăruiesc poemul, eseul tău, proza sau traducerea ta țin, bineînțeles, și de frumusețe, subțiindu-ți, precum spuneam, mâhnirile, făcându-ți existența mai blândă, iar în anumite momente, chiar... aripată. Speranța, elanul, entuziasmul, franțuzescul *plaisir de vivre* nu dispar în vremuri de restricții, ci doar se atenuează, alunecând aproape artistic, chiar poetic în nostalgie, elegie, devenind ecoul a ceea ce ar însemna *carpe diem* și a ce se cântă în *Gaudeamus igitur*.

– Dar cea mai tristă sau emoționantă?

– Au fost mai multe tristeți, chiar tragedii, cum spuneam, la plecarea spre Câmpiile Elizee a unor ființe dragi, prieteni, colegi. Cel mai trist e să conștientizezi fragilitatea, vulnerabilitatea lumii, a omului. Privim nedumeriți unii la alții, neajutorați, ca și cum abandonați, uitați aiurea în Univers, fără a mai interesa pe Cineva. De parcă omenirea ar fi Orfana Cosmosului, eternității, infinitului. O întâmplare, care poate fi... pusă la respect de un virus oarecare, Covid-19. Jos orgoliul pământean, semeția, lăudăroșenia! Nici chiar dictonul lui Pascal, că omul ar fi doar o trestie, însă o trestie cugetătoare nu mai mângâie cum mângâia. Păi, ce face umanitatea cu cugetarea sa dacă, iată, aproape de trei ani nu poate potoli, anihila o pandemie? Mda, este adânc emoționant de trist...

– Această perioadă se va regăsi într-un fel sau altul în operele dvs. viitoare sau doriți să uitați complet tot ceea ce s-a întâmplat?

– E un subiect prea dur, omniprezent și obsedant, pentru ca să nu se insinueze în scrisul tău, pentru că menționam, fără emfază mărturisind, pentru unii dintre creatorii de literatură scrisul e întrupare în destin și reciproca – destin întrupat în scris.

– În general, vorbind despre lumea literară, se poate spune că asistăm la nașterea unei noi epoci și chiar la o altfel de scriitură, cea din vremea pandemiei?

– Greu de spus. Dar, mai mult, înclin să cred că nu. Din păcate, va continua răspândirea nestăvilită a subliteraturii, kitschului, așa-zisului minimalism ca forme de ruptură, de abatere, de deviație de la creația propriu-zisă, ca rătăcire în van prin grafomanie, versificația întâmplătoare, pe care unii țin să o numească, impropriu, poezie. E (și) ceea ce bagă alții în agonii mimate de hip-hop, zdruncinări de rap sau bizare vocalize improvizate în așa-zisă sound poetry („poetry" între ghilimele, bineînțeles). Discursurile lor improvizate sunt, de fapt, niște autodenunțuri ale lipsei de talent, deci și a lipsei poeziei, artei. Ceea ce-l face pe un coleg francez să scrie despre atare discursuri autiste: *On s'interroge sur ce que c'est que ce travail étrange qui conduit à aligner pour rien des mots sur du papier.*

Prin urmare, lumea nu mai e demult și nu râvnește, nu poate să revină în sfera platonică a ideilor despre ideal, perfecțiune, desăvârșire. Se mulțumește cu mai puțin. Cu mai deformat. Și este greu să crezi în apariția unei noi epoci artistice, spiritual-creatoare, cu legități și canon serioase, în prezenta... sub-epocă a dezechilibrărilor de tot soiul, chiar ale avariilor axiologice.

– Privind spre viitor, putem aproxima cât de mult s-a schimbat și se va mai schimba viața literară românească în bine, dar mai ales în rău, din cauza acestui virus cu răspândire globală?

– În opinia de ansamblu, exprimată imediat mai sus, e vizată, implicit, și viața literară românească. Ea nu este afectată atât de mult de virus, cât de minus onestitatea, seriozitatea, cârdășia și întovărășirea gen eu ție – tu mie, eu despre tine – tu despre mine. De unde și ticsirea în așa-zise liste canonice a unor nume ale mediocrităților. Dar asta ar fi altă problemă, pentru că, de fapt, US poate însemna și Uniunea Scriitorilor, dar și – important! – Unul Singur, cum e scriitorul adevăra și valoros, care se →

...cartea, ca și omul, cititorul, nu mai e în largul său, în libertatea circulației. E paralizată, întârziată, uneori de-a dreptul imobilizată. Suspectată și ea că ar fi răspânditoare de Covid. Chiar acum când răspund, un coleg din Israel îmi spune că în țara sa poșta nu merge. De fapt, când am trimis sau trebuia să primesc colete cu cărți de prin unele țări europene, și ele, cărțile, au fost ținute în carantină, în izolare.

Rămas Bun, Dumitru M. Ion (26.09.1947-13.02.2022)

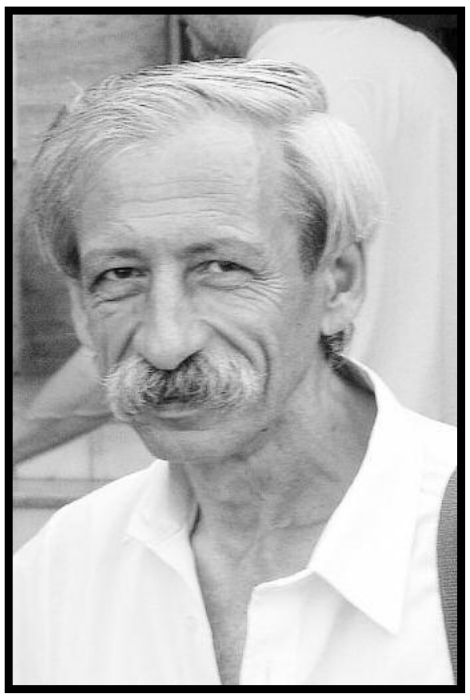
Cel puțin o dată pe an – cu ocazia Festivalului ***Nopțile de Poezie de la Curtea de Argeș***- revista ARGEȘ a adus în prim-plan personalitatea multilateralului (limba română n-are cuvântul multifacetic mai apropiat sensului) om de cultură **Dumitru M. Ion** - scriitor, traducător, ***instructor de poetică***, editor și animator cultural al orașului Curtea de Argeș. Acum la început de 2022 îl avem din nou în centrul atenției, din păcate, de data asta ca să-i cinstim memoria și să subliniem moștenirea culturală pe care o lasă orașului și județului.

Când acum vreun sfert de veac l-am cunoscut personal pe autorul ***Scribului*** și al lui ***Ioan Metaforă***, mi-a fost greu să-l ***citesc***. Îl știam mai mult din povestirile altora, din ce mai citisem... Pentru că auzisem și citisem despre el, încă de la începuturile sale scriitoricești (de prin anii 60-70), volumul de debut ***Iadeș***, fiind perceput ca o revelație. Oriunde în țară unde am călătorit mult, în mediile literare eram întrebat despre el și despre soața sa întru poezie și familie, Carolina Ilica. Nu prea știam ce să răspund. Era clar că el, care era îngrozitor de riguros, nu-și dorea (încă) un amic care putea părea jovial și superficial. Dumitru M. Ion era într-o stare de recluziune voluntară, închis ca într-o carapace într-un univers propriu din care ieșea doar pentru strictul necesar, având în societate un comportament aproape ***țepos***. Adică era dispus doar la interacțiuni și legături interumane strict monitorizate și autorestricționate, absolut necesare supraviețuirii într-o societate pe care o percepea ca indiferentă spre ostilă. Aveam aceeași vârstă, amândoi trecuți de jumătate de veac (de 10 lustri cum ar zice poetul), fiecare cu propriile idei, exigențe, concepții, nemaiavând inocența adolescenței (o prietenie se leagă mai greu la +50 de ani)... Au fost necesari doi, trei ani, multe cafele (pentru el, numai ***turcești***), mulți litri de vin și sute de poeme traduse ca să ne împrietenim, să ne vizităm, multe sesiuni de ***vânătoare de poeți*** (pe internet) importanți care meritau să fie invitați la festivalul creat de el. Și, să nu uit, din partea lui, și multe pachete de țigări (Viceroy)...

Brusc, într-un 13 februarie nenorocit, am primit un telefon cu "știrea tristă a zilei": a murit Dumitru M. Ion! A fost ca un șoc electric, deși având în vedere starea sa precară de sănătate din ultimii ani ne puteam aștepta la vestea asta în orice moment... ne puteam aștepta, dar refuzam să acceptăm posibilitatea asta.

Ca nimeni pe plaiurile noastre, Dumitru M. Ion a înființat o Academie de Poezie. A înființat împreună cu Carolina Ilica o Fundație culturală, o "Societate Academică Internațională" cu program ***furnizat*** deja de denumirea oficială **Orient-Occident**. Au fost destui cei care au ironizat termenul de ***academician*** pe care și-l atașa uneori numelui. Un nume care cuprindea neapărat inițiala "M" (Carolina îi zicea chiar "M. Ion"). Dar academician chiar asta înseamnă, argumenta poetul: membru al unei societăți academice. Doar cei care au fost parte în activitățile Academiei Internaționale Orient-Occident pot realiza dimensiunea adevărată a activității culturale care se desfășura în organizarea acestei "instituții private". Precum mai toți artiștii mari, Dumitru M. Ion era orgolios. Avea orgoliul creatorului, sigur pe importanța creației sale fie din domeniul ideilor, fie al instituțiilor. Era orgolios și n-ar fi suportat să facă ceva conform unor indicații venite ***de sus***, pe canale oficiale, chiar dacă răsplata materială ar fi fost importantă. Dimpotrivă, Dumitru M. Ion și ***Academia*** sa au propus programe culturale care - pentru că au fost considerate valoroase - au fost (parțial) susținute din fonduri publice.

Personal, pe lângă amiciția de un sfert de veac îi datorez lui Dumitru M. Ion cunoașterea poeziei balcanilor și a spațiului arab. Nu degeaba Academia înființată de cuplul de poeți Carolina și Ion se numește ***Orient-Occident***. Seduși de confortul și tehnologiile vestului, noi, românii, am uitat să privim spre fabuloasa lume orientală. Dumitru M. Ion era îndrăgostit de Balcani, se considera în Serbia, Macedonia sau în Muntenegru ca fiind acasă. Cele câteva zeci de cărți (în toate genurile) traduse din ***literatura balcanilor***, stau mărturie pentru această afinitate culturală. Era îndrăgostit de Georgia, de Armenia, de Grecia, de Toscana, dar orașul care i-a plăcut cel mai mult era Istanbul. Și făcuse aceste alegeri de suflet după ce cutreierase - pe îndelete și cu mare atenție - o mare parte prin lumea asta. Cred că prima afirmare în lumea internațională a poeziei a fost la Moscova pe când încă nu împlinise 20 de ani... De atunci începând a fost un obișnuit al marilor festivaluri poetice de pe mapamond: Struga (R. Macedonia), Sarajevo (Bosnia și Herțegovina), Las Palmas (Spania), Bagdad (Iraq), Medellin (Columbia), Belgrad (Serbia), Jedlienne (Tunisia), Zagreb (Croația), Lesbos (Grecia), Istanbul (Turcia) și multe altele, ca reprezentant al poeziei românești. Având experiența acestor mari festivaluri, a organizat Festivalul "Nopțile de Poezie de la Curtea de Argeș", astfel încât să se încadreze în criteriile internaționale de evaluare (foarte restrictive!), festivalul argeșean situându-se în ***top 5***, adică în primele 5 festivaluri de poezie din lume. Această clasificare onorantă a și atras, an de an, poeți de mare valoare de pe toate meridianele poetice (și geografice). Faptul că am avut posibilitatea să-i cunosc pe unii dintre aceștia i-l datorez lui Dumitru M. Ion, "tovarășului academician Ion" cum îl mai alintam câteodată.

Dumitru M. Ion a fost un om cu adevărat liber, independent de sistemul politic, atât de socialism, cât și de capitalism. N-a fost îndatorat nici unui partid politic, și-a păstrat independența și s-a bucurat de ea pentru a face și a împrăștia în cele patru vânturi (mai ales) POEZIE! Cu trecerea în altă dimensiune a lui Dumitru M. Ion, am pierdut un prieten, un adevărat POET, dar se clatină o instituție, care sper să reziste. Măcar pentru că în acea instituție, în ACADEMIA sa poetul Dumitru M. Ion și-a zidit sufletul. Îi spun rămas bun prietenului POET Dumitru M. Ion și sper ca pe acolo unde a ajuns să-i fie cel puțin la fel de bine cum îi era în vremurile fericite de la Stanbul!

CRISTIAN SABĂU

⟶ poate abstrage instinctului avid de-a ajunge remarcat cu orice preț de cei neonești, gășcari și vremelnici la pseudo-balanțele axiologice mincinoase.

Din alt unghi de abordare a problemei interogative de la care pornim aici, trebuie să recunoaștem franc și fără pretenții contrare, că așa-numita viață literară își tot îngustează arealul, influența. Poezia e, în mare, doar a poeților și a unor cititori, pe care eu unul îi consider net superiori celor care nu citesc poezie. Ei sunt mai sensibili, mai inteligenți. Evident, în dependență de ce fel de poezie preferă, citesc. Viața literară ar fi deja ca muzica simfonică, zisă și grea – cu mulți interpreți, multe orchestre filarmonice, academice, încă nu și cu un număr de melomani, care ar umplea sălile de concert, precum umplu stadioanele fanii unor genuri de muzică sau mai mult doar zisă muzică dereglată, cacofonică și urlătoare. Omul secolului XXI e cel care „ascultă" muzică „grea", clasică, doar trunchiată, hăcuită în țârâitul telefoanelor mobile, dar fără a ști că, de fapt, el se întâlnește, fugitiv, efemer, cu geniul lui Mozart, Beethoven, Ceaikovski („Concertul întâi", „Lacul lebedelor", nu?), Berlioz, Wagner („Așa grăit-a Zarathustra"), Bach, Enescu etc., etc. Viața literară se va tot... focaliza, restrânge, concentra, devenind a tot mai puținilor. Dar, probabil, a tot mai bunilor.

– Într-un interviu de acum câțiva ani, criticul literar Alex. Ștefănescu își exprima convingerea că atunci când se va scrie, în zilele noastre, un roman politic care să prezinte România din perioada regimului comunist sau din prezent, atunci vor fi șanse la Nobel... Ar fi un optimism exagerat să extindem o astfel de speranță și la perioada Covid? Sau trebuie să ne mulțumim cu un optimism moderat și să sperăm că, după această perioadă de criză, scriitorul român ca instituție își poate recupera prestigiul, eventual până la nivelul de dinainte de '89 când era văzut ca simbol al rezistenței prin cultură?

– Dacă s-ar scrie un mare roman de dragoste, Nobelul nu ar trebui să-l ocolească. Însă așa se face că în anii de la urmă academia suedeză e mai puțin nobilă și se pretează a i se scrie numele cu literă mică, deoarece a acordat atât de râvnitul premiu mai multor autori ce nu l-ar fi meritat.

În ce privește așa-numita rezistență prin cultură ar trebui să punem surdina de rigoare și să recunoaștem că ea a fost, înainte de toate, rezistența față de sine a unor oameni de caracter, care au reușit să nu se angajeze orbește, prostește, umilitor, chiar trădător în campanii ideologice „profitabile" și, la o adică, rezistența intelectuală (puțin și îngust spus doar: prin cultură) nu a însemnat (mai ales formulat posteriori) cine știe ce curaj civic, eroism și patriotism, cât demnitate și elementar bun simț omenesc, cetățenesc. Pentru că arta, de când există, a fost în răspăr cu tiranii, cu politicienii inepți, cu gloata care îi susține, însemnând chiar respect de sine și, pentru unii, manifest sau atenuat, cutezanța de-a nu avea stupida grijă de a-și așterne mișto, ca să doarmă liniștit, cu punga și burta pline, huzurind nemernic într-o societate bolnavă, flămândă, fricoasă, ipocrită.

– În loc de concluzie, vă rog să ne spuneți dacă vă păstrați intactă doza de optimism în ceea ce privește destinul Cărții tipărite și puterea ei de a mai contribui decisiv la formarea altor generații viitoare de cititori și în viitor?

– Periodic, în firea mea, în filosofia viețuirii se întâmplă o rocadă între optimism și speranță, speranță și optimism, ceea ce mă face să nu cred că, obligatoriu, se va întâmpla cutare sau cutare lucru bun, râvnit, dar nici să nu renunț deplin la nădăjduirea că ar putea, totuși, să se înfăptuiască. Acest „melanj" potolește sau exclude încrederea oarbă și face mai suportabile eventualele dezamăgiri, neîmpliniri. Ecuația, rocada e perfect valabilă și în cazul cărții tipărite. Cel puțin intelectualii rasați și alți reprezentanți ai elitelor spirituale se vor simți bine și de azi înainte „zidiți, confiscați" într-un spațiu cu pereți dubli, adică pardosiți cu cărți; spațiul unei biblioteci personale sau publice. Cartea nu are un zeu, un înger protector propriu-zis din motivul că, pe când în imaginația popoarelor se alcătuia Panteonul, Parnasul, Olimpul divinităților etc., cartea tipărită, editată încă nu exista. Astfel că primul zeu al cărții ar fi fost, probabil, Guttenberg. Deocamdată, se mai invocă, omagial, numele lui Guttenberg și cam nimeni nu ține minte numele geniului care a inventat PDF-ul, cartea-audio... Dar, zic, deocamdată... În negura de vremi, numele unui celebru inventator ținea de solemnitate, omagiu, de emblematic, însă, de când cu internetul, el țin de obișnuit, de cotidian, de „nimic deosebit". Cartea guttenberghiană pare a-i oferi omenirii noblețe, distincție, referințe la inteligență, superioritate spirituală și atâtea altele, ceea ce nu intră drept încărcătură și în *cartea electronică*. Din diverse motive, care ar trebui elucidate, cercetate. Pornind de la ideea că, în lume, în inteligența ei, totul e în proces de modificare, de înaintare. Sau, nu este exclus, de regres. Posibil, și de la Cartea Guttenberg la cea electronică, PDF. Vorba aia: timpul ne va arăta ce și cum.

...arta, de când există, a fost în răspăr cu tiranii, cu politicienii inepți, cu gloata care îi susține...

Cele câteva mii de cărți în careul lor bibliografic, de bibliotecă, în care îmi duc o mare parte din viață, îmi amintesc și îmi vor aminti de multe ori, zi și noapte, de acest Om-Zeu al Cărții.

Dar să o încheiem pe o notă sugerată de o recentă rocadă *optimism-speranță*, deoarece eu sunt dintre cei care își permit să mai și glumească pe contul virusului. E drept, nu corona, ci computeristic. Cică, de când cu digitalul, nu mai există manuscrise care, la necesitate, ar putea fi arse, de unde și nedesăvârșirea ce reușește să se strecoare printre degetele literaturii. Uneori, noroc de vreun virus care îi scapă lui Kasperski! Ba chiar unii virusologi susțin că aceasta ar fi cea mai veselă, cea mai plină de umor pandemie din câte au bântuit lumea.

GEORGE MOTROC

Dan Laurențiu Pătrașcu

O carte despre arta și practica lecturii

Volumul *Un cititor în pădurea din oglindă* de Alberto Manguel, apărut la Editura Nemira în anul 2016 (în engleză *A Reader on Reading*), reprezintă un veritabil manual despre lectură și de hermeneutică a lecturii. Autorul volumelor *Istoria lecturii*, *Jurnal de lectură*, *Biblioteca nopții*, *Sfârșitul bibliotecii mele* conturează aici universul specific cititului, cititorului, cărților, bibliotecii ca spațiu consacrat al cititului, printr-o bogată rețea de simboluri și de semnificații care traversează întregul volum. Alberto Manguel afirmă încă de la început că „subiectul acestei cărți, ca de altfel subiectul aproape tuturor celorlalte cărți ale mele, este cititul, cea mai specific umană dintre toate activitățile creatoare (p. 11). De altfel, autorul consideră că există în natura umană pornirea de a citi semnele universului, încă de la naștere viața noastră având ca unic scop narativul. A încerca să descifrezi lumea plină de semne este un act reflex al ființei umane, care a precedat și însoțește permanent actul complex al lecturii. Este metoda pe care o aplică scriitorul în această carte, luând în discuție aspecte ale lumii concrete revolute sau contemporane, pe care le trece prin filtrul cărților importante ale umanității.

Eseurile despre lectură sunt construite în jurul unei cărți pe care autorul a primit-o în copilărie. Este vorba despre o ediție care cuprindea *Alice în Țara Minunilor* și *Alice în Țara din Oglindă*. Sunt texte care, așa cum mărturisește autorul, i-au marcat viața. Lumea ficțiunii iese din paginile cărții, iar autorul recunoaște pe tot traseul vieții lui semne ale preexistenței acestor elemente. Astfel, copilăria este asociată călătoriei lui Alice, asemănătoare călătoriilor din *Odiseea* sau *Pinocchio*, adolescența este bântuită de întrebările profesorilor, asemănătoare celor ale Reginei Roșii, la vârsta tinereții Alice e considerată „o soră a suprarealiștilor", iar la vârsta maturității, Regele Alb este asociat cu birocrația canadiană. Citirea și recitirea cărții lărgește de fiecare dată orizontul de semnificații și interpretări. Ficțiunea se revarsă în viața reală, pasaje ale cărții sunt permanent invocate sau trăite. Fiica cea mare a lui Manguel se numește „bineînțeles" Alice, autorul rostește fragmente întregi din carte pe care le cunoaște pe dinafară. Numele pe care-l capătă lucrurile în lume sunt supuse aceluiași proces pe care îl descrie Alice, despre felul în care nebunii din Țara Oglinzilor numesc lucrurile. Lumea modernă, observă autorul, este tărâmul în care ororile capătă consistență, în care „vrem să vedem cum îi sunt scoși ochii lui Gloucester, dar nu vrem să stăm la restul spectacolului *Lear*" (p. 24). Cartea rămâne singurul refugiu de hârtie și cerneală „în timpul aventurii noastre prin pădurea întunecată și nenumită" (p. 26).

În *Laudă cuvintelor* este analizat modul în care computerele pot astăzi să calculeze toate combinațiile posibile de cuvinte, sunete, rime sau pot să creeze complicate jocuri de cuvinte. Totul e posibil, dar dincolo de această goană de a descifra totul, rămâne totuși doza de inefabil al unui mister care susține probabil lumea în care trăim.

Pe parcursul cărții sunt numeroase referințe care, alături de titlurile incitante, asigură substanța epică a cărții. La fel ca în toate cărțile sale, există la Manguel o permanentă referire la sine, textul căpătând pe alocuri forma unei autobiografii. Este un model de scriitură care combină eseistica și autobiografia, rezultând un text subiectiv, auto-reflexiv. De exemplu, în *Partea a treia* intitulată *Memorii* se vorbește despre *Moartea lui Che Guevara* și despre modul în care autorul, din generația celor care aveau zece ani în timpul Revoluției cubaneze din 1959, a aflat vestea morții lui Che (într-o zi călduroasă de octombrie 1967, când se afla în ultimul an universitar). Amintirile sunt luminate de cărțile pe care le citea împreună cu prietenii săi, cu care pornise să descopere „satele sărace" ale Argentinei. În jurul focului se citeau poemele lui „Mao Tse-tung, Blas de Otero și Pablo Neruda, povestirile lui Saki și Juan Rulfo, romanele lui Alejo Carpentier și Robert Louis Stevenson" (p. 101). Vestea morții lui Che Guevara a căzut – mărturisește autorul – ca un trăsnet. Biografia legendei în viață Ernesto Guevara de la Serna este reluată, prilej pentru scriitor să analizeze motivul pentru care tânărul medic devine brusc interesat să devină „100% aventurier", așa cum o anunță pe mama lui. Trecerea de la idee la faptă este elementul care-l transformă pentru totdeauna pe Che, plasându-l definitiv în categoria eroilor. Privind figura celui mort din documentarul lui Fernando Solanas, Manguel se întreabă: „în ce moment a trecut de la a plânge tristețile acestei lumi, de la a plânge de mila celor săraci și de a condamna discursiv lăcomia fără margini a celor de la putere, la acțiune, la lupta împotriva valului nedreptății?" (p. 105).

Simon Cantemir Hausi
(reproducere publicată cu acordul Galeriei Barbara Thumm, Berlin, Germania)

În *Laudă cuvintelor* este analizat modul în care computerele pot astăzi să calculeze toate combinațiile posibile de cuvinte, sunete, rime sau pot să creeze complicate jocuri de cuvinte. Totul e posibil, dar dincolo de această goană de a descifra totul, rămâne totuși doza de inefabil al unui mister care susține probabil lumea în care trăim. Este ceea ce sugerează povestirea lui Arthur C. Clarke *Cele nouă miliarde de nume ale lui Dumnezeu* la care Manguel face referire în finalul capitolului. Este vorba despre faptul că într-o mănăstire tibetană sunt angajați experți în computere care să găsească numele secret al lui Dumnezeu. După o muncă de câteva luni, experții găsesc combinația finală, care le dezvăluie numele lui Dumnezeu. Doar că „în timp ce-și împachetează lucrurile pentru a pleca, unul dintre ei privește neglijent spre cer. Deasupra capului lor, fără nici un zgomot, se sting stelele" (p. 145).

În capitolul *Cum a învățat Pinocchio să citească*, din *Partea a cincea – Cititorul ideal*, povestea lui Carlo Collodi este invocată ca o sinteză a unor sensuri care de cele mai multe ori nu sunt sesizate. Păpușa de lemn trebuie să lupte împotriva prejudecăților sau răutăților celorlalți copii. A fi în rândul lumii înseamnă a ști carte iar Gepetto își vinde singura haină pentru a-i lua băiatului o carte de citire. Este primul pas către devenirea umană (la propriu) a lui Pinocchio. Dar, constată Manguel, acesta a învățat să citească doar superficial, fără să înțeleagă prea mult din ceea ce citește. Când va ști să citească cu adevărat, și-ar înțelege mai bine viața, pentru că ar afla, citind alte povești, propria poveste, pentru că „viața lui este de fapt o viață literară, un compus de povești străvechi în care el ar putea într-o bună zi să-și recunoască propria biografie". *Aventurile lui Pinocchio* ar fi „ecoul unei multitudini de voci literare", o carte despre „aventura unui tată în căutarea fiului său și despre aventura unui fiu în căutarea tatălui său (un fir narativ secundar al *Odiseei* pe care Joyce îl va descoperi mai târziu)"; (p. 191). Legăturile poveștii cu alte mari cărți ale umanității sunt ample: *Măgarul de aur*, *Henric al IV-lea*, epopeile lui Ariosto, basmele lui Perrault, *Divina Comedie*. Faptul că Pinocchio nu vede cărțile ca o sursă a revelației îi evocă autorului cuvintele lui Nabokov care, vorbind despre metamorfoza personajului Gregor Samsa al lui Franz Kafka în gândac, spune că acesta nu știa că era un cărăbuș și că sub învelișul chitinos avea de fapt aripi, iar dacă le-ar fi descoperit, s-ar fi putut salva. Concluzia lui Nabokov este elocventă: „Mulți oameni obișnuiți cresc asemenea lui Gregor, inconștienți de faptul că și ei au aripi și că pot zbura" (p. 192).

Tot în *Cititorul ideal* există câteva definiții ale cititorului în capitolul *Însemnări pentru o definiție a cititorului ideal.* Acestea sunt aforisme, uneori anecdotice, despre ce înseamnă a fi cititor care conțin filosofia despre arta și practica lecturii, despre relația autor/scriitor-cititor, despre vârstele celui care citește, despre ceea ce înseamnă un cititor ideal: „Orice carte, fie ea bună sau rea, are cititorul ei ideal"; „Câteodată, un scriitor trebuie să aștepte câteva secole pentru a-și găsi cititorul ideal. Lui Blake i-a luat 150 de ani până să-l găsească pe Northrop Frye"; „Când termină cartea, cititorii ideali simt că, dacă nu ar fi citit-o, lumea le-ar fi fost mai săracă"; „Cititorii care s-au sinucis după ce au citit *Werther* nu erau cititori ideali, ci doar sentimentali"; „Scriitorii nu sunt niciodată propriii lor cititori ideali" (pp. 183-185).

Textul cărții lui Alberto Manguel abundă în astfel de reflecții pe tema cititului/cititorului, cu trimiteri ample către cărți, personalități sau momente ale istoriei umanității. În ansamblu, cartea lui Alberto Manguel este un ghid practic, erudit și foarte bine scris, de orientare a cititorului în imensa pădure de simboluri a literaturii și a lumii.

HIPERREALITATEA LUI YASUMOTO OKA

Artistul japonez, în vârstă de 34 de ani, absolvent al Universității Tama Art din Tokyo, este îndrăgostit până peste cap de portrete și de femei. De fapt, de forma, de lumină, de duelul dintre umbră și lumină și de detaliul divin, care transformă modelul feminin din fața lui, model din carne și oase, în capodoperă.

Yasumoto Oka pictează numai în ulei. Și pictează numai femei japoneze, în kimonourile tradiționale, respirând aerul, plantele, apa, cerul de la Soare-Răsare. Picturile sunt fotorealiste. Privite de la distanță și în trecere, arată ca fotografiile. Chiar și schițele lui, realizate în alb și negru, sunt aidoma fotografiilor de altădată, în care gheișele sunt surprinse în atitudini-fantezie, străbătute de săgeata fără vârstă a poveștii. Chipuri, trupuri, expresii încremenite în timpul fără timp și fără culoare, ascultând de o nemurire rece, din care emoțiile s-au scurs pe rând, înghițite ca picăturile de apă de pământ.

Pictorul japonez, format la școala hiperrealismului atât de popular la ora actuală, lucrează săptămâni, de multe ori luni întregi, până ajunge să ducă la bun sfârșit un portret. Detaliile sunt partea cea mai grea a efortului său dedicat. Peticul de piele sau de țesătură, șuvița rebelă, genele și sprâncenele îi solicită nu doar toată atenția și îndemânarea, ci și capacitatea de a se desprinde, cât timp pictează, de propriul suflet. Ce simte el nu are ce căuta pe pânză, dorințele lui nu contează, nu interesează. Performanța sau efectul de forță constă tocmai în suprimarea oricărei reacții ființiale a celui care observă. Aceasta este, alături de reprezentarea fidelă a subiectului, trăsătura de căpătâi a hiperrealismului, apărut în Statele Unite ale Americii, în anii 60 ai secolului trecut. Realitatea este, oricum, curgătoare, deși cel mai adesea curgerea ei este insesizabilă. Tocmai de aceea e nevoie, în viziunea adepților curentului, să fie conservată la nivel de structură subtilă, de particulă. Astfel protejată și transmisă, feminitatea – crede pictorul – poate fi activată în orice circumstanțe, lucru de luat în seamă, dacă ne gândim că, în zilele noastre, este posibil orice, chiar și să te rătăcești în propria identitate sexuală. Ca să nu mai vorbim despre luxurianța senzualității, și ea în pericol, din cauza distanței pandemice și a celei tehnologice.

Indiferent, însă, de opțiunea pentru un gen, stil, tehnică ori manieră artistică, eu simt nevoia să afirm că Yasumoto Oka deschide porțile unui univers care te fixează în contemplare și care, greu de înțeles cum, te emoționează fără ca sângele să-ți bată în tâmple și mintea să se tulbure. Poate că așa este în Raiul emoțiilor, acolo unde, nemaiavând trup, nemaiavând decât amintirea lui, dorința devine una cu claritatea, este echivalentul cunoașterii.

DENISA POPESCU

Pe Facebook și în altă viață

(urmare din p. 12)

etnia din care face parte: ,,Destin înseamnă data și locul nașterii, materialul genetic, însușirile și aspectul nostru, familia din care facem parte, anumite ocazii și anumite cumpene de-a lungul vieții. Cum gestionăm toate astea și cum ne străduim să urmăm calea cea bună, ne privește și răspundem. În funcție de asta vom evolua sau vom involua spiritual. Așa că atunci când te tot plângi de etnia din care faci parte, gândește-te că e lecția pe care tu ai ales să o experimentezi. Acceptă și iubește această etnie! Am fost învățați că țiganii sunt răi sau urâți. Tu te cunoști bine, Sasha? Chiar nu ești conștient ce frumos și bun ești ?"

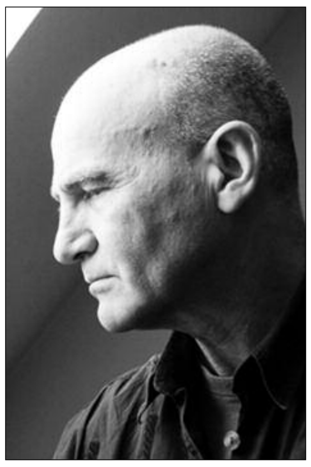
Acum vă propun să facem un mic exercițiu: să ne imaginăm că există cineva care zilnic ne reamintește cât de buni și frumoși suntem. Nu-i așa că în noi ar apărea o explozie de bine sufletesc și stările de angoasă ar trece ca prin farmec? De aceea consider că „Pe Facebook și în altă viață" este o lecție despre cum să reușim, cum să ne iubim, cum să fim stăpâni pe viața noastră, iar în această lecție rolul suprem îl are desigur Dumnezeu care acționează în noi și prin noi.

Și pentru că în romanul Silviei plutește și un aer poetic (desigur că autoarea nu se dezice de ființa poeziei), nu cred că pot încheia această prezentare cu ceva mai potrivit și înălțător decât citând câteva versuri ale ei, din volumul ,,Suflet în zbor", poezia ,,Încă visez":

„În fiecare dimineață
dresorul mă dă jos din pat
cu zâmbetul tău."

Alexandru Jurcan

Despre mame și fiice

Rareori mi-a fost dat să văd un film cu un mesaj atât de profund, îmbrăcat în haina alegorică a unui *thriller*, precum *Relic* (2020) de Natalie Erika James, cu Emily Mortimer, Robyn Nevin, Bella Heathcote. Un film despre bătrânețe, ingratitudine, demență senilă, descompunere, incontinență, singurătate. Key, fiica, nu prea are timp să-și viziteze mama, care trăiește singură într-o casă imensă, într-un peisaj cam izolat. Cineva îi spune că mama a dispărut. Sosește repede, însoțită de fiica ei Sam. Mama apare, după o vreme. Ca o fantomă, ca din *Marile speranțe*. Cele două vor sta cu ea o vreme. Nu, nu mai poate fi lăsată singură. Umbre, zgomote ciudate, angoasante. Răzvrătirea obiectelor. Suspansul nu e gratuit. Dacă omul îmbătrânește, casa îl imită. Pereții se strâng spre interior, mucegaiul proliferează. Praf, scorojeli, pete

neliniștitoare, coridoare angoasante. Casa ca un vapor ruginit, care scârțâie. Mama Edna e tot mai ciudată (excelentă actrița Robyn Nevin), obsedată de spectrul morții. Incredibil! Se descompune! Fiica ei desprinde bucăți de carne din trupul mamei. Cu tandrețe. Nimic grețos. O imensă empatie. Mama rămâne o relicvă, o amintire. Un pui golaș pe aripile vremii. Oare fiica a venit în spațiul morții pentru vreo ispășire??

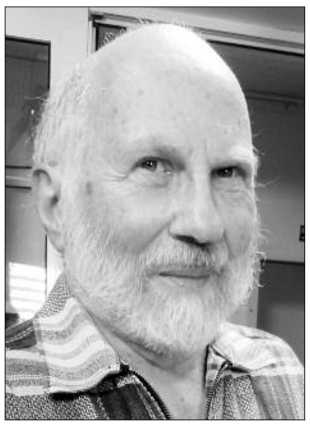
Să vedem acum pe *Netflix* filmul *The Lost Daughter/Fiica ascunsă*, regizat de actrița Maggie Gyllenhaal în 2021, după un roman de Elena Ferrante. În rolul principal, o actriță de excepție: Olivia Colman. La adresa ei, epitetele devin irelevante. V-o mai amintiți din filmul *Favorita* de Lanthimos? Cu picioarele atinse de gută, șchiopăta energic printre perucile masive, șocante, cu o voce spartă, machiată adesea ca o paiață. Aici, în filmul inspirat de cartea Elenei Ferrante, ea e Leda. Profesoară, traducătoare, 48 de ani, în vacanță pe coasta italiană. În roman, povestea e în mintea Ledei, bântuită de trecut. Filmul operează cu *flash-back*-uri, ca s-o vedem pe Leda tânără și copleșită. A știut să fie mamă? Da, e vorba de asumarea maternității. Vrei copii, dar fugi de ei, vrei să mai furi câte ceva de la viață, într-o libertate minată. Nina e la fel, nu? Fetița o agasează mereu, o sufocă. De ce fură Leda păpușa fetiței? O păpușă sustrasă, ascunsă, protejată, mutilată, din gura căreia iese un vierme. Aparențele estivale ascund o lume nefericită, în acordul valurilor agresive. Din când în când, mici semne ale spaimei, culpelor. Un con de brad care cade deodată și provoacă o rană, o insectă bolnavă, o lumină în noapte, după care vertijul recurent, căderile, sucombările, ca o ispășire bizară. Fetițele Ledei? Le-a abandonat la trei ani, și-a trăit adulterul, chiar dacă soțul o ruga în genunchi să se întoarcă. Venea cu cadouri și zâmbete contrafăcute între două avioane. Iar acum... a trezit-o oceanul spre o retrospectivă izbăvitoare? A devenit paranoică, mai ales în raport cu tinerii dezlănțuiți?

Trebuie trăită fascinația numită Olivia Colman (Leda). Cum apare în film? Uneori o femeie banală, alteori strălucitoare, fascinantă, explozivă, misterioasă, abisală, senzuală, debusolată, bolnavă, tenebroasă, schizoidă... Toate la un loc? Desigur. Olivia Colman e o minune a naturii.

Suspansul nu e gratuit. Dacă omul îmbătrânește, casa îl imită. Pereții se strâng spre interior, mucegaiul proliferează. Praf, scorojeli, pete neliniștitoare, coridoare angoasante. Casa ca un vapor ruginit, care scârțâie.

arte

Cristian Sabău

Piesa lui Gabi Gheorghe are ritm alert pentru că deşi nu se făptuieşte prea mult, se povestesc multe fapte interesante... Iar cele povestite de Moş Crăciun şi gazda sa chiar au coeficient înalt de dramatism care se adaugă ca *plusvalore* cum ar zice Moşul Karl...

La Teatrul „Al. Davila”

Moş Crăciun într-o comedie cu sfârşit tragic

(De fapt, o falsă cronică teatrală la o falsă comedie, creaţie a adevăratului Gabriel Gheorghe)

Iar l-a ucis (cineva) pe Moş Crăciun!

Tocmai când luasem înțeleapta hotărâre de a nu mai exercita meseria de cronicar amator de teatru (ce-i drept cu peste două decenii vechime în ***branșă***), și a mă dedica traducerilor începute și abandonate, am primit o provocare SMS-istă. Provocarea în cauză era o invitatie la avanpremiera piesei lui **Gabriel Gheorghe** „Lacrimi albastre” sau ***„Moș Crăciun pleacă întotdeauna când se crapă de ziuă”***.

Cam lung titlul, s-ar putea obiecta, dar cumva lămurit la un moment dat în textul piesei. Ar trebui poate să spun de la bun început că piesa lui **Gabriel Gheorghe** are în comun cu romanul polițist al lui **Pierre Very** ***„Cine l-a ucis pe Moș Crăciun***”, apărut și în traducere românească acum vreo jumătate de veac decât asasinarea Moșului... în rest totul este diferit la **Pierre Very** este o anchetă polițistă, la **Gabriel Gheorghe**, o riscantă coborâre în abisuri pshihologice... într-o atmosferă veselă de sărbătoare, cu pom de Crăciun și ***bourbon*** în pahare... iar în unul din pahare chiar cu ceva adaus letal.

De când cu pandemia este nu tocmai ușor să încerci experiențe culturale cel puțin satisfăcătoare. Din fericire, câteodată se mai poate găsi, un regizor care să încerce câte ceva nou. Îl urmăresc pe Gabi Gheorghe de ceva vreme și ca actor (de la Jean din „Domnișoara Iulia”, dacă bine-mi amintesc), și ca regizor, și - iată - mai nou și ca dramaturg. Și pot să afirm că niciodată nu m-a dezamăgit, conduita sa indiferent pe ce post joacă într-un spectacol a fost întotdeauna de serios profesionalism.

Fabricată cu o verificată știință a gradării efectelor, în textul lui Gabi Gheorghe umorul pornește vesel (păi cum altfel?) intră în scenă în trombă de mână cu Moș Crăciun, e accentuat, e amplificat... Și fără o pregătire de artilerie prealabilă, brusc este distorsionat - așa în șagă - și sfârșește în tragedie. Ei, ca să vezi, surprize, surprize... Printre meandrele concrete ale textului, Gabi Gheorghe mai are pentru spectatori și niscaiva informații care ar ține de cultura (noastră) generală: ne spune cum a fost cu sinuciderea lui Decebal într-o versiune mai puțin cunoscută (și mitizată de ***istoria*** oficială). Ne dă amânunte despre „fabricile de armament” romane ale epocii împăratului Traian, ***descălecător-întemeietorul***. Ne mai spune și despre pățania regelui dac (doar întemeietor, nu și descălecător) cu romanul **Maximus** (alt Maximus, nu ***Gladiatorul Crowe***). O fi știind el autorul ce a scris altfel s-ar putea trezi cu vreun proces de calomnie intentat de vreunul dintre urmașii regelui dac sau chiar – ferit-a Zalmoxis! - cu poliția în casă. Oricum n-o să-l verific, știu ca a studiat, merg 100% pe mâna lui. Ei dacă ar fi să mă amestec unde nu-mi fierbe recipientul i-aș sugera să schimbe doar un cuvințel din tot textul, dar cunoscându-l (încă de pe îndepărtatele și cu adevărat artisticile vremuri ale ***Casandrei***) știu că ar da curs invitației. Păi, și atunci oare n-ar trebui să mă auto-declar co-autor, chiar cu un cuvânt din 5000? Mă aflu, într-o cumplită dilemă, dar mai mediteeeez...

Piesa lui Gabi Gheorghe are ritm alert pentru că deși nu se făptuiește prea mult, se povestesc multe fapte interesante... Iar cele povestite de Moș Crăciun și gazda sa chiar au coeficient înalt de dramatism care se adaugă ca ***plusvalore*** cum ar zice **Moșul Karl**... După cele auzite pe scena un juriu feminist ar putea să-l acuze pe acest Moș Crăciun imaginat de Gabi Gheorghe cel puțin de anti-feminism, dacă nu chiar de misoginism (e pericol cu ***ism***-ele astea!). Probele ar fi nu chiar de natură materială, nici palpabile dar sigur discursive, exprimate cu aplomb în filozofia lui de viață. Pentru că în viziunea lui Moș Crăciun reprezentantele sexului frumos sunt sau târfe sau masochiste, vor să iubească nu să fie iubite... așa că bărbații n-au de ce să se poarte cu excesivă eleganță, ba chiar un praf de (ușoară) violență le-ar prinde bine, poate chiar le-ar stimula... “Echipamentul” de ***Moș Crăciun veritabil*** (nu ***fake*** precum cele de pe la supermarket-uri) este destul de costisitor aproape 300 euro (aviz amatorilor). Dar investiția este pare-se profitabilă Moșul în „uniforma” cerută de fișa postului este credibil, simpatizat de copii ba chiar și dorit de (unii) părinți, de cei de gen feminin. Gil Bates este tobă de carte, acoperă domenii ale cunoașterii umane actuale dintre cele mai variate de la geografie, biologie și medicină la istorie... Acestor vaste cunoștințe Moș Crăciun nu-i poate face față decât opunând ceva experiență de viață, de ***real life***... experiență pe care o împărtășește bucuros după programul de lucru, acceptând o ofertă de nerefuzat: câteva ore extra-program plătite cu „doar” 1000 €uro/ora...

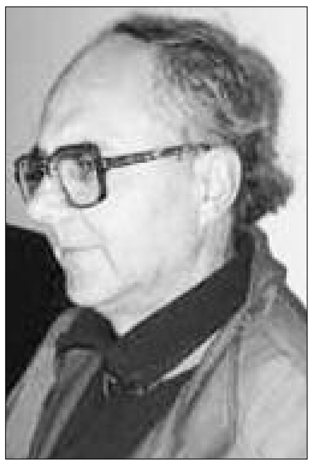
Moș Crăciun evocă - cu talent și aplomb - episoade comice cu ***topping*** de dramă personală cum ar fi senzațiile neplăcute generate de epilarea corporală totală, faptul nu poate plânge (poate o deformare profesională, ***fișa postului*** permițându-i doar sonorul râs-cascadă ***ho-ho-ho***). Tradiționalist în fond, îl îndeamnă pe Gil la respectarea tradiției, rezumată cam așa: îți iei o fată frumoasă și o transformi în nevastă și mamă... Restul vine de la sine.

Gil Bates (nici o ***atingere aluzivă*** la Bill Gates, ferit-a sfântul, doar o simplă potriveală), degustătorul de bourbon căruia nu-i place cafeaua, este poate reprezentantul unei categorii ai bogaților care cred că totul li se cuvine, indiferent de preț. Un fel de Dumnezeu ceva mai mic și cu sânge rece, un Dumnezeu care măsoară, cântărește, hotărăște și execută!

Moș Crăciun e convins că se pricepe la femei, își asumă plenar condiția de prădător, de ***Touch&go***, („câte o noapte cu fiecare femeie, nu mă prindea niciodată dimineața”) și își întemeiază opiniile pe asemănări cu lumea canină. Cugetările sale sunt mai puțin povețe și mai mult sentințe de tipul: „femeile preferă maidanezii, ***pedigree***-ul este un handicap în relația cu târfele”. Mai mult, un episod din perioada stagiului militar cu cățeaua-grănicer Lady i se pare pilduitoare. ***Cățeaua-Sergent*** Lady n-a vrut să se împerecheze cu niciunul dintre campionii de rasă pe care i i-a adus stăpânul său maiorul, dar s-a încârligat cu mai mulți maidanezi cu blana plină de ciulini și purici. Din preferința căţelei de rasă pentru comunitari au rezultatat niște corcituri, depresia maiorului și retragerea gradului de sergent al cățelei Lady...

→

Viorel Nica

NEINSPIRATA POTENȚARE A UNUI MISTER VICTORIAN

Cine nu sesizează că vicleana idee de best-seller e un cal troian introdus în cetatea literelor de către editorii nerăbdători să-i manipuleze pe autori întru semnificativa sporire a conturilor proprii din bancă pierde orice oportunitate de a se învârti pe orbita artei autentice, riscând să se pomenească azvârlit pe tărâmul kitsch-ului alunecător, dizgrațios.

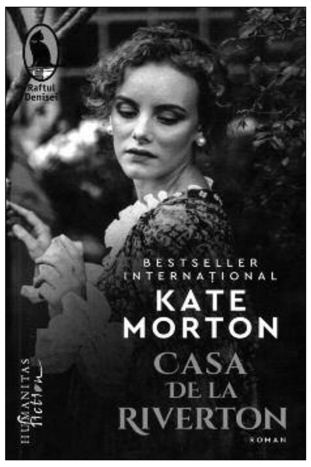
Neputând preîntâmpina un astfel de risc, tânăra scriitoare Kate Morton (n. 1976) autoarea romanului *Fiica ceasornicarului* (The clockmakers Daughter, 2018, traducere de Sânziana Dragoș, Hunamitas fiction, 2019) își risipește în zadar talentul prețios, ratează șansa de a fi originală, de a crea o operă fără asemănare, de a se înălța spre culmile creației artistice, se folosește de darurile (exuberanța, percepere acută a unor porțiuni de realitate, capacitatea de a portretiza într-o manieră frustă) cu care a fost înzestrată spre a construi ceva menit erodării rapace.

În 2017 Elodie Winslow lucra într-o arhivă londoneză. Cât de curând urma să se mărite cu un tânăr (Alastaire) dintr-o clasă socială mai bună decât cea căreia îi aparținea ea una. În timpul travaliului arhivistic a fost atrasă de figura romatică a lui Edward Radcliffe, un tânăr pictor prerafaelit, logodit cu bogata Frances Brown, din epoca victoriană. Nu după mult timp, ea a aflat că ” Radcliffe fusese cuprins de disperare după moartea logodnicei sale”. În paralel ”fata ceasornicarului” falit, Birdie, (Albertine Bell) ne povestește (dintr-o postură fantomatic-narativă) viața-i de copilă orfană, aflată în grija delicventei doamne Mack (după azvârlirea tatălui ei în închisoare). Ascultând niște înregistrări ale decedatei sale mame, (Lauren Adler), ce fusese o violoncelistă celebră, Elodie s-a bucurat mult de tot. După ce s-a împrietenit cu Lily Milington, Birdie a învățat să se ferească de oamenii răi, să nu cadă pradă iluziilor. Din păcate prietena ei generoasă fusese asasinată de un marinar violent. Ce a aflat Elodie de la buna-i prietenă Pippa? Că Edward o folosise pe Lily Millington ca model în tabloul Frumoasa adormită. Că mama ei îi fusese infidelă soțului bonom, având o aventură extraconjugală cu violonistul în a cărui mașină murise (în 1992). Ce a înțeles mai apoi ea singură? Că ”propria familie era legată într-un fel de Radcliffe și de misterul pe care îl descoperise la serviciu”. La insistența patroanei perverse, Birdie devenise ”o hoață pricepută”. Prezentându-se, în spațiul public permisiv, drept ”Fetița Rătăcită”, reușise să le sustragă unora bunuri de preț. Într-un alt plan narativ (din prea multele de care autoarea se prevalează neinspirat spre a-și duce la capăt narațiunea prolixă, descentrată), facem cunoștință cu Leonard Silbert, cercetătorul operei lui Edward Radcliffe care, așezându-se chiar în misterioasa casă a pictorului victorian, s-a străduit (în 1928) să-i cunoască îndeaprope mediul, personalitatea, proiectele artistice, să pună în lumină ”artistul, gânditorul dinamic, creatorul unui manifest artistic” axat pe apartenența la un loc cu o tradiție apreciabilă, învăluit în mister (într-un iritabil soi de mister potențat). Stând de vorbă cu bătrâna Lucy Radcliffe, sora pictorului de mult timp decedat, a aflat că Edward era un excelent povestitor, nutrea o puternică pasiune pentru alchimie și astronomie, proba intrens ”sălbăticia spiritului”, disprețul față de convenții, ”era destul de nestăpânit”, fusese bântuit de fantome ”avea un comportament obsesiv”, o iubise pe Lily Millington mai mult decat pe oricine. Dându-se drept Lily Millington, Birdie i s-a înfățișat (în 1861) pictotului excentric într-o ipostază respectabilă, răspunzându-i favorabil intenției sale de a o portretiza. Pe parcursul portretizării entuziaste, modelul a învățat ”ce înseamnă să fii privit”. Mai apoi tânăra portretizată s-a simțit năpădită de ”un val de energie fierbinte”, s-a îndrăgostit de artist, a devenit muza, destinul lui, a înțeles că Edward era atras de lumea ocultă, că nu-și iubea logodnica ”plicticoasă”, i s-a destăinuit fără rezervă, indicându-și originea umilă și statutul compromițător. Vizitând locul (Birchwood Manor) unde mama ei își petrecuse idilic ultimele zile din viață, Elodie și-a dat seama că ”viața nu este lineară, ci este alcătuită din nenumărate alegeri mai mari sau mai mici făcute zi de zi”, meritând mai degrabă să fie înțeleasă cu suplețe decât judecată cu rigiditate. Îndrăgostit, la rîndu-i , de Birdie, Edward i-a dăruit iubitei sale un ceas prețios, le-a prezentat-o prietenilor săi pictori care au sesizat că era ”cu totul altceva” decât un model pasiv. Dându-și seama că prietenul său Thurston voia să o seducă pe Lily, s-a neliniștit. Spre a-i face pe plac făturii iubite care dorea să-și viziteze tatăl aflat în America, el a cumpărat bilete pentru călătoria americană, intenționând s-o însoțească.

La insistența patroanei perverse, Birdie devenise ”o hoață pricepută”. Prezentându-se, în spațiul public permisiv, drept ”Fetița Rătăcită”, reușise să le sustragă unora bunuri de preț.

Planul cel generos îi fusese însă stricat de agresivul Martin, fiul doamnei Marck, care îi ceruse lui Lily să dispară din viața pictorului aristocratic. După dispariția iubitei, Edward rămăsese descumpănit, colindase prin Europa învinovățindu-se că ”era răspunzător pentru întâmplările acelea înfiorătoare” (sfârșite cu uciderea logodnicei sale). Ce se întâmplase cu Lily? Murise în ascunzătoarea casei unde o determinase să intre Lucy pentru a scăpa de rău intenționatul Martin cel hirsut. Amintindu-și de ea ulterior, sora cea mică a pictorului se întorsese în casa cu două frontoane, scosese din ascunzătoare scheletul lui Lily și îl vârâse într-un sicriu de plumb pe care îl înhumase discret. După un timp, fantoma ei s-a întors în casa-muzeu pustie, devenind ”o lumină întemnițată”. Punând cap la cap tot ce aflase, Elodie a reflectat asupra propriei vieți, a constatat că nu-l iubea pe Alastaire cel bogat, s-a împrietenit cu ingenuosul detectiv Jack Rolands ce părea dispus să o călăuzească în direcția bună.

Deși dispune de o fabulație copioasă, propune o gamă de personaje largă, fin diferențiată, compune imaginea unei lumi adâncite în misterul existenței incitante, se desfășoară într-un ritm alert, captivează prin insistența evocării laborioase, ficțiunea *The Clockmakers Daughter* (Fiica Ceasornicarului de Kate Morton) nu izbutește să se ridice pe cea mai înaltă cotă a artei românești, lăsându-se copleșită de prolixitate, cultivând într-un mod exagerat digresiunea nefuncțională, supralicitând misterul, saturându-se cu tot felul de ingrediente lipsite de relevanță!

Roluri și actori

Se vede că rolurile sunt croite exact pe măsura actorilor, autorul și regizorul a ales cu grijă cuvintele și gesturile pentru a nu crea discrepanțe între personaj și actor. **Robert Tudor** este Moș Crăciun extrovertit, vulcanic, cascadele de ***Ho-Ho-Ho*** le distribuie conform trebuințelor și năzuințelor beneficiarilor, fiind aceștia mai ales copii. Asta nu înseamnă că nu este un bun interlocutor pentru adulți, amintirile (inclusiv cele galant) și experiența sa de viață fiind oferta sa de conversație simpatică. Presupun că nu-i tocmai ușor în plină vară cu echipamentul de decembrie, dar mi-l amintesc că se descurca și cu ditamai pântecul fals în „***Căsătoria***”, așa că... Poate că ar fi meritat o soartă mai bună, dar voia autorului așa a fost, să plătească cu viața vina (colectivă a) breslei Moșilor...

Îi dă replica **Vlad Popescu** un actor tânăr care poate fi văzut (și) în rolul lui Iordache (pe care-l face foarte bine) în „***D'ale carnavalului***”. Nu e ușor să-i ții piept pe scenă unei personaj (și actor) debordând de vitalitate. Dar **Vlad Popescu** (care chiar aduce cu un anume miliardar, persoana foarte cunoscută dar nu-i dăm numele) are știința echilibrului discursiv al scenei, contrapunctează (pe alocuri, chiar contrazice) la timp excesele de informație ale lui Moș Crăciun. Replicile sale în general sunt reținute, seci, sentențioase se simte poate „***educația anglo-saxonă mult prea rigidă***” și la limită poate că putem explica (doar științific) fapta sa concepută și realizată pas-cu-pas cu superioară detașare față de omenie și umanism...

Regia artistică a fost asumată de însuși dramaturgul **Gabriel Gheorghe**, cel mai bun cunoscător al textului, care nu c-ar fi galant (ca-n altă piesă), dar e ingenios. Pesemne că-i era dor să mai regizeze o piesă, a trecut cam mult timp de la un succes al teatrului piteștean „***Un bărbat și mai multe femei***”, în regia aceluiași **Gabi Gheorghe**. Și dacă în construcție piesei a consimțit la regulile clasicului le-a și oferit celor două personaje momentele de ***solo*** ale câte unui monolog. Așa ca să-i ridice mai sus, în rândul „***monologiștilor***”: Hamlet, Romeo și alții de „teapa” lor... Sigur este că i-a convins pe manageri de viabilitatea propunerii sale, și pentru asta le-a pus pe masă argumente tari. Credeți-mă, sau vizionați-o și contraziceți-mă. Scenografia **Cristinei Ciucu** pornind de la un decor simplu (dar amplificat și intensificat pe final) servește din plin desfășurării conversației letale la un ***bourbon***. Regizorul tehnic **Emil Râpeanu** are menirea de a conserva cea mai bună versiune a spectacolului...

Trama piesei este bine condusă, arcul acțiunii este comprimat în pași bine gradați cu câte un insert de cultură generală a lui Gil și câte o experiență de ***reality life.*** Adică ***viață vie***, experiențe adevărate trăite pe propria piele de Moșul vizitator. Un fel de dialog cu tentă de absurd, niciunul dintre interlocutori neavând trebuință de ideile celuilalt, fiecare fiind încredințat că în viață conduita sa e cea mai bună... Autorul oferă și o acoperire psihologică a crimei lui Gil - o traumă din copilărie (Trăiască pshihanaliza!). Gil și-a surprins de mai multe ori mama (o femeie tânără neglijată de soțul mai tot timpul absent) plecând noaptea de acasă pentru aventuri galante și revenind dimineața. Climaxul acestor întâlniri nocturne s-a întâmplat să fie într-o noapte de Crăciun când și-a surprins mama cu ***MoșCrăciun***-ul de serviciu, jucându-se „de-a fiara cu două spinări” (de la ***moșul*** **Shakespeare** citire). Ar fi fost bine ca totul să se oprească doar la joaca nocturnă a mamei cu Moș Crăciun, dar... -hai să nu mai păstrez suspansul-, aventurile mamei se termină prost de tot. Cu un episod de violență conjugală extremă: i le pune capăt un foc de pistol tras de soțul său. Mai multe nu divulg, vă las să vă delectați vizionând piesa.

Și pentru că eu am văzut-o în avanpremieră, și mi-a plăcut foarte mult, am revăzut-o în următoarele reprezentații. Și am constatat cu plăcere că spectacolul chiar a crescut, Gabi Gheorghe fiind printre puținii regizori (dacă nu chiar singurul) care nu-și abandonează echipa după ce a bifat premiera...

teatru

Mihai Barbu

Poveștile Smochinului singuratic de pe Plaja Însorită

Smochinul e fructul regilor. Oameni mult mai scrupuloși decât mine au aflat că în Biblie sunt menționate doar opt fructe: strugurii, rodiile, măslinele, merele, curmalele, migdalele, fisticul și smochinele. Vom poposi, din nou, lângă acel Smochin singuratic pe care l-am întâlnit, în vară, pe Plaja însorită, pentru a-i asculta pe cei care-i căutau umbra atunci când soarele reaprindea jarul pustiei. Se zice, a intrat în vorbă monsieur Gaston, un domn care iubea filmele și serialele franțuzești, că, la un moment dat, regii noștri s-au plictisit de moarte ascultând doar povești cu ființe supranaturale. Ele au ajuns să nu-i mai sperie, ba chiar le produceau și o accentuată stare de somnolență. Atunci le-au poruncit menestrelilor care-și făceau veacul pe la curtea lor să scrie povești cu bărbați și femei, povești despre oameni obișnuiți cărora li se întâmplă lucruri fantastice și extraordinare. „Oameni obișnuiți?”, s-au mirat peste măsură menestrelii. „Ordinary people?”, s-a mirat, la rândul lui, și John O'Hara, un american care nu-și permitea să se bronzeze pe Coasta de Azur. Și, lipsiți de inspirație, a continuat Gaston, menestrelii au improvizat niște povești nebune despre o boală ciudată care a afectat comportamentul oamenilor. Și au numit această boală de origine divină „dragoste”. De fiecare dată, când auzeau aceste povești, întreaga curte se trezea într-o confuzie totală. “Și dacă aceste povești nebune ar fi adevărate?”, a căzut pe gânduri Regele. Și de atunci și până-n zilele noastre, toți au început să creadă în iubire și să-și închipuie c-o pot găsi, c-o pot întâlni, că pot da nas în nas cu ea. Oriunde și oricând... După introducerea lui Gaston, a fost rândul nostru să spunem o poveste...

Nabokov a zis despre Cehov că intră în poveste fără a bate la ușă. Vă aduceți aminte de acea frază faimoasă: „Se răspândise zvonul că pe chei a apărut un personaj nou: o doamnă cu un cățel”. După părerea lui, în poveste ar trebui să tăiem începutul și sfârșitul ei. „Aici noi, scriitorii de ficțiune, mințim cel mai mult. Textul trebuie să fie dezbrăcat de tot ceea ce e inutil. Totul ne e permis cu o singură condiție: să nu renunțăm la poveste”.

reportaj

Cu ce e mai bine să te-alegi în viață? Cu o străină sau c-o bicicletă Pegas?

Când am fost școlar m-am întrebat, mereu, de ce în cărțile noastre de istorie se făcea, când era vorba de Ho Și Min, un groaznic dezacord. „Ho Și Min s-a născut” și nu, cum mi s-ar fi părut firesc, „Ho Și Min s-au născut”. De ce nu se făcea, niciodată, acordul predicatului cu un subiect multiplu? Când l-am cunoscut mai bine pe Thien, m-am lămurit cum stăteau lucrurile...

Vietnamezul Thien a studiat la Facultatea de Mine, aflată pe Dealul Institutului, vreme de 6 ani ca să ajungă un destoinic inginer. Un an a învățat românește iar ceilalți ani i-a dedicat studiului temeinic al metodelor de exploatare a cărbunelui și a minereurilor. La Institut a vrut să învețe cum s-ar putea exploata, științific, Munții lui de Marmură, ce-l așteptau acasă. Un împărat de-al lor a numit, adecvat, acea carieră din munte „Cele 5 elemente”. Era vorba de cele primordiale: apă, lemn, pământ, metal și foc. Thien nu era singur, partidul l-a trimis în România împreună cu o mulțime de colegi. Mâncau împreună orezul tradițional pe care îl fierbeau în bucătăria improvizată în căminul studenților străini. Ea nu semăna deloc cu bucătăria imperială din Hue socotită, acasă la el, drept suprema experiență gastronomică. Era o distanță ca de la cer la pământ. Bucătăria imperială cuprindea cel puțin șapte feluri de mâncare iar la fiecare dintre ele folosea o anume gamă de ingrediente. Iar când erau gata, bucatele aveau parte de prezentări ce semănau cu adevărate opere de artă. Dar în căminul lor proletar, vietnamezii înghițeau același fel de mâncare șapte zile din șapte. Același „balast” pe care l-am mâncat și noi, în armată, pe vremea când serveam Patria. N-au mâncat, în toți acești ani petrecuți la Vale, nici „pho” (o supă de vită cu tăieței), nici „cha ca” (un pește pregătit într-un vas de lut) decât, poate, de ziua lor națională. Colegii lui făceau, regulat, ședințe ale tineretului comunist vietnamez, la care Thien participa fără mare tragere de inimă. Visul lui secret era să facă dragoste, măcar o dată-n viață, c-o studentă română. Să vadă și el cum fac dragoste folcloristele noastre. Le auzea gemetele când veneau în vizită la rugbyștii și fotbaliștii de la „Știința”. Era sătul de poveștile colegilor săi de an care făceau și sport, și amor de performanță. Se lăudau, mereu, cu marile lor cuceriri parcă pentru a-i face în ciudă. Unul dintre ei, care era intelectualul grupului, i-a zis odată că „cea mai groaznică perversiune e castitatea”. Ce mizerie... Acasă, pe Thien îl aștepta o nevastă și cei doi copii ai lor, așa că ar fi fost foarte periculos dacă cei din organizația lui de bază ar fi aflat la ce visa el. Îi era frică să nu se trădeze în somn. Obișnuia să mai și vorbească că destul se autocenzura în timpul zilei. După ce și-a susținut examenul de stat și-a permis luxul să mai stea câteva zile pe la noi în oraș. Atunci, într-un cerc restrâns de prieteni, și-a mărturisit, în sfârșit, dorința lui secretă. Unul dintre colegii lui și-a luat inima-n dinți și s-a dus la un asistent, un mare amorez, care-și spunea, singur, „Iubitul”, și l-a informat de dorința vietnamezului. Nu voia o iubire sfâșietoare ci doar una de-o noapte, voia o femeie frumoasă, aia care este a tuturor, și nu femeia urâtă care să fie doar a ta. L-a citit, la sugestia celui care l-a învățat românește, și pe Minulescu: „Eu știu c-ai să mă-nșeli chiar mâine/ dar pentru că azi mi te dai toată,/ o să te iert, e vechi păcatul/ și nu ești prima vinovată...” “Mă, mare fraier mai e și Thien ăsta... Păi nu putea să-mi zică mai repede, înainte de-a pleca studentele mele-n vacanță.” Așa că Thien s-a-ntors în Vietnam, din punct de vedere erotic, la fel de neprihănit cum a și venit. Dar, cu banii agonisiți pe care voia să-i dea acelei românce care ar fi făcut dragoste cu el, și-a cumpărat o bicicletă „Pegas”. Așa a ajuns, în țara lui, un om bogat, cu studii-n străinătate și cu bicicletă la scară. În Vietnam, ca să închiriezi o bicicletă trebuia să plătești un dolar și o aveai la dispoziție toată ziua. O lăsai unui hotelier și el îți găsea, fără probleme, amatori printre turiștii străini care voiau să străbată orașul sau țara pe două roți. Băutura preferată a vietnamezilor este „phe do” sau cafeaua cu gheață. Cafeaua vietnameză este foarte tare. După ce privea lumea de pe trotuar, după modelul francez, având cafeaua rece în față, Thien se retragea în parcul pe care vietnamezii l-au făcut pentru a proteja câteva păsări aflate pe cale de dispariție. „Fazanul lui Edward” era simbolul acelui parc. Dar Thien venea în parc pentru clipele acelea rare în care ar fi putut zări potârnichea cu gușă roșcată, argusul cu creastă sau capitonul cu nas roșu. Toate culorile astea îi duceau aminte de pastelurile toamnei din România studenției sale și de zilele în care nu cobora, să facă practică, în subteranele minelor din Vale. „Traseul Rhododendronului” de acasă îi amintea de Parângul zilelor de vară pe care l-a urcat, de fiecare dată, când voia să fie singur și melancolic. În munții noștri, rhododendronului îi zice, scutindu-ne de frângerea limbii, smârdar, cocozar sau bujor de munte și are flori de un roșu aprins sau de un roz pal. N-a întâlnit niciodată, deși ar fi dat orice să le-ntâlnească, și în codrii noștri de aramă, pe ciocănitoarele cu coadă scurtă sau pe fluierarii cu pieptul argintiu. Iar pe mândra potârniche vietnameză n-a văzut-o, așa cum era și firesc, decât la el acasă. Înainte de a pleca de la noi, ne-a lăsat vorbă că dacă o să trecem vreodată pe la el, prin Vietnam, să nu ezităm să ne tocmim la preț pentru orice. Și când vom vrea să închiriem un triciclu, și când ne vom caza pe Lacul Crocodilului, și când vom urca în cârca unui elefant, și când vom angaja un ghid ca să înțelegem, mai bine ca oricine, cine a fost Ho Și Min. Dar, ne-a avertizat el, numai când veți închiria o bicicletă „Pegas”, nu cumva să vă tocmiți...

O întâmplare de la granița noastră cu bulgarii, interpretată în cheie cehoviană

Nabokov a zis despre Cehov că intră în poveste fără a bate la ușă. Vă aduceți aminte de acea frază faimoasă: „Se răspândise zvonul că pe chei a apărut un personaj nou: o doamnă cu un cățel”. După părerea lui, în poveste ar trebui să tăiem începutul și sfârșitul ei. „Aici noi, scriitorii de ficțiune, mințim cel mai mult. Textul trebuie să fie dezbrăcat de tot ceea ce e inutil. Totul ne e permis cu o singură condiție: să nu renunțăm la poveste”. Doctorul Cehov n-are personaje pozitive, n-are nici personaje negative. “Morala este o invenție a oamenilor plictisiți care nu știu să trăiască”. Pot să să exemplific, ne-a momit Ivan, cu o poveste scurtă, fără introducere și fără final studiat, cu două personaje, doi români și doi bulgari, aflați într-o situație limită la granița de dincolo de Dunăre și de Podul Prieteniei? Mihail era cu o mașină, prietenul lui cu alta. Grănicerii se dovedeau a fi fioros de morali. Lege și ordine! Primul care a fost tras pe dreapta a fost prietenul său. „Deschide capota!”, i-a ordonat vameșul. „Unde-i seria motorului?” “Uite-o acolo?”, îi răspunde, stoic, Gavril. Scena se repetă. A treia oară, vameșul îi zice să vină lângă el, sub capotă, ca să pună mâna exact în locul unde era gravată seria. „Dă-mi de-o cafea și te las să treci!” Resemnat, Gavril bagă adânc mâna în buzunar, scoate 20 de euro, își introduce capul sub capotă și-i dă vameșului banii. Ăla se uită la bani, se uită în ochii românului și-i zice: „Cred că n-ai înțeles bine, am zis de-o cafea...” Omul mai bagă odată mâna în buzunar, bagă iar capul sub capotă și plusează: îi mai dă 20 de euro. „Seria corespunde, poți să tragi capota, ești liber!” A venit și rândul lui Mihail. „Scoate tot ce ai în mașină!”, i-a ordonat vameșul. Mihail pleca cu toată familia în concediu și a umplut mașina cu toate cele necesare. Avea o mare de bagaje. A scos o valiză. Vameșul a revenit. „Am zis tot!” și pleacă. Revine peste un sfert de oră și Mihail a mai scos o valiză. „Cred că nu m-ai înțeles: am zis tot, tot, tot!” Scena s-a repetat până când Mihai a golit mașina. „Acum o ducem la raze!” Când au dus-o, s-a întrerupt curentul. Deja trecuseră trei ore de când a început controlul vamal. Vameșul îi face un semn cu degetul mare ridicat în sus. Era semnul că, în sfârșit, a venit curentul. Mașina trece prin raze și vameșul părea vesel că n-a descoperit nimic. „Vă doresc călătorie plăcută!”, i-a urat el și l-a lăsat în plata Domnului.

Monsieur & Celesta

„Monsieur, de ce vă uitați la acele lucruri îngrozitoare?”, îl întreba Celeste. Femeia știa că Monsieur se ducea, din când în când, la hotelul lui Albert „Le Cuziat”. Albert a fost valetul de cameră al prințului Radziwil și astfel era foarte informat despre înalta societate a homosexualilor din epocă. „Fiindcă nu am fantezie”, îi zicea Monsieur, „și vreau să-mi îmbogățesc cartea”. Degeaba îi povestea Celeste despre ziduri, pălării, ciorapi și pantofi, despre casa și satul în care s-a născut. Asta era cam pe la prânz, pe când Monsieur binevoia să se trezească. Seara se îmbrăca frumos, își trăgea pantalonul „pied - de – poule”, își punea papionul și o floare la butonieră apoi o ștergea la recepțiile mondene. De două trei ori pe săptămână se ducea la „Ritz”, care devenise al doilea său domiciliu. Sosea pe la ora 22 și, într-o sală pustie, Monsieur se așeza, singur, la o masă, își comanda un pui fript, cartofi și legume proaspete, o salată iar, la sfârșit, savura o înghețată de vanilie. Apoi, în salonaș, se servea singur, dintr-o cafetieră gigant, și bea cafele după cafele. Era timpul când îi invita pe chelneri să-i povestească, contra unui bacșiș consistent, cine au fost în acea seară la „Ritz”, ce-a comandat fiecare și cum mai erau îmbrăcați, de jos până sus. Simțea că e un final de epocă, de Belle Epoque, și voia să-i fie ultimul și documentatul ei pictor. Lui Monsieur îi era mereu frică să nu uite acele amănuntele, cumpărate cu „pour boire”-uri grase până când ajungea acasă. Era un singuratic. Dar lui Monsieur nu-i displăcea deloc să-i privească pe alții cum fac dragoste. El avea, pe atunci, 46 de ani, se declara rentier, și locuia pe un mare bulevard parizian. Acolo se simțea ca acasă. I-a donat prietenului său, hotelierul, o parte din mobilele de familie pe care le moștenise. În urma unui raid al poliției, Monsieur a fost găsit bând șampanie, într-un salon de la parterul hotelului, cu Albert de Cuziat și cu alți trei indivizi cu alură deocheată. Localul a fost închis provizoriu. Poliția a făcut un raid superficial. Pe masa din salonul de la parter, plină cu șampanie Moet, polițiștii nu au sesizat că mai era și o farfurie cu niște prăjiturele trimise, de fiecare dată, de Celeste. Le-au socotit a fi fără nicio importanță literară. (Astea ar fi vrut și Zaharia Stancu să i le ofere lui Darie, atunci când îi îndemna să nu uite. Să nu uite nimic. Nimic să nu uite!, a precizat, intrând neîntrebat în vorbă, și Mitică B., un critic de importanță locală.) „Erau momente în care mă simțeam mama lui, alteori copila lui”. „Iubită?”, a vrut să mai știe domnul comisar. “Niciodată! Nici măcar logodnică de-a pururi...”, vorba unui poet român de care Monsieur habar n-avea c-ar exista...

Epilog. Nici nu știm cum ne-a trecut ziua. Cinefilul Benvenuto a vrut să aibă el ultimul cuvânt și ne-a povestit o scenă dintr-un film de Tornatore. „Lambert, ești însurat?”, l-a întrebat un celibatar convins pe unul dintre angajații săi. „De aproape 30 de ani”. „Cum e să locuiești cu o femeie?” „E ca o participare la licitație. Nu știi dacă ai o ofertă irezistibilă...”

SFÂRȘIT (RELATIV)

Mariana Şenilă-Vasiliu

Istoria artei, care și a cui?

În penuria cărţii de artă din România din anii 1960-1970, albumele din URSS erau, pentru mine, dar poate şi pentru alţii, mană cerească. Pe atunci, singura „Istorie a artei" accesibilă la noi era cea a academicianului George Oprescu, mai mult informativă şi superficial concepută. După ea se învăţa pentru examenele de sfârşit de an de la Institut, ea era autoritatea supremă în materie. Disperată de absenţa altor surse de informaţii, m-am pus serios pe învăţat limba franceză, biblioteca Institutului „Ioan Andreescu" de la Cluj fiind destul de bine dotată cu studii, monografii şi albume privind arta universală şi mai cu seamă excelent editate color, scrise în această limbă. La încheierea studiilor am rămas însă văduvită şi de această sursă, pomenindu-mă într-un pustiu înspăimântător. M-a salvat însă „prietenia româno-sovietică", relaţia între ţările „surori" manifestându-se cu ocazia zilei de 7 Noiembrie când era sărbătorită, anual, ziua Marii Revoluţii din... Octombrie. Cu această ocazie era adusă în librării carte de artă publicată în URSS, dar tipărită color, în condiţii excepţionale, în Japonia, Italia, Austria, dar şi la Leipzig, în RDG, cele din urmă mai puţin reuşite. Ce era mai interesant era faptul că multe din aceste albume priveau arta modernă, mult hulită la noi, dar mai cu seamă în Uniunea Sovietică, dar care se vede treaba, erau foarte bune pentru export. Cărţile şi albumele în cauză, cu texte în franceză şi engleză, aveau însă o clauză de publicare: se refereau doar la artiştii şi tablourile existente în muzeele din ţara sovietelor. Nicio problemă, Rembrandt sau Matisse, indiferent pe ce perete ar fi stat, erau tot Rembrandt şi Matisse Cea mai mare parte a tablourilor moderne prezentate în albumele de artă modernă proveau din celebrele colecţii ale industriaşilor ruşi Şciuchin şi Morozov, crema cremei picturii franceze de la finele secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea. De 7 noiembrie, dis-de-dimineaţă mă postam împreună cu soţul meu în faţa uşii librăriei aşteptând nerăbdători să vedem „ce se dă" şi ce puteam cumpăra. Şi uite aşa, album cu album, împreună cu seria „Monografii" şi „Biografii. Memorii. Eseuri", editată de „Meridiane", începută în 1967 (peste 660 de tiluri, şi - în mod criminal, desfiinţată acum mai bine de un deceniu), mi-am alcătuit o bibliotecă de artă care compensa imposibilitatea de a călători şi vizita muzeele din „Străinezia", cum numeam în corpore ţările occidentale, mai cu seamă Parisul, doldora de capodopere, vechi şi moderne. De cele contemporane, nici nu putea fi vorba până după 1989.

În biblioteca personală aveam mai multe serii de istoria artei. Ceea ce mă nemulţumea, însă, era că se axau doar pe arta europeană. Hălci uriaşe despre arta altor popoare şi civilizaţii erau înghesuite în doar câteva pagini şi tratate mai mult ca istorie a ceva exotic. Miile de ani de artă chineză sau indiană, minunata artă arabă, arta şi civilizaţia unor continente întregi era în cel mai bun caz expediată în câteva fraze. Pictura în tuş japoneză şi stampele, care au influenţat atât de radical viziunea artiştilor din secolul al XIX-lea, impresioniştii în mod special, exista pomenită doar în legătură cu aceştia, în rest... Dar civilizaţia şi arta precolumbiană? Dar sculptura africană care a răsturnat concepţia privind forma şi volumul în arta cioplirii? Despre artele decorative, nici pomeneală. Nici un rând în aşa-zisa istorie a artei despre desăvârşitele tapiserii franceze „Mii de flori", nimic despre piesele de orfevrărie făurite de bijutierii francezi, italieni sau ruşi. Nici... nici... nici...

Dar oare lucrurile stau mai bine când e vorba despre arta europeană? Curios să vadă ce am mai cumpărat, la vederea titlului în limba rusă, soţul meu m-a întrebat iritat: „Asta la ce-ţi mai trebuie, că doar ai luat atâtea?" Volumul se intitula „Malaia Istoria iskustv"/Mica istorie a artei. O cumpărasem pentru că se referea la arealul bizantin din care făceau parte ţări precum Gruzia şi Armenia, Bulgaria şi Serbia, Vecha Rusie, Ukraina şi Bielorusia, de a căror artă nu aveam habar. Altă dată cumpărasem un alt volum, tot în limba rusă - cu care mă familiarizasem vrând, nevrând, în cei şapte ani de învăţare a ei obligatorie în gimnaziu şi liceu - un studiu despre „Arta ţărilor din Magreb", Cartagina, Numidia şi Mauritania, arta romană în Africa în general şi a Africii de nord în special. Una peste alta, era vorba despre ţări şi civilizaţii pe care nu le cunoşteam şi pe care n-avem cum să le văd, chiar dacă erau vecine cu ţara noastră, precum erau Serbia şi Bulgaria, unde taman fusese descoperit uluitorul mormânt trac.

Statutul Europei, împărţite politic între occident şi (r)estul continentului, se reflectă şi în artă. S-o spunem pe a dreaptă, artistic doar ţările din vest îi interesează pe istorici, estul, cu rare excepţii, rămânând la fel de „exotic" precum Asia, de exemplu, adică un necunoscut. Puţinul care se ştie - artişti, curente - se datorează doar în baza legăturilor acestora cu arta occidentală. Brâncuşi, oricât de genial ar fi fost, n-ar fi contat pentru istoria sculpturii moderne dacă ar fi rămas în ţară, l-a salvat faptul că a fost cunoscut la Paris şi în America. Puţinele informaţii care au străbătut în Occident despre pictura românească se datorează criticului Jaques Lassegne, care în contact direct cu arta românească şi cunoscându-i direct pe pictori a scris despre ei. Andreescu, un pictor genial, mai bun decât toţi barbizoniştii la un loc, n-are cotă pe piaţa internaţională de artă. Discrepanţele valorice (în bani) dintre artiştii occidentali şi cei estici sunt flagrante şi umilitoare. Ceea ce i-a adus notorietate şi apoi recunoaştere valorică pictorului norvegian Edward Munch a fost pictura intitulată „Strigătul" expus la Berlin în 1893. Atât se cunoaşte despre arta norvegiană, Munch. Din Europa estică, singurii care s-au impus pe plan artistic internaţional au fost ruşii şi asta pentru că s-au implicat aproape imediat în mişcările moderne, creând ei înşişi curente aşa cum este cazul abstracţionismului - vezi Chagall; a raionismului - vezi Larionov şi Goncearova; constructivismului - vezi Gabo şi Pevsner; şi a supremastismului - vezi Malevici. În materie de artă în general şi a picturii în mod special, ruşii au creat un adevărat desant după 1920-1921. Celor mai sus menţionaţi li s-au alăturat alte nume ce s-au impus în fenomenul modern: Kikoine, Orlova, Lanskoi, Poliakoff, Aleşinski, Charchun şi alţii. De fapt, pentru istoricii şi criticii occidentală, pictorii şi sculptorii estici au contat doar în măsura în care au avut contact cu lumea artistică vestică, în mod special cea pariziană, şi au participat la mişcările de avangardă. Dovada? Deschideţi orice dicţionar de artă modernă, Larousse de exemplu, şi veţi vedea că el s-ar putea intitula mai degrabă dicţionar de artă franceză - 80% din numele prezente în el sunt ale artiştilor francezi, fiecare din ei beneficiază de o prezentare istorico-critică generoasă, asta în timp ce ceilalţi, provenind din estul şi nordul Europei beneficiază, în bloc, de doar câteva fraze. Iau cazul României, expediat şi el în nici măcar un sfert de pagină, unde sunt citaţi, Nicolae Grigorescu „consideré conume le grad artist de la Roumanie", Andreescu lipseşte, binînţeles - după care autorul textului se opreşte la Theodor Pallady „influencé par Matisse" (tic critic repetat şi de alţii, doar pentru că nu se putea concepe că un artist din est putea fi egal, aşa cum a şi fost în realitate, cu un pictor francez de talia lui Matisse"), Alexandru Ciucurencu şi Corneliu Baba. În treacăt, e pomenit şi numele lui Iser. Am fost mulţumită că barem în dreptul numelui lui Brâncuşi scria „sculpteur roumain" şi „nu artist francez de origine română" cum este catalogat de alte dicţionare. Artiştii polonezi beneficiază de un tratament similar cu al românilor, sunt pomenite doar numele „occidentalizaţilor" Moise Kisling, Marcussis şi Zack, iar în rest, neantul...

În faţa acestei situaţii, când artiştii europeni sunt trataţi în funcţie de punctele cardinale, vest contra est şi sud contra nord, întreb: ce fel de istorie a artei mai e şi asta? Unde este probitatea deontologică a istoricilor de artă în acest caz? S-au publicat, separat, şi studii despre arta chineză, indiană, precolumbiană etc., şi dacă cineva doreşte să se informeze asupra lor, cu oarecare osteneală lucrul este posibil, însă atunci când se dă denumirea generică de „Istoria artelor" sau de „Dicţionar universal al artei şi artiştilor" şi sunt excluşi deliberat din acestea mari civilizaţii şi culturi ale lumii, ba sunt ignorate şi cele ale bătrânului continent din care fac parte, se cheamă parti-pris, lipsă de obiectivitate şi tratare de sus.

Depinde cine scrie istoria artei contemporane şi din care punct cardinal o priveşte. Privită invers, dinspre est spre vest, „Stilkunde"/Taschenbuch der Kunste" a istoricului est-german Hans Baier/VEB F.A. Seemann Verlag DDR, Leipzig, 1976 la capitolul Sozialistichen Kunst/Arta Socialistă acordă, dimpotrivă, un spaţiu „generos", - 26 de pagini din totalul de 325, artei comuniste: din URSS - 12 pagini, din RDG 10 pagini şi restul de 7 pagini Poloniei, Cehoslavaciei, aproape o pagină României, tot atâta Bulgariei, o jumătate de pagină Iugoslaviei şi cam tot atâta Ungariei. La capitolul România, pe lângă C. Baba şi A. Ciucurencu, este citat Gavril Mikloss (vezi „Griviţa"); la grafică, Gy Szabo Bela şi Jules Perahim, iar la sculptură Ion Jalea, C. Medrea, I. Irimescu şi binînţeles, autorul „Soldatului sovietic eliberator", B. Caragea.

Mai există, însă, o problemă rămasă suspendată în aer, cea a artei totalitare, hitleriste, staliniste şi fasciste: fenomenul trebuie sau nu cuprins în istoria artei, iar dacă nu, atunci unde trebuie „arondat"? Pentru că argumentele pe baza căruia a fost deocamdată exclus din artă sunt doar cele politice. În ce măsură poate fi considerată o astfel de creaţie artă şi care sunt motivele pentru care trebuie eliminată din rândul artei? Când sculptorul lui Hitler, Arno Breker a fost adus, la încheierea războiului, în faţa judecătorului, şi incriminat pentru creaţiile sale naziste, acela s-a mulţumit să-i dea o amendă „onorabilă" de doar... 500 de mărci. Cu asta necazurile juridice ale sculptorului lui Hitler s-au încheiat. Întâmplarea este simbolică pentru arta totalitară: cât e artă şi cât e politică? El pune două probleme, una de ordin deontologic şi alta de ordin pur moral, dar asta este o chestiune ce necesită o dezvoltare separată. Deocamdată întrebarea e dacă genul acesta îşi are loc sau nu în istoria artei sau dacă el va rămâne încă o pată alba? Că subiectul frige aveam să constat eu însămi în două ocazii: o dată când am cerut, întâi în scris şi apoi direct de la Serviciile culturale ruse informaţii mai ample despre sculptorul Vera Muhina, iar a doua oară când am căutat în Dicţionarul britanic de artă modernă şi contemporană numele lui Arno Breker, de unde, cu un „vezi", am fost expediată la sculptorul francez Despiau, iar de la el, retur la Breker. No comment!

Istoria, în general, nu poate fi considerată un exemplu de corectitudine, depinde de cel care o scrie, de sursa informaţiilor şi de multe alte cauze. Şi mai puţin încă, după cum se vede, e cea privind arta unde subiectivismul joacă un rol important. Înţelegerea ei depinde de gradul de informare şi înţelegere al cititorului, de dorinţa sa de a intra în acest mediu complex şi fascinant fără prejudecăţi. Din păcate, prin istoria artei, majoritatea se mulţumeşte să înţeleagă istoria artei ţărilor din vestul european, a Franţei, Spaniei, Italiei, Germaniei, a Ţărilor de jos/a Olandei şi Belgiei, Angliei şi din răsărit doar Grecia şi Rusia de până în secolul XX. E de datoria iubitorului de artă să depăşească graniţele acestora. Pentru că, dincolo de Europa, vorba unui cântecel învăţat în şcoală, „ mai e pământ în larga zare şi mare – eu zic artă - de descoperit".

Statutul Europei, împărţite politic între occident şi (r)estul continentului, se reflectă şi în artă. S-o spunem pe a dreaptă, artistic doar ţările din vest îi interesează pe istorici, estul, cu rare excepţii, rămânând la fel de „exotic" precum Asia, de exemplu, adică un necunoscut.

Știri de la Centrul Cultural Pitești

Centrul Cultural Pitești a organizat noi evenimente cultural-educative și de dezvoltare personală, publicate pe pagina oficială de Facebook a instituției și pe site-ul oficial (www.centrul-cultural-pitesti.ro). Dintre ele, amintim:

■ Noul proiect de dezvoltare personală sub genericul "Arta Devenirii", coordonat de scriitoarea Silvia Grigore - prelegere cu tema "Ada d' Albon".

■ Prelegerea cu tema „Titani ai Culturii Universale. Constantin Brâncuși", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Cultură și Credință în Societatea Contemporană", coordonat de conf. univ. dr. Marius Andreescu, de la Facultatea de Drept a Universității Pitești.

■ Dialogul cu tema „Haihui prin țara mea", în cadrul proiectului de dezvoltare personală „Viața merge înainte", coordonat de poeta ing. Simona Vasilescu, avându-l invitat pe fotograful Gheorghe Vasile.

■ Prelegerea cu tema "Poezie, proză și teatru scurt (I)", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul "Teme Culturale în Emoții Raționale", susținut de scriitorul, eminescologul și profesorul de limba și literatura română Lucian Costache.

■ Prelegerea cu tema "365 ani de la moartea Doamnei Bălașa", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul "Biografii de Excepție", susținut de muzeograful și scriitorul Octavian Dărmănescu.

■ Spectacolul aniversar al Grupului Folk „P620", susținut de membri ai grupului, precum și de copii și tineri care urmează cursul de chitară coordonat de Andrei Bulf la Centrul Cultural Pitești. In memoriam Tiberiu Hărăguș.

■ Dezbaterea cu tema "Relațiile spiritual-culturale România - Orient", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul "Credință și Speranță", coordonat de jurnalistul Ahmed Jaber, cu participarea Preasfințitului Qais Sadiq, Episcop de Erzurum, Episcop Auxiliar Patriarhal al Patriarhiei Antiohiei.

■ Prelegerea cu tema "Idila", în cadrul proiectului cultural-educativ "Literatura română necanonică", susținut de scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Iudita Dodu Ieremia.

■ Prelegerea cu tema "Robotica – un joc didactic", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul "Adolescenți și Mentori", coordonat de scriitoarea și criticul literar Magda Grigore, avându-i invitați pe profesoara de informatică Paula Cioară, director adjunct la Școala Gimnazială "Mircea cel Bătrân" din Pitești, și pe elevii Albert Andrei Comănescu și Luca Ioan Tanasescu.

■ Dezbaterea cu tema "Val Dobrin", în cadrul proiectului sub genericul "Evocări", coordonat de scriitorul Jean Dumitrașcu.

■ Dezbaterea cu tema "Învățarea din perspectiva inteligențelor multiple", în cadrul proiectului cultural-educativ „Educația Complementară", coordonat de învățătoarea Marioara Frangulea.

■ Prelegerea cu tema „Ucraina sau U Kraina?", susținută de istoricul Ștefan Dumitrache, viceprimarul municipiului Curtea de Argeș.

■ Prelegerea cu tema „Titani ai Culturii Universale. Johann Sebastian Bach", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Cultură și Credință în Societatea Contemporană", susținut de conf. univ. dr. Marius Andreescu, de la Facultatea de Drept a Universității Pitești.

■ Prelegerea cu tema "Cunoaștere științifică versus cunoaștere religioasă", în cadrul proiectului sub genericul "Vaccin împotriva virusului manipulării", susținut de sociologul, psihologul și scriitorul George Smeoreanu.

■ Prelegerea cu tema "Vechi și nou în Războiul Crimeii", în cadrul proiectului cultural-educativ „Istorie și Istorii cu Marin Toma", coordonat de redactorul-șef al revistei-document „Restituiri Pitești", dr. în istorie Marin Toma.

■ Spectacol folcloric dedicat Dragobetelui, susținut de Ansamblul Folcloric de Copii „Zavaidoc", sub îndrumarea profesorului de canto popular Valentin Grigorescu și a instructoarelor de dans popular Violeta Dincă și Rodica Oprican.

■ Spectacolul de muzică folk-hop sub genericul "Bulevardul Dragobet", susținut de M.C. Grăilă, pe numele real Octavian Dărmănescu, muzeograf, dr. în istorie, cantautor, scriitor.

■ Spectacolul sub genericul „Dragobete vs. Valentine's Day", susținut de membrii Atelierului de Creație și Interpretare de la Școala Gimnazială „Nicolae Simonide" din Pitești, coordonat de profesoara și poeta Allora Albulescu, președintele Fundației Literare „Liviu Rebreanu".

■ Dezbaterea cu tema „Ce facem cu România?", în cadrul proiectului cultural-educativ „Colocviile Municipiului Pitești", coordonat de redactorul-șef al revistei de cultură Argeș, scriitorul dr. Leonid Dragomir, avându-l invitat pe scriitorul Alexandru Petria.

Colocviile Municipiului Pitești

Credință și Speranță

Grupul Folk „P620" - 14 ani. In memoriam Tiberiu Hărăguș

„Poveste de iubire", spectacol dedicat Dragobetelui - eveniment organizat de Primăria Municipiului Pitești, prin Centrul Cultural Pitești și Filarmonica Pitești. Au participat actorii Constantin Cotimanis, Iulia Dumitru, folkistul Tzurlă, Nicoleta Andrei&Olimpic Gym Pitești, Grupul Folk „P620" (coordonator Andrei Bulf), Clubul „Total Dance" (coordonator coregraful Alfred Schieb).

Rubrică realizată de **CARMEN ELENA SALUB**

Bun de tipar

Ce înseamnă „cultura locală”?

■ DORLI. S-a stins din viață Dorli Blaga, fiica unică a marelui poet Lucian Blaga, anunță Marta Petreu, în numărul din ianuarie al revistei “Apostrof”. Născută în 1930, la Berna, unde tatăl ei îndeplinea funcția de atașat de presă, Dorli a avut o copilărie fericită, a învățat la Cluj și la Sibiu, absolvind facultatea de fizică, la București. Căsătorită cu Tudor Bugnariu, înalt funcționar al statului socialist, fiica poetului a lucrat apoi într-un institut de cercetări. În calitate de executor testamentar al părintelui său, “a păzit și a salvat opera inedită a lui Blaga și a editat, în condițiile grele de dinainte de 1989, precum și după accea, tot ce a scris Blaga (...) Grija ei pentru comoara care îi fusese lăsată moștenire a fost desăvârșită. În august 1968, când a aflat de invadarea Cehoslovaciei, Dorli Blaga - care era la mare, în concediu -, temătoare că va fi invadată și România, a plecat imediat la București, iar de acolo, cu o mașină a Academiei, la Cluj. Cornelia Blaga era deja bolnavă. Așa că Dorli a luat toate manuscrisele (...) și le-a dus la București. A pus manuscrisele în locuința sa, precis: în dormitorul ei, în scrinul de la capul patului. Și a dormit cu manuscrisele lui Blaga la căpătâi. Paznic de comoară (...) În toți anii cât a avut manuscrisele lui Blaga în casă, Dorli și membrii familiei plecau în concediu pe rând, ca nu cumva, în lipsa tuturor din casă, să intre securiștii și să le fotografieze sau chiar să le facă dispărute”.

■ INEDITELE LUI CIORAN, LA LICITAȚIE. La sfârșitul anului trecut, casa de licitație Aguttes a scos la vânzare zeci de caiete aparținând lui Cioran, cuprinzând studii preliminare ale volumului “De l'inconvénient d'être né”, precum și continuarea “Cahiers”, pentru perioada 1972-1980, ne anunță “România literară”, în numărul 5, din februarie curent. Găsite într-o pivniță, într-o stare precară, după moartea lui Simone Boué, tovarășa de viață a eseistului, manuscrisele au fost evaluate la circa 150 de mii de euro (în 2005, cota lor părând să fi crescut, de atunci, de 7-8 ori). Licitația nu a stabilit nici un cumpărător, mari biblioteci pariziene invocând în instanță dreptul de preempțiune.

■ CUM SĂ MAI FACI ROST DE BANI PENTRU MONUMENTE. În numărul din februarie al revistei “Curtea de la Argeș”, distinsul istoric Radu Ștefan Vergatti ne oferă o descriere frumoasă a construcției bisericii Mașterului Manole: “Paramentul noii biserici a fost dăltuit cu minuțiozitate și artă de meșterii armeni aduși la Curtea de Argeș de Neagoe. În fruntea lor s-a aflat legendarul Manole, al cărui nume a rămas săpat pe o lespede a zidului. Aceiași meșteri au știut să dăltuiască fațada într-o formă nemaiîntîlnită. Turlele au fost ornate în forma unor spirale care dădeau impresia că sunt fire ce se rotesc ieșind dintre degetele unei bătrâne țărănci pricepute în arta torsului. De jur împrejurul bisericii au fost montați clopoței de argint care, la cele mai mici adieri ale vântului, scoteau clinchete încântătoare. În fața bisericii a fost instalat un mândru Agheasmatar. Pe de-o parte, servea la umezirea frunții credincioșilor cu apă sfințită, pe de alta, la aruncarea de monede în interiorul vasului. Astfel, acolo, zilnic se strângeau sume uriașe de bani”.

■ FEREȘTE-MĂ, DOAMNE, DE PRIETENI! În numărul din ianuarie al “Convorbirilor literare”, scriitorul Virgil Tănase ne reamintește o vorbă veche. “Cât privește «prietenii» literaturii române, ce alta să-ți spun decât vorba din bătrâni: ferește-mă, Doamne, de prieteni că de dușmani mă feresc și singur. Vreau să spun că, din câte mi se pare, cei care vor binele literaturii române, vor s-o facă să semene cu ce nu e, vor s-o facă occidentală și cuminte în staul, mugind consemnele zilei, că mai bine lipsă! Și pe urma, o literatură n-are nevoie de prieteni, ci de cititori. Mai ales într-o lume unde „libertatea” dă dreptul fiecărui nătărău să-și spună părerea înainte de-a o fi trecut prin ciurul și dârmonul cărților și-al vieții, (...), nu de prieteni au nevoie scriitorii ci de oameni care să-i citească cu bună credință, hrănindu-se din cărțile lor așa cum sunt (...) Amu în ce privește «salvarea» literaturii române, problema nu e de actualitate, în măsura în care literatura română nu poate exista decât dacă există un popor, o obște românească. Această obște trebuie salvată înainte de toate, pentru că pe ea au năpădit jivinele mondialismului, proaste dar multe, urâte dar bogate, stoluri de țânțari mărunți dar veninoși.”

■ CEAUȘESCU ȘI EPOCA SA. Cum poți să scrii obiectiv despre cel care, 25 de ani, ne-a marcat destinul? se întreabă Florin Ardelean, în numărul pe februarie ale revistei “Familia”, analizând volumul Laviniei Betea - “Ceaușescu și epoca sa”. “Îl putem prefera pe acel Ceaușescu, de până în anul 1971, capabil să ne seducă, să ne îndoape cu speranțe și să ne dedulcească la un sentiment patriotic înălțător, liderul obraznic față de sovietici, lingușit de Statele Unite și dispus să medieze (cu succes!) conflicte ireconciliabile, adică acel Ceaușescu ce apărea în august 1968 pe coperta revistei Paris Match, sub „brandul” Napoleonului din Carpați. (...) Or, dimpotrivă, să-l păstrăm în memoria subiectivă drept cel ce ne-a otrăvit viața, ne-a terorizat existența banală, de fiecare zi, obligându-ne să experimentăm forme voluptoase de ură (...) Cel de-al doilea este desenat în acvaforte, tocmai pentru că sentimentele negative au o strălucire aparte, o imensă capacitate de-a influența, ba chiar de-a fanatiza. Un lider comunist, așadar, hrănit crapulos din cultul personalității, construit fărâmă cu fărâmă prin contribuția mai mult decât generoasă a fiecărui român, la început poate dintr-un răsfăț chior, dar mai apoi expresia unor lașități și neputințe fără leac. Un Ceaușescu hibrid, scindat, antinomic, contradictoriu, aproape imposibil de asumat integral, dar digerabil, după meniul preferat”. Concluzia? Lavinia Betea reușește acest portret imposibil!

■ SĂMÂNȚĂ DE SCANDAL. Ca să vă lăsăm prilej de vorbă până data viitoare, încheiem cu un fragment provocator dintr-un articol semnat de Ovidiu Iancu, în numărul din ianuarie al “Vieții românești”, intitulat “Cultura ca ritual”. “Francis Fukuyama observa că societatea contemporană tinde să nu mai fie divizată în jurul axei identificate de Marx, clasa socială, ci în funcție de criteriul proximității față de marile centre producătoare de cultură. Realitatea multor țări europene e că populația din marile centre urbane, cosmopolite, trăiește într-un alt univers mental decât cea comasată în zona urbanului mic sau ruralului. Profesorii buni, salariile decente, accesul la cultura *vie* le sunt accesibile unora și interzise celorlalți. Fenomenul e acut în România. Puținii bani pentru cultură care ajung în provincie sunt gestionați, la noi, nu în scopul reducerii acestei falii constatate de Fukuyama, ci tocmai pentru adâncirea ei. Pretextul este acela al promovării *culturii locale*. Ce înseamnă, însă, mai exact, *cultură locală*?! Simplu spus, conceptul pornește de la o premisă stahanovistă: orice comunitate locală trebuie să își aibă cercul ei de oameni de cultură; dacă nu îi are, ei trebuie inventați. În multe cazuri, e vorba de *scriitori* care se citesc între ei, de *critici literari* care debitează aceleași generalități de decenii, de cântăreți, pictori, profesori etc. a căror anvergură depinde exclusiv de bugetul local alocat culturii în respectiva urbe. Așa se sprijină cultura pe la noi; nimeni nu e prea interesat de crearea nevoii de cultură, ci doar de asigurarea fondurilor care să le permită acestor *oameni de cultură* să se manifeste”. Cam simplist!

ARGUS

Adrian Vasiliu

Muzică și muzichie

Muzică pentru cei care nu-s tăcuți și cuminți

Luna asta aveam programat să merg la concert. Și să și povestesc ce-am văzut și auzit pe-acolo. Nu s-a putut, nici de data asta, tot pe motiv de pandemie, dar asta nu m-a împiedicat să scriu despre trupa pe care urma s-o revăd și care a marcat anul muzical care s-a încheiat recent. Este vorba despre Måneskin, formație care a câștigat anul trecut Sanremo și Eurovision, după care singura direcție pe care-a mers în ceea ce privește celebritatea a fost cea ascendentă. Cei patru membri ai trupei nu au mai mult de 22 de ani, dar cântă împreună de 6 ani, într-un stil care amintește de imagini și sunete mai degrabă caracteristice ultimelor decenii ale mileniului anterior. Piesa cu care s-au lansat și-au câștigat cele două mari competiții muzicale se numește „Zitti e buoni”, ceea ce s-ar traduce drept „Tăcuți și cuminți”, dar este mai degrabă o comandă pe care fiecare dintre noi, produse de școală comunistă sau post-comunistă, o știm mult prea bine: „Taci și fii cuminte!” Este, așadar, un imn dedicat celor la fel de neconformiști ca cei patru italieni, care-a avut și are un ecou extraordinar în lumea muzicii de astăzi. Iar această impresie am avut-o nu neapărat când am urmărit finala Eurovision, ci câteva luni mai târziu, când m-am nimerit la un concert de-al lor. Pentru că cel mai mic membru al familiei mele devenise instantaneu fan, și ce nu face omul pentru copilul lui, mai ales când vede că-i moștenește pasiunea pentru muzica live? Dar a ajuns chiar să-mi placă recitalul, început, așa cum se întâmplă cu vedetele, cu un pic de întârziere și cu un munte de personalitate a vocalistului Damiano, care mi s-a părut charismatic precum Freddie Mercury și impertinent precum Axl Rose. Iar dacă mai puneam la socoteală și ținutele de scenă, aveam în față o adevărată trupă de glam-rock, cu o priză surprinzătoare la publicul tânăr, pe care-l consideram obișnuit cu alt fel de muzici și atitudini pe scenă. Și-am plecat de la concert impresionat și dornic să-i mai văd. Pentru că am întrevăzut în prestația puștilor italieni care și-au luat nume danez (numele trupei înseamnă lumina lunii, în limba scandinavă) un posibil viitor al muzicii care îmi dă un pic mai mult optimism. Pentru că muzica lor e simplă, nu neapărat originală (cel mai mare succes al lor, Beggin, este un cover), dar adevărată. Și e cântată cu instrumente simple și puține (precum Queen, de exemplu, ca să fac o comparație care nu-mi mai pare exagerată). De aceea, dacă aveți o cât de mică înclinație spre muzica rock, vă recomand să ascultați câte ceva din ce cântă, și să nu-i ratați, dacă ajung să concerteze prin zonă. Ați putea avea o revelație, așa cum am avut și eu.

Număr ilustrat de IOAN MARCHIȘ cu lucrări ale lui SIMON CANTEMIR HAUSI.

Nota redacției:
O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații, ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. Din acest motiv, vă rugăm să trimiteți materiale originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc. Revista **Argeș** primește doar texte în format electronic, cu diacritice, corectate (format *rtf, Times New Roman, 12 pct., la un rând).

Revista **ARGEȘ** poate fi procurată și prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediție fiind suportate de către expeditor.

IMPORTANT!
Vă puteți abona pentru anul 2022, costul abonamentului fiind de 50 lei/an. Plata se face prin mandat poștal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții, Pitești, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEȘ
● **Revistă lunară de cultură**
● Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Pitești** și a **Uniunii Scriitorilor din România**
● Editată de **Centrul Cultural Pitești**
● Membră **ARIEL**

Senior editor: **CALINIC, Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului**
Redactor-șef: **LEONID DRAGOMIR** (leoniddragomir@yahoo.com)
Secretar de redacție: **SIMONA FUSARU** (fusaru@gmail.com, https://fusaru.blogspot.com/)
Consilier editorial: **NICOLAE OPREA**
Redactori: **MARIANA ȘENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU, JEAN DUMITRAȘCU** (jeandumitrascu@yahoo.com)

Redacția: Pitești, Casa Cărții, Centrul Cultural Pitești
tel./fax: 0248/219976
e-mail: revista.arges@gmail.com
https://www.facebook.com/Revista-Arges
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro
Revista poate fi citită, în format electronic, la adresa: https://centrul-cultural-pitesti.ro/revista-arges-prezentare/
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la VENUS PRINTING SOLUTIONS Iași

litere

„Lumea minunilor”
de AIMEE NEZHUKUMATATHIL

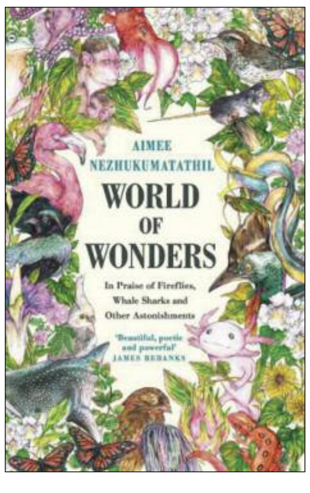

Aimee Nezhukumatathil, născută în Chicago, Illinois, este o poetă și eseistă americană. Este autoarea a patru culegeri de poezie. Prima ei colecție, „Miracle Fruit ”, a câștigat în 2003 Premiul Tupelo Press și Premiul Global Filipino Literary in Poetry, a fost desemnată în „Revista ForeWord” Cartea Anului în Poezie și a fost finalista pentru Premiul Literar Asia-American și Premiul Glasgow. A doua colecție, „At the Drive-In Volcano” , a câștigat în 2007 Premiul pentru Poezie Balcones. Împreună cu Ross Gay, în 2014, ea a fost co-autor al cărții epistolare despre natură, „Lace & Pyrite”. „Oceanic” a fost publicat în 2018 și a câștigat premiul Mississippi Institute of Arts and Letters din 2019 pentru poezie. Ea este, de asemenea, autoarea bestseller-ului „New York Times World of Wonders: In Praise of Fireflies, Whale Sharks, and Other Astonishment” , care a fost publicată în 2020 de Milkweed Editions și a fost o carte a anului Barnes & Noble, precum și cea mai bună carte a anului NPR 2020.

Printre premiile lui Nezhukumatathil se numără o bursă Guggenheim în poezie din 2020, Bursa Mississippi Arts Commission, includerea în seria Best American Poetry, o bursă națională pentru literatură artistică din 2009 în poezie și un premiu Pushcart pentru poezia „Love in Orangery”. Poeziile și eseurile ei au apărut în New Voices: Contemporary Poetry from the United States, The American Poetry Review, FIELD, Prairie Schooner, Poetry, New England Review și Tin House. Nezhukumatathil este redactor de poezie pentru revista „Orion”.

Prezentare și traducere de
RUXANDRA-MARIA DELICAN

Mă voi agăța de acele nopți de vară în care am fugit acasă. Voi încerca să mă întorc la acel gând vechi, ca și neuroptera care se învârte noaptea în jurul becului meu de pe verandă, cu gândul la ceea ce era familia mea mică atunci, nici măcar suficient de mare pentru a o vedea ca pe un grup: o soră, doi părinți.

universalia

Licurici

Când prima sclipire a luminii de licurici apare într-o noapte de vară, mereu vreau să o sun pe mama, doar să o salut. Viața licuriciului este ca o rochie fragedă și electrică, o flacără mică care pulverizează șanțurile de la marginea unei autostrăzi, iar elitrele care acoperă aripile posterioare ale licuriciului se ridică ca o piele ușoară, mai suplă decât a oricărui alt gândac. În zbor, se aude asemenea unui râs zgomotos, genul acela care apare numai vara, odată cu mirosul cărnii care sfârâie undeva pe stradă, împreună cu gurile copiilor din cartier, murdarite de dâre de suc de inghețată și deschizându-se cu emoția unui joc cu mingea sau prinsea.

Obișnuiam să văd licuricii în timp ce ne duceam acasă din vacanțele de familie, înapoi în vestul rural al New York-ului. Tatălui meu îi plăcea să conducă noaptea, pentru a evita văpaia și căldura verii. Eu și sora mea eram înfofolite în pături, despărțite pe bancheta din spate de o cutie uriașă cu gheață, iar eu cădeam într-un somn care devenea din ce în ce mai dulce, auzind șușotelile plăcute ale părinților mei. Uneori, încercam să ascult, dar uitându-mă pe geam, eram mereu distrasă de luminile mașinilor care treceau din când în când pe lângă noi.

În fiecare an, în luna iunie, timp de vreo două săptămâni, în munții Great Smoky, singura specie de licurici care își sincronizează luminile din America de Nord se întâlnește pentru un spectacol strălucitor. Acum câțiva ani, familia mea s-a oprit în această zonă, în timpul uneia dintre călătoriile noastre epice. Tatăl meu știa să parcheze mașina departe de marginea unui deal incredibil de verde, care se cufunda într-o vale întinsă, plină de trillium, cireși și tufișuri. Știa să acopere singura noastră lanternă cu o pungă roșie, pentru a nu deranja licuricii și să o îndrepte doar spre pământ, în timp ce își conducea soția și fiicele adolescente ușor dezinteresate prin împietrirea bleumarin, la doar câteva momente după amurg. Recunosc, la început am vrut să mă întorc în camera de hotel cu aer condiționat - oriunde, dar nu pe o potecă izolată de pietriș, unde răsună zgomotul ciudat de broaște taurine care parcă deranja întunericul. Dar acum mă gândesc la sora mea și la mine, ca adulți, fiecare la casele noastre, și sunt atât de recunoscătoare pentru toate acele vacanțe de familie pe care le-am putut petrece împreună în aer liber, mergând pe acest pământ.

Temperamentul mamei mele a fost întotdeauna răvășit de sfârșitul vacanței, dar știu că fiecare zi de concediu și petrecută cu familia ei era ceva minunat și rar. Cum tânjesc după acele vacanțe lente și nopți chiar și mai lente, în care ea își făcea timp să ne aleagă cămășile de noapte cu volănașe, să râdă de obiectivele turistice ale zile și de toate chilipirurile pe care le cumpărasem. Mă învelea până în gât. Părul ei superb, negru și cârlionțat mă gâdila când se apleca să mă sărute de noapte bună, mirosind a cremă și a gumă cu aromă de mentă. Numai în acele călătorii aș putea cunoaște o așa tandrețe, o siguranță pe care doar o mamă o poate oferi unei fiice, în timp ce îmi mângâia ușor chipul. Pentru mama niciodată nu era grabă să ne ducă pe mine și pe sora mea la autobuzul școlar și, după, să plece la serviciu. Când nu o să mai fie aici, știu că mă voi agăța de acel parfum minunat de mentă și cremă, pe care îl voi asocia întotdeauna cu frumusețea și dragostea. Mă voi agăța de acele nopți de vară în care am fugit acasă. Voi încerca să mă întorc la acel gând vechi, ca și neuroptera care se învârte noaptea în jurul becului meu de pe verandă, cu gândul la ceea ce era familia mea mică atunci, nici măcar suficient de mare pentru a o vedea ca pe un grup: o soră, doi părinți.

Am crescut pe lângă oamenii de știință care lucrau cu presuri indigo. Nu există niciun alt albastru precum al acestor păsări, nici o pană mai electrică. Ele navighează urmând Steaua Polară, iar acești oameni de știință încercau să le păcălească să urmărească o stea falsă, într-o cameră întunecată. Dar cele mai multe dintre aceste păsări nu pică în plasă. Când sunt eliberate, își găsesc drumul spre casă, la fel ca întotdeauna. Presurile cunosc Steaua Polară pe de rost, învață să o caute în prima vară din viața lor, păstrând aceste cunoștințe pentru a le folosi ani mai târziu, când învață pentru prima dată să migreze. Cum trebuie să fi petrecut ore întregi privind această stea în acele nopți cuibărite, uitându-se de după mama lor. Ceea ce strălucește atât de puternic le ține neclintite.

Acolo unde presurile rămân neclintite, licuricii sunt mai ușor de păcălit. Ei își pierd ritmul luminii pentru câteva minute după ce trec farurile unei singure mașini. Uneori le ia ore pentru a-și recăpăta tiparul de sclipire. Ce se pierde în lipsa transmiterii? Ce conexiuni sunt traduse incorect sau ratate complet? Luminile pridvorului, camioanele, clădirile și strălucirea puternică a felinarelor complică lucrurile și descurajează licuricii să-și trimită semnalele luminoase de dragoste - ceea ce înseamnă că se nasc mai puține larve de licurici anul următor.

Oamenii de știință nu pot fi de acord cu privire la cum sau de ce acești licurici ating sincronicitatea. Poate că este o competiție între masculi, care vor să fie primii care își trimit semnalele peste văi și peste dealuri. Probabil că dacă toți luminează deodată, femelele pot recunoaște mai bine a cui strălucire este cea mai radiantă. Oricare ar fi motivul - și în ciuda, sau mai degrabă, din cauza tuturor tururilor cu ghid care apar acum în Smokies - licuricii nu mai strălucesc sincronizat toată noaptea. Sincronul apare uneori în momente scurte, apoi se termină brusc în perioade obsedante de întuneric. Licuricii sunt încă acolo, dar zboară sau se odihnesc pe fire de iarbă în liniște, fără a lumina. Poate că un vizitator a uitat să stingă o lanternă sau a lăsat farurile mașinii aprinse prea mult timp, iar acesta este protestul licuriciului.

Ouăle și larvele de licurici sunt bioluminescente, iar larvele înseși vânează pradă. Ele pot detecta o urmă lăsată de un melc și o pot urmări până la sursa gustoasă, luată prin surprindere. Se știe că grupuri întregi de larve urmăresc o pradă relativ mare, cum ar fi râme - ca o urmărire macabră, la lumina lumânărilor, dintr-un vechi film, până la marginea unui iaz, larvele pulsand luminoase în timp ce devorează un vierme care încă se zvârcolește. Unele larve de licurici trăiesc complet sub apă, luminile lor văzându-se chiar la suprafață, în timp ce captează și devorează melcii acvatici.

Pentru un gândac, licuricii trăiesc o viață lungă și plină - în jur de doi ani - deși cea mai mare parte este petrecută în subteran, mâncând și dormind în mod glorios, după pofta inimii. Când vedem aceste semnale luminoase, de obicei mai au de trăit doar una sau două săptămâni. Învățând asta în copilărie - adesea mă plimbam gândind-mă la acest lucru pe gazonul netuns, fiind nedumerit si nu chiar pregatit să intru în casă, să iau cina - m-a făcut melancolic, chiar și în fața strălucirii lor. Nu-mi venea să cred că ceva atât de plin de lumină va dispărea atât de rapid.

Știu că voi căuta licurici pentru tot restul zilelor mele, deși aceștia dispar din ce în ce mai mult mai în fiecare an. Nu mă pot abține. Sclipesc și se sting, o strălucire de tei în aerul nopții de vară, parcă ar spune: eu sunt încă aici, tu ești încă aici, eu sunt încă aici, tu ești încă aici, eu sunt, tu ești, iar și iar . Poate vreau să fie adevărat. Poate că pot păstra acele nopți de vară cu familia mea într-un borcan de dulceață gol, cu găuri făcute în capac, o crenguță și câteva fire de iarbă înfipte înăuntru. Și pentru acele nopți de neimaginat din viitor, când știu că îmi va fi cel mai dor de mama mea, voi lăsa strălucirea dulce a acelui borcan să servească drept veioză, luminându-mi viața.